

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Науково-практичний журнал

4(108)' 2019

ISSN 2308-0361

УДК 347.(77+78)

ЗАСНОВНИК

*Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії
правових наук України*

Свідцтво про державну реєстрацію
КВ № 10573 від 07.11.2005 р.

Рекомендовано до друку вченою
радою НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України
(протокол № 7 від 25.06.2019 р.).

Редакція:

Орлюк О. П. — головний редактор,
Петренко С. А. — заступник головного
редактора,
Федорова Н. В. — відповідальний
секретар,
Якуша Є. С. — редактор,
Яворська Г. О. — літературний
редактор.

Адреса редакції:

03150, м. Київ-150,
вул. Казимира Малевича, 11,
корп. 4
Тел.: 228-21-37, 228-22-16
Тел./факс: 200-08-76
www.inprojournal.org
e-mail: intprop.ua@ukr.net,
letter@i.kiev.ua

Видавець: «НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України»,
вул. Пилипа Орлика, 3, м. Київ
01024

Свідцтво: серія ДК 6449
від 30.10.2018 р.

Надруковано з оригінал-макета
в ТОВ «НВП «Інтерсервіс»,
вул. Бориспільська, 9, м. Київ.
Свідцтво: серія ДК № 3534
від 24.07.2009 р.

Здано до набору 11.07.2019 р. Підписано
до друку 12.07.2019 р. Формат 70x108/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Наклад 300 примірників.

ЗМІСТ

Авторське право та суміжні права

Петренко І. Правова охорона нетипових
творів в Україні та інших країнах світу 5

Право промислової власності

Дідук А., Юровська Г. «Охоронюваний законом
інтерес» щодо конфіденційної інформації
(комерційної таємниці та ноу-хау) 15

Захист прав інтелектуальної власності

Зайківський О., Оністрат О. Щодо
національних інтересів стосовно
інтелектуальної власності в процесі
євроінтеграції 23

Криволапчук В., Филь С. Захист прав
інтелектуальної власності Національною
поліцією та МВС України 39

Бахарева О. Проблеми кримінально-правової
охорони прав інтелектуальної власності
(промислової власності) 48

Право та інновації

Постригань Т. Правове регулювання
наукових і технопаркових структур
Німеччини 53

Наукова рада журналу:

Довгерт А. С., чл.-кор. НАПрНУ,
д. ю. н., проф.; Кузнецова Н. С., акад.
НАПрНУ, д. ю. н., проф.;
Копилекно О. Л., акад. НАПрНУ,
д. ю. н., проф.;
Майданик Р. А., акад. НАПрНУ,
д. ю. н., проф.; Малишева Н. Р.,
д. ю. н., проф.; Маркевич Р., Phd hab.;
Панов М. І., акад. НАПрНУ,
д. ю. н.; Патон Б. С., президент
НАНУ, д. т. н.; Петришин О. В.,
д. ю. н., проф., акад. НАПрНУ, прези-
дент НАПрНУ; Притика Д. М., акад.
НАПрНУ, д. ю. н.;
Тацій В. Я., почесний президент
НАПрНУ, д. ю. н., акад. НАНУ;
Тихий В. П., акад. НАПрНУ, д. ю. н.;
Шемшученко Ю. С., акад. НАНУ, акад.
НАПрНУ, д. ю. н.

Редакційна колегія журналу:

Мироненко Н. М., д. ю. н., голова
редакційної колегії;
Дорошенко О. Ф., к. ю. н., заступник
голови редакційної колегії;
Андрощук Г. О., к. е. н.;
Атаманова Ю. Є., д. ю. н.; Бутнік-
Сіверський О. Б., д. е. н.;
Васильченко О. О., д. ю. н.;
Гаврилук Р. С., д. ю. н.; Галиця І. О.,
д. е. н.; Гетманцев Д. О., д. ю. н.;
Дробязко В. С., к. філол. н.;
Еннан Р. Є., к. ю. н.; Заярний О. Л.,
д. ю. н.; Лотюк О. С., д. ю. н.;
Канзафарова І. С., д. ю. н.;
Кодинець А. О., д. ю. н.; Коваль І. Ф.,
д. ю. н.; Комзюк Л. Т., к. ю. н.;
Косак В. М., д. ю. н.; Крупчан О. Д.,
д. ю. н.; Михайлюк Г. О., д. ю. н.;
Москаленко В. С., заслужений
юрист України;
Музика-Стефанчук О. А., д. ю. н.;
Падучак Б. М., к. ю. н.;
Пічкур О. В., пр. наук. співроб.;
Потоцький М. Ю., д. ю. н.;
Сімсон О. Е., д. ю. н.; Смокович М. І.,
д. ю. н.; Солощук М. М., к. т. н.;
Стефанчук Р. О., чл.-кор. НАПрНУ,
д. ю. н.; Штефан А. С. к. ю. н.;
Штефан О. О., д. ю. н.

Іноземні члени редколегії:

Армаза-Армаза Е. Х., PhD, (Іспанія);
Куадрадо Руїз М. А., (Іспанія);
Невенгловські А., д. права (Польща);
Пеліова Я., PhD (Словаччина);
Рамальхо А., PhD (Нідерланди);
Телец І., JUDr. (Чехія);
Цвікла Л., PhD hab. (Польща);
Шакель Н., к. ю. н. (Білорусь).

Журнал засновано в лютому 2002 року,
перейменовано у листопаді 2005 року,
внесено до переліку фахових видань
ВАК України з юридичних наук

Економіка інтелектуальної власності

Андрощук Г. Тенденції розвитку
технологій штучного інтелекту:
економіко-правовий аспект (ч. 2)..... 59

Погляд науковця

Терешко Х. Зміна нормативної парадигми
трансплантології в Україні: деякі аспекти ... 70

Тверезенко О. Підстави виникнення (набуття)
майнових прав інтелектуальної власності 76

Журнал внесено до баз даних:

Index Copernicus Journals MasterList.

ICV Index 2017: 57.66

Наукова періодика України

URAN

THEORY AND PRACTICE OF INTELLECTUAL PROPERTY

Scientific and practical journal

4 (108) '2019

ISSN 2308-0361

UDC 347.(77+78)

FOUNDER

*The Scientific and Research
Institute of Intellectual Property
of the NALS of Ukraine*

Certificate of state registration
KV № 10573 issued 07.11.2005.

The issue is recommended by the
Scientific Council of the S&R IIP
of the NALS of Ukraine (Minutes № 7
of the 25.06.2019).

Editorial group:

O. Orlyuk — Chief Editor,
S. Petrenko — Deputy Chief Editor,
N. Fedorova — Administrative
Sekretary,
Y. Yakusha — Editor
and Layout Designer,
H. Yavorska — Proofreader.

Editorial address:

11 Kazimira Malevicha Str.,
13th floor,
Kyiv, Ukraine, 03150
Tel./fax: 200-08-76
Tel.: 228-21-36
www.inprojournal.org
e-mail: intprop.ua@ukr.net,
letter@i.kiev.ua

Publisher: «Research Institute of
Intellectual Property of the National
Academy of Sciences of Ukraine»,
3 Pylyp Orlyk Str., Kyiv
01024
Certificate: Series DK 6449
issued 10.30.2018.

Printed at «Interservis».
9 Boryspilska Str., Kyiv.
Certificate DK № 3534 issued
24.07.2009.

Sended to the printer 11.07.2019.
Passed for printing 12.07.2019.
Format 70x108/16. Offset paper.
Offset printing.
Circulaion 300 ex.

CONTENT

Copyright and related right

Petrenko I. Legal protection of atypical works
in Ukraine and other countries of the world 5

Industrial property law

Diduk A., Yurovskaya G. «Protected Interest»
in relation to confidential information (trade
secrets and know-how) 15

Defence of intellectual property

Zaikivskiy O., Onistrat O. National interests
concerning intellectual property in the european
integration process 23

Kryvolapchuk V., Fyl S. Protection of the
rights of intellectual property of the National
police and the Ministry of Internal Affairs
of Ukraine 39

Bahareva E. Problems of criminal legal
protection of intellectual property rights
in the field of industrial property 48

Law and innovations

Postryhan T. Legal regulation of scientific
and technopark structures of Germany..... 53

Scientific council:

A. Dovgert, associate member of the NALSU, PhD hab., prof.;
N. Kuznetsova, academician of the NALSU, PhD hab., prof.;
O. Kopilenko, academician of the NALSU, PhD hab., prof.;
R. Maydanyk, academician of the NALSU, PhD hab., prof.; M. Panov, academician of the NALSU, PhD hab.;
N. Malysheva, PhD hab., R. Markevich, PhD hab.; prof.; B. Paton, the President of NASU, PhD hab.; O. Petryshyn, PhD hab., academician of the NALSU, President of the NALSU; D. Prytyka, academician of the NALSU, PhD hab.; B. Tykhyi, academician of the NALSU, PhD hab.; V. Tatsii, the Honorary President of the NALSU, academician of the NANU, PhD hab.;
Y. Shemshuchenko, academician of the NANU and NALSU, PhD hab.

Editorial board:

N. Myronenko, PhD hab. (head of the editorial board); O. Doroshenko, PhD (deputy of the head of the editorial board); H. Androshchuk, PhD; Yu. Atamanova, PhD hab.; O. Butnik-Siverskyi, PhD hab.; O. Vasulchenko, PhD hab.; I. Halytsya, PhD hab.; R. Havriluk, PhD hab.; I. Halutsya, PhD hab.; D. Hetmantsev, PhD hab.; V. Drobyazko, PhD; R. Ennan, PhD hab.; O. Zayarniy, PhD hab.; O. Lotuk, PhD hab.; I. Kanzafarova, PhD hab.; A. Kodynets, PhD hab.; I. Koval, PhD hab.; L. Komziuk, PhD; O. Kopylenko, PhD hab.; V. Kossak, PhD hab.; O. Krupchan, PhD hab.; G. Mykhailiuk, PhD hab.; V. Moskalenko, honored lawyer of Ukraine; O. Muzika-Stefanchuk, PhD hab.; B. Paduchak, PhD hab.; O. Pichkur; M. Pototskyi, PhD hab.; O. Simson, PhD hab.; M. Smokovych, PhD hab.; M. Soloshchuk, PhD; R. Stefanchuk, associate member of the NALSU, PhD hab.; A. Shtefan, PhD hab.; O. Shtefan, PhD hab.

Foreign members:

E. J. Armaza-Armaza, PhD, (*Spain*);
M. A. Cuadrado Ruiz (*Spain*);
A. Niewęglowski, Dr. adiunkt. (*Poland*);
I. J. Péliová, PhD (*Slovak Republic*);
A. Ramalho, PhD (*the Netherlands*);
I. Telec, JUDr. (*Czech Republic*);
L. Źwikła, PhD hab. (*Poland*);
N. Shakel, PhD (*Belarus*).

The magazine is founded in February 2002,
renamed in November 2005,
included in the list of specialized publica-
tions on legal sciences of HAC of Ukraine

Economics of intellectual property

Androshchuk G. Trends in the development
of artificial intelligence technologies:
the economic and legal aspect (p. 2) 59

Scientist's view

Tereshko K. Changing normative paradigm
of transplantation in Ukraine: some aspects 70

Tverezenko O. Grounds for the emergence
(acquisition) of intellectual property rights 76

ПРАВОВА ОХОРОНА НЕТИПОВИХ ТВОРІВ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Ірина Петренко

завідувач сектору авторського права

*відділу авторського права НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2008-9009>

У статті розглядаються питання правової охорони окремих видів творів: таких, які мають незначний (критичний) рівень творчості, наприклад, короткі фрази, вислови; та шрифтів, відносно яких дискусійними є питання щодо їх видової належності та правової охорони в якості об'єктів авторського права. Проведено аналіз норм чинного законодавства України, згідно з яким охороняються об'єкти авторського права, положень інших законодавств світу, а також наведено практику охорони зазначених вище об'єктів.

Ключові слова: нетипові твори, неологізм, рекламні слогани, гасла, охорона дизайну шрифтів, мінімальна творчість, оригінальні фрази

Постановка проблеми. Законодавство України, згідно з яким охороняються авторські права на результати творчої діяльності в галузі науки, літератури та мистецтва, містить невичерпний перелік видів творів, які можуть бути об'єктами авторського права. Через зазначене, до охоронюваних об'єктів авторського права можуть бути віднесені результати творчої праці, які не належать до класичних видів творів. Потенційно об'єктами авторського права можуть бути невеликі за обсягом фрази, також твори, що виникли в результаті використання нових та/або розвитку існуючих технологій, в окремих випадках шрифти тощо. Тому актуальним є питання притаманності таким творам ознак об'єктів авторського права і, як наслідок, можливість визнання їх об'єктами авторсько-правової охорони.

Літературний огляд. Окремим питанням правової охорони нетипових/некласичних творів була приділена увага науковців: Р. Бентлі та Б. Шерман, А. Штефан, К. Зеров, І. Томаров та інших. Однак, через зростаючий вплив сучасних інформаційних технологій на процес створення та розповсюдження творів, виникнення нових видів творів зазначена тема не є вичерпною і потребує подальших досліджень.

Отже, метою статті є дослідження питання правової охорони некласичних/нетипових творів в Україні та в інших країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Законодавство України та більшості країн світу, відповідно до якого здійснюється охорона авторських прав на твори, містить невичерпний перелік видів творів, які прийнято називати типовими/класичними видами творів.

Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон) об'єктами авторського права є: твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; <...> ;
- 17) інші твори [1].

У § 102 Закону США «Про авторське право» зазначається, що, загалом, об'єктами авторського права є такі види творів: літературні твори; музичні твори, включаючи тексти, що супроводжують їх; драматичні твори, включаючи музику, що їх супроводжує; пантоміми; графічні твори тощо [2].

Розділом 2 Закону Німеччини «Про авторське право і суміжні права» визначається, що охоронювані твори у сфері літератури, науки і мистецтва включають у себе, зокрема:

1. Літературні твори, такі як письмові роботи, та комп'ютерні програми;
2. Музичні твори;
3. Пантоміми;
4. Художні твори, в тому числі твори архітектури і прикладного мистецтва та їх проекти;
5. Фотографії, в тому числі такі, що створені способами, аналогічними до фотографії; <...> [3].

Завдяки наявності у законодавстві багатьох країн світу невичерпного переліку видів творів, які можуть бути віднесені до об'єктів авторсько-правової охорони, існує можливість, без внесення змін до законодавства, віднести до таких об'єктів твори, видову належність яких складно визначити,

або твори, що мають мінімальний рівень творчості.

Наприклад твори, які є мінімальними за своїм текстовим обсягом. Такі твори відносяться до літературних творів малої форми, і щодо них виникає слушне питання про можливість їх охорони нормами авторського права. Мінімалізм є головною особливістю літературних творів малої форми. Характерна риса процесу їх створення — це здатність автора за допомогою найменшої кількості слів передати максимум інформації. До творів малих форм належать, зокрема: афоризми, одновірші, моновірші, дистих, чотиривірші, танка, айрени, рубаї, лимерики, хінт-фікшн, а також гранично короткі прозові фрагменти. Завдяки своєму мінімалізму такі твори отримали назву — мікротвори.

Як зазначає М. Епштейн, мінімальним літературним жанром вважається афоризм. Проте, є жанр ще менший, що вміщується в одне слово. Саме слово у цьому жанрі і є повним закінченням твором, як самостійний результат творчості, у якому є своя художня пластика, ідея, образ, гра, а часом і колізія, і сюжет. Назва цього жанрову — «однословність», що означає мистецтво одного слова, яке заключає в собі нову ідею або картину. Тим самим, досягається найбільша, навіть порівняно з афоризмом, концентрація образу, максимум змісту в мінімумі мовного матеріалу. При цьому автор створює не стільки нове слово, адже функція перекомбінування та перемноження різних морфем доступні й комп'ютеру, автор створює новий твір, у якому присутня тема, ідея, інтерпретація, образ автора і діалог з іншими текстами. І усе це — в одному слові. За своєю видовою характеристикою такі твори поділяються на:

- слова, які виникли з комбінуванням частин різних слів і отримали нове значення. Наприклад слова «отрута» і «іжа» мають різні значення, однак, якщо частини цих слів поєднати, то утворюється нове слово — «отрутоїдні». Цей термін

застосовується до істот, які привчені до екологічно-забрудненої та шкідливої їжі.

- слова, що не мають певного значення, так звані неологізми [4]. Приклад створення неологізму присутній у аудіовізуальному творі часів Радянського Союзу — «Кавказька полонянка». В одній зі сцен персонаж, якого зіграв актор Юрій Нікулін, сказав два вигаданих ним слова: «кєргуду» і «бамбарбія», які не були передбачені сценарієм і не мали якого-небудь сталого значення. Однак, ці слова є оригінальними і такими, що добре запам'яталися глядачеві¹.

Разом із тим, питання охорони нормами авторського права лише одного слова є непростим і дискусійним.

В Україні існують непоодинокі випадки розгляду справ, коли автор звертався до суду з вимогою про визнання свого авторства на твір малої форми та визнання такого твору об'єктом авторського права.

Так, Солом'янським районним судом м. Києва була розглянута справа № 2-607/12 про визнання співавторства позивача на назву літературного твору наукового характеру у сфері медицини — *мірамістин*. Судом серед іншого було встановлено, що слово «мірамістин» є неологізмом. Неологізм — це нове слово або вислів, поява якого зумовлена потребами доби (наукові відкриття, зміни суспільних відносин, розвиток культури тощо) [5, 491].

Судом аож зазначено, що відсутність «неологізму» в Законі серед переліку об'єктів авторського права не може бути перешкодою для захисту авторських прав на нього, оскільки перелік об'єктів авторського права, наведений у цій нормі, не є вичерпним. Поряд

із цим, за своєю суттю неологізм належить до літературних творів, що, за змістом ч. 2 ст. 8 Закону, охороняються незалежно від їх обсягу².

Про можливість охорони неологізму як об'єкта авторського права зазначено також у постанові пленуму Вищого господарського суду № 12 від 17 жовтня 2012 року. Відповідно до вказаного документа найменування юридичної особи та комерційне (фірмове) найменування, як правило, не можуть вважатися твором у розумінні ст. 8 Закону та бути зареєстровані й захищатися в судовому порядку саме як твір. Водночас, розрізняльна частина такого найменування може бути фантазійним словом (неологізмом) або словосполученням, і відповідне слово (словосполучення) може виступати об'єктом авторського права [6].

Ще одним прикладом літературного твору малої форми, який може охоронятися як об'єкти авторського права, є вислів, що складається з шести слів: «For sale, Baby shoes, Never Worn» (переклад автора: «Продається дитяче взуття, ніколи не ношене»). Ця фраза — по суті невелика історія, і може бути використана в якості назви твору. Однак, вона резонує з глибиною та трагічністю змісту, що передається нею, і вважається найкоротшим твором. У наведеному прикладі оригінальність прозаїчного твору полягає у словосполученні — «ніколи не ношене», замість — «нове». Автором цього твору, створеного у 20-х роках ХХ ст., був Ернест Хемінгуей. За однією версією, він був створений на серветці в ресторані Лучова в Манхеттені, за іншою — у готелі Algonquin під час обіду в результаті спору зі ставкою у 10 доларів між Ернестом Хемінгуеем та кількома письменниками щодо найкоротшої розповіді³.

¹ 40 цитат з фільму «Кавказская пленница» Сайт: URL <http://www.opankey.com/40-citat-iz-filma-kavkazskaya-plennica>.

² За матеріалами справи 2-607/12п. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21656119#>.

³ «For sale: baby shoes, never worn» — Did or did not Hemingway wrote the shortest, saddest story of six words. URL: <https://www.thevintagenews.com/2017/01/14/for-sale-baby-shoes-never-worn-did-or-did-not-hemingway-wrote-the-shortest-creepiest-story-of-six-words>.

Іншим прикладом мінімалізму вважають «Поєму кінця» (1913 рік) за авторством Василюка Гнідова, яка являє собою білий аркуш паперу⁴ [7]. Однак, такий об'єкт не підлягає охороні, адже з точки зору авторського права останній не містить основного атрибуту літературного твору — тексту, аналіз якого давав би змогу визначити внутрішню та зовнішню форми твору, рівень творчості при його створенні.

Натомість інший твір цього автора, вірш «Крик... Блик ... Да двадцять улик... Травой отравой — Зеленко-муравой...»⁵, може належати до об'єктів авторського права. Оригінальність цього твору виражена у тому, що автор стисло за допомогою підбору та композиції окремих слів (зворотів), а також знаків пунктуації, у літературній художній формі передав основну думку, яку можна інтерпретувати так: десь пролунав крик, імовірно, вчинено злочин, злочинець залишив двадцять доказів.

Розглядаючи нетипові твори, слід згадати про ті з них, які зазвичай, однак не обов'язково, створюються у сфері реклами.

Як зазначають О. О. Штефан та А. С. Штефан, існування реклами як одного з видів літературних творів прямо не передбачено Законом. При цьому, ч. 3 ст. 9 Закону України «Про рекламу» [8] закріплено, що «інформаційний, авторський чи редакційний матеріал, в якому привертається увага до конкретної особи чи товару та який формує або підтримує обізнаність та несе інтерес читачів щодо цих особи чи товару, є рекламою і має бути вміщений під рубрикою «Реклама» чи на правах «реклами». Тобто, реклама як літературний твір — це специфічний спосіб поширення рекламної інформації про особу чи товар [9, 50].

Варто зазначити, що одним зі складових елементів реклами може бути

слоган (гасло, девіз). Слоган — це певна рекламна формула, фраза для реклами товару, яка впадає в очі і добре запам'ятовується [10, 1345]. Це особливий жанр рекламного тексту, який виступає як автономна його різновидність, що наділена смисловими, структурними, композиційними і прагматичними особливостями [11].

Зазвичай, оригінальні рекламні слогани реєструються як знаки для товарів і послуг. Поряд із цим, не виключається можливість охорони рекламного слогана як об'єкта авторського права. У Законі охорона слоганів як об'єктів авторського права, опосередковано, передбачається п. 3 ст. 8, у якому вказано, що охороні підлягають всі твори, зазначені у частині першій статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо.) [1].

Окремо слід розглянути питання можливості застосування авторсько-правової охорони до незначних за обсягом літературних творів у контексті їх віднесення до частини твору відповідно до ст. 9 Закону, у якій зазначено, що охороні, крім твору в цілому, підлягає його частина, яка може використовуватися самостійно [1]. При цьому, законодавцем не визначається мінімальний допустимий для правової охорони обсяг частини твору. Він може бути як значним за обсягом, так і мінімальним, на рівні однієї фрази або словосполучення. Про це, зокрема, зазначається у п. 18 постанови пленуму Верховного Суду України № 5 від 4 червня 2010 року: «охоронюваною частиною твору може бути і фраза, і словосполучення» [12].

Водночас, слогани та подібні їм фрази слід розглядати як окремі самостійні твори, а не як частину літературного твору, яка може використовуватися

⁴ Ольга Кравчук. URL: http://www.intentia.su/literatura_malykh_form_minimalism_-_olga_kravchuk.html Література малых форм. Минимализм.

⁵ Муравая. URL: <http://stih.pro/muravaya/ot/gnedov>.

самостійно. Це обумовлено тим, що частина твору є залежною від твору, пов'язана з твором, але для набуття окремої авторсько-правової охорони повинна бути здатною до самостійного використання. На противагу цьому, слоган та подібні йому фрази є повноцінним самостійним твором і має охоронятися відповідно до загальних вимог.

Рекламні слогани та гасла, завдяки своїй малій формі та жанру, також можуть бути прирівняні до творів усної народної творчості (фольклору), на кшталт народних приказок і прислів'їв. Однак, твори фольклору відповідно до п. б) ст. 10 Закону не охороняються нормами авторського права.

Окремо слід згадати про влучні висловлювання відомих людей, так звані «крилаті вирази». Вони можуть існувати самі по собі, або, за умови використання у рекламі, набувати ознак рекламного слогана. Такі фрази не обов'язково є оригінальними. Вони, як правило, набувають популярності через особу, яка їх висловлювала, та через контекст і обставини висловлювання. У цьому разі слід вести мову про набуту оригінальність у процесі тривалого публічного використання. Як приклад наведемо відому фразу Юлія Цезаря: «Veni, vidi, vici», що з латинської перекладається як «Прийшов, побачив, переміг»⁶. З точки зору права інтелектуальної власності, якщо перенести виникнення цього виразу у наш час, то він є оригінальним гучним гаслом.

Отже, для визнання рекламного слогана об'єктом авторського права він повинен містити елемент творчості, незалежно від того, що є джерелом походження цього слогана. Наявність творчості у літературному творі малої форми є досить жорстким критерієм порівняно з вимогами творчості щодо

класичних літературних творів. При цьому, як зазначено у постанові пленуму Верховного Суду України № 4, якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею [12]. Отже, для визнання рекламного слогана, гасла та інших творів малої форми такими, що не є об'єктами авторського права, необхідно довести у судовому порядку, що вони не є результатом творчої праці.

В Україні відсутня судова практика щодо визнання слоганів об'єктами авторського права. Натомість суди зарубіжних країн у своєму активі мають рішення як про визнання слоганів об'єктами авторсько-правової охорони, так і невизнання їх такими. Наприклад, Французьким судом було визнано, що реєстрація слогана «C'est trop d'la bulle» («Це занадто весело») компанією Wm. Wrigley Jr. в якості торговельного знака не вбачається можливою. Це зумовлено тим, що ця фраза є об'єктом авторського права позивача. При цьому суд, попри те що слоган відсутній у переліку об'єктів авторського права, керуючись ст. L112-2 Французького кодексу інтелектуальної власності визнав слогани та гасла об'єктами авторського права, за умови, що останні є оригінальними. Оригінальність оспорюваної фрази суд вбачав через певну гру слів у цьому вислові та через те, що фраза є досить відомою серед підлітків певної категорії. Ураховуючи зазначене, оспорюваний слоган був визнаний оригінальним і таким, що відображає особу його автора [14].

Інший приклад пов'язаний з рішенням Європейського суду у Брюсселі, яким було заборонено компанії Nestle використовувати в рекламі вафель «Kit-Kat» слоган «Have a brake» («Зроби паузу»). У повному обсязі цей

⁶ Крилатий латинський вираз, слова, якими, як повідомляє Плутарх у своїх «Висловах царів і полководців», Юлій Цезар у 47 році до н. е. повідомив своєму другові Амінцію в Римі про перемогу, швидко здобуту ним при Зелі над Фарнаком, сином Мітрідата. За повідомленням Светонія, цю фразу несли перед Цезарем під час його понтійського (третього з п'яти) тріумфу в Римі. Цим Цезар відзначав не події війни, як завжди, а швидкість її завершення [13].

слоган звучав так: «Have a brake... Have a Kit-Kat» («Зроби паузу. З'їж Kit-Kat»). Представники Nestle стверджували, що вони використують цю фразу з 1957 року, проте цю фразу як словесну торговельну марку було зареєстровано конкуруючою компанією Mars Inc. Однак, суддя виніс рішення, що споживачі не асоціюють слоган із рекламою Kit-Kat і ця фраза не може охоронятися як об'єкт авторського права [15].

Із наведених прикладів можна зробити висновок, що літературні твори малої форми, які використовуються у рекламі, можуть набувати правової охорони як об'єкти авторського права та/або як знаки для товарів і послуг. У випадку, коли окремі рекламні слогани є тотожними з уже зареєстрованими торговельними марками, для їх подальшого використання необхідно укладати ліцензійні договори з власниками зареєстрованих торговельних марок [16].

Співвідношення слогана як літературного твору зі знаком для товарів і послуг перебуває перш за все у площині права. Заслугове на підтримку думка, що слогани за відсутності прямого закріплення в законодавстві в якості об'єктів авторського права є слабкими об'єктами авторсько-правової охорони [17]. Однак це не повинно обмежувати правову охорону рекламного слогана виключно до режиму правової охорони знаків для товарів і послуг.

Як уже зазначалося, рекламний слоган — це ключова фраза рекламного відео-, аудіоролика, фраза, присутня на рекламному плакаті або іншому носії, яка першочергово виражає суть реклами та сприяє зацікавленості споживача товаром, послугою, що рекламується [18]. Знак для товарів і послуг — це позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняють від товарів і послуг інших осіб [19]. Тобто, головна функція рекламного слогана — привернути увагу до товару/послуги, а знака для товарів і послуг — ідентифікувати товар/послугу певного виробника та ви-

різнити їх з-поміж подібних товарів і послуг інших осіб.

До того ж, знаки для товарів і послуг та об'єкти авторського права мають різний режим набуття прав і різний обсяг правової охорони. Так, слоган як словесний знак для товарів і послуг отримує правову охорону після реєстрації, якщо відповідає умовам охороноздатності, визначеним п. 5 Закону України «Про охорону прав на знак для товарів і послуг». Охороняється без обмеження у часі за умови продовження правової охорони кожні 10 років. Слоган, як літературний твір, охороняється з моменту надання йому об'єктивної форми вираження, якщо він є результатом творчої праці автора. Строк правової охорони — усе життя автора та 70 років після його смерті. На думку А. В. Кашаніна, слогани належать до творів із незначним рівнем творчого характеру, що перебувають на нижній межі авторсько-правової охороноздатності. Творчий характер таких творів полягає не стільки в їх особливій літературній формі, скільки в оригінальному виборі й упорядкуванні об'єднаного таким чином матеріалу [20]. Іншими словами — це оригінальна гра слів, каламбури, що породжені модою та розраховані на уяву людини. Є всі підстави погодитися з висловленою думкою.

Водночас, існує й протилежна думка, щодо визнання слоганів і подібних до них творів об'єктами авторського права. Так, Н. В. Слесарюк вважає, що коли виникне необхідність оцінки рівня творчості слоганів, на практиці це призведе до проведення експертизи, яку здійснити складно, а її результати будуть сумнівними. Автор вважає, що на законодавчому рівні слогани, «рекламні слогани» слід віднести до об'єктів, які не підлягають охороні авторським правом [21]. Із такою думкою неможна погодитися, оскільки поза охороною може опинитися значна кількість оригінальних авторських творів малих форм особливого жанру.

На відміну від законодавства України щодо охорони авторських прав на

твори, існують країни, у яких законодавцем чітко визначено, що такі об'єкти як фрази та слогани не охороняються як об'єкти авторського права. Так, у §202.1 Кодексу федеральних правил США зазначено, що слова та короткі фрази, такі як імена, назви та слогани не охороняються як об'єкти авторського права [22].

Останнім часом у науковому середовищі триває дискусія щодо можливості охороняти в якості твору такий об'єкт як шрифт. Адже, як уже зазначалося, за законодавством України — потенційно, такі об'єкти можуть бути визнані об'єктами авторського права, головне, щоб вони належали до творів науки, літератури або мистецтва, були створені творчою працею автора та мали об'єктивну форму вираження.

На початку з'ясуємо, що собою являє шрифт. Технічно шрифт — це комп'ютерний файл або програма (при цифровому використанні), що повідомляє вашому принтеру або відображає, як повинна відображатися буква або символ. Шрифт — це також набір знаків, що мають єдину базову конфігурацію (дизайн) [23]. Гарнітура шрифту — це набір букв, цифр та інших символів, форми яких пов'язані повторенням певних елементів дизайну, які послідовно застосовуються (іноді називають гліфами), використовуваних для створення тексту або іншої комбінації символів.

Шрифти можуть бути захищені як об'єкти авторського права, якщо вони є комп'ютерним програмним забезпеченням або програмою. На сьогодні більшість шрифтів, які використовуються у електронно-обчислювальних приладах та засобах зв'язку, є програмами або програмним забезпеченням. Разом із тим, існує думка, що растрові шрифти — це комп'ютеризована візуалізація, яка не захищається законом про авторське право.

Однак, масштабовані шрифти, оскільки вони включені як частина програми або програмного забезпечення, захищені авторським правом [24].

У контексті викладеного вище постає слушне питання, чи можливо охороняти шрифт не як комп'ютерну програму, а як інший вид твору.

Так, у США сам шрифт не захищається авторським правом як такий, і це закріплено § 202.1 Кодексу федеральних правил США. Утім, в окремих випадках може охоронятися дизайн шрифту. Вдалим прикладом цього є гарнітура напису Coca Cola.

У цьому разі шрифт є налаштуванням напису і використовується як частина дизайну логотипа, незважаючи на те що він сам по собі не захищений авторським правом у США. При цьому дизайн логотипу може отримати охорону як художній твір, урахувавши розташування літер, використання простору, нюанс, композицію кольору та інші творчі аспекти дизайну [24]. Тобто, якщо йдеться про оригінальний дизайн шрифту — безумовно, він може охоронятися як об'єкт авторського права.

Отже, попри відсутність літературних творів малої форми у визначеному законодавцем України переліку творів літератури, науки і мистецтва, які можуть набувати авторсько-правової охорони, такі літературні твори можуть охоронятися нормами авторського права, за умови відповідності критеріям охороноздатності: мати об'єктивну форму вираження та бути результатом творчої праці. При цьому рівень творчості при створенні таких творів є, як правило, на нижній межі. Саме на цю обставину, в першу чергу, слід звертати увагу при віднесенні літературних творів малої форми до об'єктів авторського права.

Це ж стосується і правової охорони шрифтів. Ідентифікація творчих зусиль і визначення рівня творчості при їх створенні повинні здійснюватися, у першу чергу, за дизайном шрифту, його оригінальністю.

Застосування норм авторського права щодо охорони літературних творів малої форми не виключає можливість, в окремих випадках, застосовування до них режиму правової охорони знаків для товарів і послуг. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від № 3793-ХІІ від 23.12.93, ВВР, 1994, № 13, ст.65. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
2. Copyright Law of the United States. URL: <https://www.copyright.gov/title17/title17.pdf>.
3. Act on Copyright and Related Rights (Copyright Act, as amended up to Act of September 1, 2017) URL: <https://wipo.lex.wipo.int/ru/text/474282>.
4. Михайло Епштейн. Слово как произведение : о жанре однослова. URL: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2000/9/epsh.html.
5. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
6. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.
7. Ольга Кравчук. Література малых форм. Минимализм. URL: http://WWW.intentia.su/literatura_malykh_form_minimalism_-_olga_kravchuk.html.
8. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 39 зі змінами. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
9. Штефан О.О., Штефан А.С. Авторське право і суміжні права у рекламі : монографія. Київ. Лазурит-Поліграф, 2009. 148 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови [з додат. і допов.] / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ. Ірпінь : Перун. 2005. 1728 с.
11. Шидо К. В. Рекламный слоган как особый жанр английских рекламных текстов : реф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 — германские языки. Саратов, 2002. 241 с.
12. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : постанова пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5. Відомості Верховної Ради України. Документ № V0005700-10. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>.
13. Veni, vidi, vici. Крылатые латинские выражения / авт.-сост. Ю. С. Цыбульник. Москва: Аст, 2003. С. 100. 830 с.
14. By Franck Soutoul and Jean-Philippe Bresson. Slogans as Trademarks — European and French Practice. — 2010. URL: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2010/02.
15. Слесарюк Н. В. Рекламные слоганы и авторское право. Право и экономика, 2012. № 4.
16. Кульков М. Соблюдение прав на объекты интеллектуальной собственности в рекламе. Корпоративный юрист. 2006. № 1.
17. Лепина Т. Г. Некоторые вопросы уголовно-правовой охраны объектов авторского права. Реклама и право. 2008. № 1.
18. Силонов В. Авторское право в рекламе. Хозяйство и право. 2000. № 5.

19. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 23.12.1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 37.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
20. Кашанин А. В. Минимальный уровень творческого характера произведений в авторском праве Германии. Законодательство и экономика. 2009.
21. Слесарюк Н. В. Рекламные слоганы и авторское право. Право и экономика. 2012. № 4.
22. GPO Code of Federal Regulations (e-CFR) (ecfr.gov).
URL: <https://www.copyright.gov/circs/circ33.pdf>.
23. Словари и энциклопедии на академке. Шрифт.
URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/31704.
24. The Law on Fonts and Typefaces in Design and Marketing: Frequently Asked Questions (about commercial and non-commercial use)
<https://www.crowdspring.com/blog/font-law-licensing>.
1. Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid № 3793-XII vid 23.12.93, VVR, 1994, № 13, st.65. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 13. St. 64. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
2. Copyright Law of the United States.
URL: <https://www.copyright.gov/title17/title17.pdf>.
3. Act on Copyright and Related Rights (Copyright Act, as amended up to Act of September 1, 2017) URL: <https://wipo.int/ru/text/474282>.
4. Mykhailo Epshtein. Slovo kak proyzvedeniye : o zhanre odnosloviya.
URL: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2000/9/epsh.html.
5. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / za red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Kyiv : Akademia, 2007. 752 s.
6. Pro deiaki pytannia praktyky vyrishennia sporiv, pov iazanykh iz zakhystom prav intelektualnoi vlasnosti : postanova plenumu Vysshchoho Hospodarskoho Sudu Ukrainy vid 17.10.2012 r. № 12.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.
7. Olha Kravchuk. Lyteratura malykh form. Mynymalyzm.
URL: http://WWW.intentia.su/literatura_malykh_form_minimalism_-_olga_kravchuk.html.
8. Pro reklamu : Zakon Ukrainy vid 03.07.1996 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1996, № 39 zi zminamy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
9. Shtefan O.O., Shtefan A.S. Avtorske pravo i sumizhni prava u reklamii : monohrafiia. Kyiv. Lazuryt-Polihras, 2009. 148 s.
10. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [z dodat. i dopov.] / uklad i holov. red. V. T. Busel. Kyiv. Irpin : Perun. 2005. 1728 s.
11. Shydo K. V. Reklamnyi slohan kak osobyyi zhanr anhlyiskykh reklamnykh tekstov : ref. dys. ... kand. fylol. nauk : 10.02.04 — hermanskye yazyky. Saratov, 2002. 241 s.
12. Pro zastosuvannia sudamy norm zakonodavstva u spravakh pro zakhyst avtorskoho prava i sumizhnykh prav : postanova plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04.06.2010 r. № 5. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Dokument № V0005700-10. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>.
13. Veni, vidi, vici. Крылатые латынские выражения / авт.-сост. Ю. С. Тsybulnyk. Moskva: Ast, 2003. S. 100. 830 s.
14. By Franck Soutoul and Jean-Philippe Bresson. Slogans as Trademarks — European and French Practice. — 2010.
URL: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2010/02.
15. Slesariuk N. V. Reklamnye slohany u avtorskoe pravo. Pravo y ekonomyka, 2012. № 4.
16. Kulkov M. Sobliudeniye prav na obyekty yntellektualnoi sobstvennosti v reklame. Korporatyvnyi yuryst. 2006. № 1.

17. Lepyna T. H. *Nekotorye voprosy uholovno-pravovoi okhrany ob'ektov avtorskoho prava. Reklama y pravo. 2008. № 1.*
18. Syonov B. *Avtorskoe pravo v reklame. Khoziaistvo y pravo. 2000. № 5.*
19. *Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 37.*
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
20. Kashanyn A. V. *Mynymalnyi uroven tvorcheskoho kharaktera proyzvedenyi v avtorskom prave Hermanyu. Zakonodatelstvo y ekonomyka. 2009.*
21. Slesariuk N. V. *Reklamnye slohany y avtorskoe pravo. Pravo y ekonomyka. 2012. № 4.*
22. *GPO Code of Federal Regulations (e-CFR) (ecfr.gov).*
URL: <https://www.copyright.gov/circs/circ33.pdf>.
23. *Slovary y entsyklopedyy na akademke. Shryft.*
URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/31704.
24. *The Law on Fonts and Typefaces in Design and Marketing: Frequently Asked Questions (about commercial and non-commercial use)*
<https://www.crowdspring.com/blog/font-law-licensing>.

Надійшла до редакції 11.06.2019 року

Петренко І. Правовая охрана нетипичных произведений в Украине и других странах мира. В статье рассмотрены вопросы правовой охраны отдельных видов произведений: имеющих незначительный (критический) уровень творчества, например, короткие фразы, высказывания; шрифты, по которым дискуссионными являются вопросы их видовой принадлежности, и правовой охраны в качестве объектов авторского права. Проведен анализ норм действующего законодательства Украины, согласно которому охраняются объекты авторского права, положений других законодательств мира, а также приведена практика по охране указанных выше объектов.

Ключевые слова: нетипичные произведения, неологизм, рекламные слоганы, лозунги, охрана дизайна шрифтов, минимальное творчество, оригинальные фразы

Petrenko I. Legal protection of atypical works in Ukraine and other countries of the world. The article deals with the legal protection of certain types of works: those that have minimal creativity, for example, short phrases, slogans; fonts that cannot be identified to which object of copyright they belong to, and legal protection as objects of copyright. This article analyzes the current legislation of Ukraine according to which copyrights are protected, the laws of other states in the area of copyright, as well as the practice of copyright protection of the above objects.

Keywords: atypical works, neologism, advertising slogans, slogans, protection of font design, minimal creativity, original phrases

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175708>

УДК 347. 122: 007

«ОХОРОНЮВАНИЙ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕС» ЩОДО КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ (КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА НОУ-ХАУ)

Алла Дідук,*завідувач сектору патентного права відділу промислової власності НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент*

Стаття присвячена розгляду питання захисту охоронюваного законом інтересу щодо конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау). Розкрито розмежування понять «суб'єктивне право» та «охоронюваний законом інтерес», а також дослідження термінів «інтерес» та «охоронюваний законом інтерес». При цьому автори статті не розглядають «право доступу» до конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) як класичне суб'єктивне цивільне право, а саме як «охоронюваний законом інтерес».

Ключові слова: охоронюваний законом інтерес, інтерес, суб'єктивне право, конфіденційна інформація, комерційна таємниця, ноу-хау

Постановка проблеми. У науці цивільного права існують різні точки зору щодо розуміння суб'єктивного права та інтересу. Для правильного вирішення питання співвідношення цих понять саме щодо конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) слід з'ясувати, що ж необхідно розуміти під інтересом. Хоча чинне цивільне законодавство України широко використовує термін «інтерес», проте в ньому відсутня чітка дефініція поняття «інтерес», «охоронюваний законом інтерес», юридично-змістова характеристи-

ка, що призводить до різного його тлумачення у судовій практиці.

Поділяючи думку окремих юристів ЄС, автори цієї статті не розглядають «право доступу» до конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) як класичне суб'єктивне цивільне право, а саме як «охоронюваний зако-

Галина Юровська,*заступник начальника відділу підготовки викладачів (тренерів) Національної школи суддів України, суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у відставці, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України*

ном інтерес», оскільки на таку інформацію може виникати лише фактична монополія (*de facto*), на відміну від суб'єктивного виключного цивільного права, яке виникає, наприклад, із патенту (*de jure*).

Огляд досліджень і публікацій щодо цієї проблеми. Питання специфіки захисту «охоронюваного законом інтересу» особи, яка законно контролює комерційну таємницю та ноу-хау (конфіденційну інформацію), розглядаються багатьма науковцями в Україні та за її межами.

Зокрема, теоретичні засади інформаційно-правових явищ і окремі аспекти щодо проблеми захисту інформації, конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) висвітлені у наукових працях Ч. Н. Азімова, І. Л. Бачило, Т. І. Бегової, М. М. Богуславського, А. Б. Венгерова, О. В. Власової, В. А. Дозорцева, В. І. Жукова, О. В. Ізмайлової, Ю. М. Капіци, В. А. Копилова, В. М. Коссака, О. В. Кохановської, В. М. Крижної, А. Е. Кузьміна, О. О. Кулініч, Ю. В. Носіка, О. А. Підопригори, О. О. Підопригори, Є. В. Петрова, С. Ю. Погуляева, О. В. Попова, В. Розенберга, О. П. Рощина, Н. О. Саніахметової, В. А. Северіна, О. П. Сергеева, І. А. Сіренка, Г. О. Слядневої, Л. Д. Топалової, О. А. Чобота, Г. Ф. Шершеневича, Р. Б. Шишки, Г. Штумпфа та інших.

Мета та завдання дослідження. Питання захисту охоронюваного законом інтересу особи, яка законно контролює комерційну таємницю та ноу-хау (конфіденційну інформацію), наразі є дуже актуальним. Зокрема, дискусійним вважається питання, що ж саме підлягає захисту: суб'єктивне «право на» інформацію чи охоронюваний законом інтерес? Тому метою цієї статті є дослідження понять «суб'єктивне право» та «охоронюваний законом інтерес» щодо конфіденційної інформації

(комерційної таємниці та ноу-хау) і співвідношення понять «інтерес» та «охоронюваний законом інтерес».

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання: дослідити поняття «суб'єктивне право» та «охоронюваний законом інтерес» щодо конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) і співвідношення понять «інтерес» та «охоронюваний законом інтерес».

Виклад основного матеріалу. Чинне цивільне законодавство, зокрема Цивільний кодекс України (далі — ЦК України), однозначно свідчить про те, що виникає право на інформацію (ст. 302), а відповідно і на конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау) в об'єктивному та суб'єктивному розумінні.

Однак, така позиція законодавця вважається не зовсім правильною з огляду на правову природу і, зокрема, властивості такого нетипового об'єкта цивільного права як інформація, а відповідно й конфіденційна інформація (у вигляді комерційної таємниці та ноу-хау).

Про це свідчить і позиція європейських учених та суддів, які мають більший досвід, оскільки вивчають цю проблематику тривалий час. Так, європейські науковці та практики вважають, що право на конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау) в об'єктивному та суб'єктивному розумінні взагалі не існує. У правовій доктрині країн континентальної (пандектної) системи права домінує твердження про те, що торгові секрети (*trade secrets*)¹ або комерційна таємниця та ноу-хау (за термінологією законодавця України) не є власністю і відповідно не породжують суб'єктивне право.

Більшість європейських учених і суддів розглядають право на торговий секрет як «неповне (усічене) виключне право», причому цей термін ними засто-

¹ Термін «trade secrets» ще перекладається як «ділові секрети». У цьому випадку терміни «торгові секрети» і «ділові секрети» використовуються як синоніми.

совується тільки як умовний, а не в традиційному його розумінні. Вони відносять торгові секрети (комерційну таємницю) до нематеріальних об'єктів або просто фактичної монополії (*de facto*), а не юридичної (*de jure*), які охороняються законодавством про недобросовісну конкуренцію чи безпідставне збагачення.

Ті, хто не визнає торгові секрети одним із видів власності, дотримуються думки про те, що конфіденційна, виробнича і комерційна інформація охороняються тільки непрямим чином цивільним законодавством про добросовісну конкуренцію і не може бути об'єктом власності або будь-якого суб'єктивного права [1, 34–38].

На такій позиції стоїть, зокрема, судово-практика Франції. Вона виходить із того, що конфіденційна інформація, до якої безумовно належить комерційна таємниця та ноу-хау, на відміну, наприклад, від запатентованого винаходу, має захист *de facto*. Суть його полягає в дотриманні секретності, яка оточує комерційну таємницю чи ноу-хау. Такий захист може бути здійснений у суді тільки шляхом застосування норм про недобросовісну конкуренцію [2, 54–57].

Мабуть, слід прислухатися до рекомендацій зарубіжних колег, які вважають, що особа, яка фактично контролює конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау), має можливість захищатися в суді двома способами: 1) шляхом пред'явлення позову до конкурентів, заснованого на законодавстві про недобросовісну конкуренцію, або 2) шляхом пред'явлення позову до неконкурентів, заснованого на загальних правилах про відповідальність.

Тому справи у суді щодо захисту конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) слід розглядати не як порушене або оспорюване суб'єктивне право, а саме як «охоронюваний законом інтерес» (ч. 2 ст. 15, ст. 16 ЦК України).

Інакший стан справ у країнах прецедентного права (Великій Британії, США та деяких інших). Суди Сполуче-

них Штатів Америки давно визнавали наявність майнових прав на торгові секрети. В основному вони розглядали позови про порушення контрактів, розголошення торгових секретів (комерційної таємниці за законодавством України), цивільні правопорушення. Визнаючи наявність майнового права, суди застосовували санкції відповідного законодавства про цивільні правопорушення. А з прийняттям Єдиного закону про торгові секрети (Uniform Trade Secrets Act) та враховуючи судову практику щодо їх порушення торгові секрети офіційно були визнані правом власності. Таким чином, із формального визнання торгових секретів об'єктами власності в США впливає, що право володільця торгового секрету підлягає охороні й він може розпоряджатися своїм правом, яке належить до цієї нової категорії «речей». Право на торговий секрет у Сполучених Штатах Америки розглядається як майнове, хоча воно не є виключним і безстроковим.

Можна стверджувати, що меншість науковців і практиків розглядають конфіденційну інформацію, а відповідно комерційну таємницю та ноу-хау як власність (майно) або суб'єктивне право. Свою позицію противники визнання торгового секрету власністю або суб'єктивним (особистим) правом аргументують так. По-перше, особа, яка фактично контролює конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау), не має виключного права щодо незалежного дослідника або особи, яка набуває секрет будь-яким іншим правомірним способом. По-друге, правова доктрина Німеччини та більшості країн Європи розрізняє загальноприйняті категорії юридичних прав та інтересів, де останні захищаються правовими нормами, без включення цих інтересів до сфери суб'єктивних прав (права власності).

У правовій доктрині цивільного права існують протилежні точки зору й щодо співвідношення термінів «суб'єктивне право» та «інтерес». Важливе

значення інтересу в праві породило твердження деяких юристів, що інтерес входить до змісту суб'єктивного права (А. В. Венедиктов, О. С. Іоффе, Ю. К. Толстой). Так, встановлюючи примат інтересу правомочного над його волею, О. С. Іоффе відводить інтересові роль одного з елементів змісту суб'єктивного права [3, 240–242]. Те, що суб'єктивне право — це охоронюваний законом інтерес, стверджував у свій час ще Рудольф фон Йерінг [4, 46], послідовниками вчень якого були Р. Паунд, Ф. Гек, Г. Штоль, Р. Мюллер-Ерзбах, які також досліджували суть інтересу як елемента суб'єктивного права.

Інші ж науковці, думку яких поділяють і автори цієї статті, вважають інтерес моментом зовнішнім відносно суб'єктивного права та у зміст права його не включають (С. М. Братусь, В. І. Серебровський, В. П. Грибанов). Зокрема, В. П. Грибанов абсолютно справедливо зауважував, що ні природа інтересу, ні сутність суб'єктивного права, ні взаємний зв'язок між ними не дають підстав стверджувати про те, що інтерес входить до змісту суб'єктивного права [3, 242].

Виступаючи формою вираження інтересу і засобом його здійснення або захисту, суб'єктивне право не містить інтересу як свого елемента. Можна стверджувати, що інтерес і суб'єктивне право пов'язані одне з одним, як мета та засіб її досягнення, а мета не може бути елементом засобу.

Співвідношення суб'єктивного цивільного права та інтересу не знаходить підтвердження в правових нормах. Наприклад, речове право продовжує існувати й тоді, коли об'єкт цього права (річ) стає безкорисним для правомочної особи. Тому інтерес не слід розглядати як елемент суб'єктивного права.

Відповідно, належить розрізняти категорії юридичних прав та інтересів,

які захищаються правовими нормами нарівні з суб'єктивними правами, без включення цих інтересів до сфери суб'єктивних прав. І оскільки у особи, яка фактично контролює конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау), немає виключного права на неї, а значить і суб'єктивного права, то захисту підлягає його інтерес або, точніше, охоронюваний законом інтерес, що відповідає і правовій доктрині країн континентальної системи права [5, 134–138].

У зв'язку з цим, для правильного вирішення питання співвідношення суб'єктивного права й інтересу щодо конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) слід з'ясувати, що ж розуміють під термінами «інтерес» та «охоронюваний законом інтерес». Хоча чинне цивільне законодавство України широко використовує термін «інтерес» (ЦК, ЦПК, ГК України), проте в ньому відсутня чітка дефініція понять «інтерес» чи «охоронюваний законом інтерес», юридично-змістова характеристика яких призводить до різноманітних тлумачень останнього в судовій практиці.

Важливим для теорії та практики у свій час стало також тлумачення Конституційним Судом України поняття «охоронюваний законом інтерес» і, зокрема, етимологічного змісту слова «інтерес»². Так, у загальносоціологічному значенні категорія «інтерес» розуміється як об'єктивно існуюча і суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба, як мотив, стимул, збудник, спонукання до дії. У психології — як ставлення особистості до предмета, як до чогось для неї цінного, такого, що притягує. У юридичних актах термін «інтерес», ураховуючи його як етимологічне, так і загальносоціологічне, психологічне значення, вживається у широкому чи вузькому значенні як самостійний

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень ч. 1 ст. 4 ЦПК України (справа про охоронюваний законом інтерес) № 1-10/2004 від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004.

об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами.

Конституційний Суд України тоді також здійснив інтерпретацію поняття «інтерес» у вузькому розумінні цього слова, у словосполученні «охоронюваний законом інтерес», тобто інтерес, який, на відміну від інтересу в широкому розумінні, перебуває виключно в логічно-смісловому зв'язку з суб'єктивними правами, однак прямо ними не опосередковується, тобто виходить за межі останніх. Слово «інтерес» у такому розумінні застосовується в Конституції України, ЦК України, ЦПК України, ГК України та в багатьох інших законах, а також нормативно-правових актах. Так, виходячи зі змісту ч. 1 ст. 8 Конституції України охоронюваний законом інтерес перебуває під захистом не тільки закону, а й об'єктивного права в цілому, що панує в суспільстві, оскільки інтерес у вузькому розумінні зумовлюється загальним змістом такого права і є його складовою.

Фактично тотожними вважав поняття «права» та «охоронюваного законом інтересу» і Верховний Суд України, наголошуючи при цьому, що охоронюваний законом інтерес — це інтерес певної особи (або групи осіб), який спирається на закон або впливає з інших правових норм і охороняється державою нарівні з правом.

Згідно з роз'ясненнями Конституційного Суду України суб'єктивне право і пов'язаний з ним інтерес є дозволами. Однак перше є особливим дозволом, тобто дозволом, який відображається у відомій формулі: «Дозволено все, що передбачено в законі», а друге — простим дозволом, тобто дозволом, до якого можна застосувати не менш відоме правило: «Дозволено все, що не заборонено законом».

Інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону або права, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості, як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком

іншої сторони. Законний інтерес відображає тільки легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, а тому — не юридичну, а фактичну можливість. Це прагнення в межах сфери правового регулювання до користування яким-небудь конкретним матеріальним або нематеріальним благом. Відмінність такого блага від блага, яке охоплюється змістом суб'єктивного права, полягає в тому, що користування благом, на яке особа має право, визначається можливістю в рамках закону, а до якого має законний інтерес — без вимог визначених дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки.

Розглядаючи конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау), можна говорити тільки про фактичні дії особи, яка правомірно визначила та контролює таку інформацію (бажання зберегти її в секреті), які не можуть розглядатися як правомоччя, що витікають із абсолютних правовідносин. Оскільки, по-перше, на конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау) законом не передбачена юридична монополія, а значить особа може тільки фактично контролювати таку інформацію, а також вона не має виключного права щодо незалежного дослідника або особи, яка набуває таку інформацію будь-яким іншим правомірним способом. По-друге, особа має тільки фактичну можливість встановлювати режим конфіденційності (так званий режим «доступності-недоступності») до інформації.

Як доречно зазначає Ю. І. Чалий, відмінною рисою абсолютних правовідносин є те, що вони встановлюються відносно вже існуючого (конкретного) блага. У тому разі, коли є тільки бажання набути благо — це буде законний інтерес, який реалізується не за допомогою конструкції правовідносин [6, 32–34].

Таким чином, дотримуючись традиційних позицій континентального права, автори статті обстоюють концеп-

цію про те, що на інформацію, а також конфіденційну інформацію (комерційну таємницю та ноу-хау) не може виникати право власності (володіння, користування та розпорядження) і, відповідно, немає суб'єктивного права, у тому числі й права інтелектуальної власності, оскільки це поняття є умовним. По суті йдеться про виключне право (монополію). Однак, оскільки комерційна таємниця та ноу-хау належать до нематеріальних об'єктів, яким не притаманні ознаки об'єктів права інтелектуальної власності (виключних прав), така монополія буде тільки фактичною (*de facto*), а не юридичною (*de jure*), на відміну, наприклад, від запатентованого винаходу.

З огляду на це та враховуючи чинний ЦК України, зокрема статті 505–508, доцільним буде стосовно такого нетипового об'єкта як інформація, конфіденційна інформація (комерційна таємниця та ноу-хау) застосовувати термін «охоронюваний законом інтерес».

Отже, виходячи із вище сказаного, справи в суді про захист конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау) слід розглядати не як порушене

або оспорюване суб'єктивне право, а саме як охоронюваний законом інтерес (ч. 2 ст. 15, ст. 16 ЦК України). І оскільки в статтях 15–16 ЦК України йдеться як про захист прав, так і про захист інтересів, то це свідчить про те, що навіть законодавець виходить із тієї доктрини, згідно з якою інтерес не входить у зміст суб'єктивного права, а існує самостійно, за його межами.

Якщо ці гіпотези є істинними, то постають питання, на які науковій спільноті потрібно дати відповіді. Вони будуть мати і суто практичне значення, зокрема, для опису (формулювання) предмета спору, предмета позову та його підстав у разі захисту охоронюваного законом інтересу щодо конфіденційної інформації (комерційної таємниці та ноу-хау). Отже, здається, що законодавець України, приймаючи ЦК України, зокрема формулюючи статті 505–508, поспішив «підвести» конфіденційну інформацію і, зокрема, комерційну таємницю під правовий режим об'єкта права, а не під правовий режим об'єкта інформації. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Жуков В. І. *Перспективи та актуальні проблеми правової охорони і ринкового використання інтелектуальної власності. Тези доповідей науково-практичного та інформаційно-консультативного семінару (24 лютого 2000 р.)*. Харків. 2000. 188 с.
2. *Международная передача технологии: правовое регулирование* / отв. ред. М. М. Богуславский. Москва: Наука, 1985. 480 с.
3. Грибанов В. П. *Осуществление и защита гражданских прав*. Москва: Статут, 2000. 411 с.
4. Венедиктов А. В. *Государственная социалистическая собственность*. Ленинград: АН СССР, 1948. 841 с.
5. Дідук А. Г. *Суб'єктивне право та інтерес щодо конфіденційної інформації: матеріали круглого столу «Охоронюваний законом інтерес в цивільному праві та процесі»*. Харків: ХНУВС, 2006. С. 134–138.
6. Чалий Ю. І. *Конституційне право на житло: суб'єктивне право чи охоронюваний законом інтерес? Реформування житлового законодавства: проблеми та перспективи*: зб. наук. праць (за матеріалами круглого столу, м. Харків, 16 грудня 2006 р.). Харків: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. 172 с.

1. Zhukov V. I. *Perspektyvy ta aktualni problemy pravovoi okhorony i rynkovoho vykorystannia intelektualnoi vlasnosti. Tezy dopovidei naukovo-praktychnoho ta informatsiino-konsultatyvnoho seminaru (24 liutoho 2000 r.). Kharkiv. 2000. 188 s.*
2. *Mezhdunarodnaia peredacha tekhnolohyy: pravovoe rehulyrovanye / otv. red. M. M. Bohuslavskiy. Moskva: Nauka, 1985. 480 s.*
3. Hrybanov V. P. *Osushchestvlenye y zashchyta hrazhdanskykh prav. Moskva: Statut, 2000. 411 s.*
4. Venedyktov A. V. *Hosudarstvennaia sotsyalystycheskaia sobstvennost. Lenynhrad: AN SSSR, 1948. 841 s.*
5. Diduk A. H. *Subiektyvne pravo ta interes shchodo konfidentsiinoi informatsii : materialy kruhloho stolu «Okhoroniuvanyi zakonom interes v tsyvilnomu pravi ta protsesi». Kharkiv : KhNUVS, 2006. S. 134–138.*
6. Chalyi Yu. I. *Konstytutsiine pravo na zhytlo : subiektyvne pravo chy okhoroniuvanyi zakonom interes? Reformuvannia zhytlovoho zakonodavstva: problemy ta perspektyvy : zb. nauk. prats (za materialamy kruhloho stolu, m. Kharkiv, 16 hrudnia 2006 r.). Kharkiv : Naukovo-doslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva APrN Ukrainy, Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2006. 172 s.*

Надійшла до редакції 19.06.2019 року

Дидук А., Юровская Г. «Охраняемый законом интерес» в отношении конфиденциальной информации (коммерческой тайны и ноу-хау). Статья посвящена рассмотрению вопросов защиты охраняемого законом интереса в отношении конфиденциальной информации (коммерческой тайны и ноу-хау). Раскрыты разграничение понятий «субъективное право» и «охраняемый законом интерес», а также исследование терминов «интерес» и «охраняемый законом интерес». При этом авторы статьи не рассматривают «право доступа» к конфиденциальной информации (коммерческой тайне и ноу-хау) как классическое субъективное гражданское право, а именно как «охраняемый законом интерес».

Ключевые слова: охраняемый законом интерес, интерес, субъективное право, конфиденциальная информация, коммерческая тайна, ноу-хау

Diduk A., Yurovskaya G. «Protected Interest» in relation to confidential information (trade secrets and know-how). This research paper is devoted to the issue of protection of a legally protected interest in respect of confidential information (trade secrets and know-how). It reveals the distinction between the concepts of subjective rights and interests protected by law, and the study of terms and interest legally protected interest.

In the science of civil law, there are different points of view regarding the understanding of subjective law and interest. To properly resolve the issue of the correlation of these concepts with respect to confidential information (commercial secrets and know-how), one has to find out what needs to be understood as interest. Although the current civil law of Ukraine is widespread and uses the term «interest», it does not contain a clear definition of the concept of «interest», «interest protected by law», a legal and substantive characteristic, which leads to different interpretations of it in judicial practice.

Following the opinion of certain EU lawyers, the «right of access» to confidential information (commercial secrets and know-how) is not considered by the authors of the article as a classical subjective civil law, namely, «protected by law», since such information may only be a factual monopoly (de facto), in contrast to subjective exclusive civil law, which arises, for example, from a patent (de jure).

Thus, following the traditional positions of continental law, the authors advocate the notion that information (as well as confidential information (commercial secrets and know-how) can not give rise to ownership (possession, use and disposal) and, accordingly, there is no sub-intellectual property right, including intellectual property rights, since this notion is arbitrary. In essence, it is an exclusive right (monopoly). However, since commercial secrets and know-how relate to intangible objects that do not have the characteristics of intellectual property objects (exclusive rights), such a monopoly will only be *de facto*, and not legal (*de jure*), on for example, from a patented invention.

Given this, and taking into account the current civil law, it would be advisable to use the term «protected by law» in relation to such an unusual object as information, confidential information (commercial secret and know-how).

Therefore, proceeding from the above, cases in the court on the protection of confidential information (commercial secrets and know-how) should be considered not as an overridden or disputed subjective right, namely, as an interest protected by law. And since civil law in Ukraine refers both to the protection of rights and to the protection of interests, it shows that even the legislator proceeds from the doctrine according to which interest is not included in the content of subjective law, but exists independently, for its boundaries.

If these hypotheses are correct, then questions arise for which scientific community needs to be answered. They will be of purely practical importance, in particular, for describing (formulating) the subject matter of the dispute, the subject of the action and its grounds in the case of the protection of the interest protected by law regarding confidential information (commercial secrets and know-how). Therefore, it seems that the legislator hastened to «bring» confidential information and, in particular, commercial secrets under the legal regime of the object of law, and not under the legal regime of the object of information.

Key words: a legally protected interest, the interest, of a subjective right, confidential information, commercial secret, trade secrets, now-how, know-how

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175709>
УДК 006.01:623.4

ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ СТОСОВНО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Олександр Зайківський,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

Розглянуто процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС та його вплив на національні інтереси. Проаналізовано законодавство України стосовно врегулювання питань охорони інтелектуальної власності при здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва. Зазначено необхідність удосконалення законодавства щодо забезпечення захисту національних інтересів.

Ключові слова: євроінтеграція, інтелектуальна власність, національні інтереси, міжнародне науково-технічне співробітництво, об'єкти права інтелектуальної власності

Постановка проблеми. На парламентських слуханнях стосовно актуальних питань зовнішньої політики України було визначено, що «інтеграція з Європейським Союзом залишається пріоритетним напрямом політики України. Вибір нашої держави обумовлений не лише безпековими та економічними факторами, а й вибором європейських цінностей та моральних орієнтирів — це наш свідомий цивілізаційний вибір» [1].

Звивистий шлях, яким Україна йшла до Європи, зрештою вивів на пряму магістраль. Курс на євроатлантичну інтеграцію визначено навіть в Конституції України [2]. Проте Україні необхідно здолати чимало перешкод, щоб приєднатися до спільноти демо-

кратичних європейських держав. Однією з таких перешкод є невідповідність нашого законодавства європейським стандартам, зокрема й у сфері інтелектуальної власності.

Цілком погоджуємося з тезою І. Беззуба про те, що «європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних

Олександр Оністрат,
*старший науковий співробітник, старший науковий
співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України, кандидат технічних наук*

відносин. Це — найкращий спосіб реалізації національних інтересів» [3].

Однак, у процесі реалізації цих перспектив і можливостей дуже важливо за досягненням проміжних результатів не втратити головне — національні інтереси.

Уже кілька років в Україні здійснюється глибоке реформування національного законодавства, зокрема й у сфері інтелектуальної власності, обумовлене, з одного боку, взятими на себе зобов'язаннями відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, (Угода про асоціацію між Україною та ЄС) [4], а з іншого, стратегічними напрямками розвитку, визначеними в актах вищих органів державної влади країни. Однак, здійснюючи законодавчу реформу у сфері інтелектуальної власності, слід виходити з розуміння того, що в центрі уваги повинні перебувати національні інтереси.

Аналіз досліджень. Розуміння згаданої проблеми простежується як на рівні наукових досліджень, так і на рівні аналітичних і стратегічних документів органів державної влади, зокрема матеріалів парламентських і комітетських слухань.

У публікаціях багатьох науковців розглядаються різноманітні питання щодо гармонізації законодавства України до норм Європейського Союзу у сфері охорони інтелектуальної власності, дається аналіз положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі — Угоди про асоціацію) [4], а також Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) [5], їх правове й економічне значення, позитивні та негативні риси, економічні наслідки та шляхи подолання.

Досліджуються теоретичні та практичні питання, пов'язані із системою правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ) в Україні, досвід деяких європейських країн у

процесі вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності, зокрема в цивільно-правовому аспекті, та пропонуються рекомендації з удосконалення вітчизняної економіко-правової політики в контексті виконання взятих міжнародних зобов'язань.

Грунтовними працями у сфері інтелектуальної власності є також дослідження, що здійснюються в НАН України під керівництвом Ю. Капіци та в НДІ інтелектуальної власності НАПрН України.

Зокрема у науково-практичному виданні НДІ інтелектуальної власності [6] представлено системний аналіз нормативно-правових актів держав-членів ЄС, його регіональних організацій та безпосередньо Євросоюзу, що регулюють сферу інтелектуальної власності.

Незважаючи на те що висвітлюються різні проблемні питання уніфікації підходів і гармонізації законодавства України у сфері правової охорони ОПВ та приведення його у відповідність до норм Угоди про асоціацію (О. Штефан [7], О. Гумега [8]), увага науковців в основному акцентується на проблемах охорони окремих ОПВ — промислової власності (Г. Андрощук [9]), зокрема винаходів (А. Лузан [10]), географічних зазначень (В. Криволапчук, С. Филь [11], Г. Андрощук, А. Афян [12]), селекційних досягнень і результатів генно-інженерної діяльності (Ю. Дегтяренко [13]), а також у сфері авторського права (В. Троцька [14; 15]). Тому низка питань, пов'язаних із дослідженням економіко-правових наслідків виконання Угоди про асоціацію для України, особливо щодо забезпечення національних інтересів останньої в цьому процесі, спеціально не досліджувалися, а в наявних наукових працях висвітлювалися фрагментарно без відповідного комплексного підходу.

З огляду на те, що Україна взяла стратегічний курс на інтеграцію в ЄС, **мета статті** полягає в тому, щоб здійснити аналіз вимог Угоди про асоціацію, документів Всесвітньої організа-

ції інтелектуальної власності (ВОІВ), Світової організації торгівлі, Угоди ТРІПС до країн-членів стосовно охорони інтелектуальної власності та забезпечення дотримання національних інтересів на шляху євроінтеграції в нормативно-правових актах України, а також сформулювати пропозиції з удосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Угода про асоціацію, яку О. Кадетова [16] пропонує розглядати як головний нормативно-правовий акт на рівні Конституції України та Цивільного кодексу України [17], визначає головною ціллю асоціації «запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС» [4].

Зона вільної торгівлі створюється відповідно до положень головного документа СОТ — Генеральної угоди про тарифи та торгівлю 1994 року (ГАТТ-1994) [18].

Тобто суть Угоди про асоціацію полягає в тому, що кожна сторона надає національний режим товарам іншої сторони відповідно до ГАТТ-1994 та не повинна запроваджувати або зберігати в силі будь-які заборони чи обмеження щодо імпорту будь-якого товару іншої сторони або експорту будь-якого товару, призначеного для території іншої сторони, за винятком випадків, передбачених в цій угоді [4].

А оскільки інтелектуальна власність та інновації відіграють ключову роль у сучасному суспільстві, зокрема й у торгівлі, то саме цьому питанню приділено найбільше уваги в Угоді про асоціацію, яка передбачає впровадження в Україні європейських стандартів регулювання правовідносин [19].

Стосовно інтелектуальної власності цілями Угоди про асоціацію визначено:

- «а) спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін; і
- б) досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності» [4].

Відповідно сторони забезпечують належне та ефективне виконання зобов'язань за міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності, учасниками яких вони є, зокрема за Угодою ТРІПС, і гарантують охорону законних інтересів власників прав інтелектуальної власності.

Виконання цих вимог здійснюється шляхом адаптації чинного законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Проте коригуючи законодавство, особливо стосовно охорони інтелектуальної власності, необхідно обстоювати національні інтереси, використовуючи для цього всі можливості, закладені у зазначених документах.

У законодавстві України відсутнє визначення поняття «охорона інтелектуальної власності». На нашу думку, це поняття містить три складові: створення об'єктів права інтелектуальної власності та оформлення прав на них, використання ОПІВ і здійснення захисту (у тому числі судового) прав інтелектуальної власності у разі їх порушення як на території своєї країни, так і за кордоном [20].

Таким чином, охорона інтелектуальної власності — цілеспрямована діяльність центральних органів виконавчої влади та суб'єктів права інтелектуальної власності із забезпечення особистих немайнових та (або) майнових прав інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності, стимулювання використання ОПІВ у всіх сферах життєдіяльності, застосування передбачених законодавством заходів у разі порушення належних тій чи іншій особі прав, а також захисту державних

інтересів щодо результатів інтелектуальної діяльності.

Заходи з охорони інтелектуальної власності здійснюються у процесі суспільної діяльності, здійсненні наукової та науково-технічної діяльності та міжнародного співробітництва.

Оскільки ОПІВ створюються в основному при виконанні наукової та науково-технічної діяльності, то саме у цій сфері необхідно забезпечити належну їх охорону, особливо при здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва.

Відповідно до Угоди про асоціацію «сторони розвивають наукове та технологічне співробітництво з метою зміцнення свого наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів» [4]. Співробітництво враховує діючі рамки співробітництва, встановлені Угодою про співробітництво у сфері науки і технологій між Україною та ЄС [21].

Співробітництво може включати такі види діяльності:

- участь українських організацій у проектах Співтовариства у сферах спільної діяльності та, відповідно, участь організацій, створених у ЄС, в українських проектах у цих сферах. У проектах можуть також брати участь наукові та технологічні організації сторін; проекти можуть також здійснюватися із залученням агентств і офіційних органів сторін;
- вільний доступ і спільне використання дослідницького обладнання, включаючи установки та об'єкти для проведення моніторингу, спостереження та експериментів, а також збору даних, що стосуються спільної діяльності;
- візити та обмін науковими, технічними та іншими кадрами з метою участі в семінарах, симпозиумах і робочих нарадах, які мають відношення до спільної діяльності в рамках цієї угоди;
- участь у Рамковій програмі ЄС з

досліджень та інновацій «Горизонт 2020»;

- спільна реалізація наукових програм і дослідної діяльності;
- спільні дослідження;
- навчання шляхом реалізації програм обміну для дослідників і спеціалістів;
- організація спільних заходів щодо наукового та технологічного розвитку;
- упровадження нових технологій;
- обмін науково-технічною інформацією;
- обмін досвідом у наукових дослідженнях;
- участь у цивільних космічних дослідженнях і використанні космічного простору;
- взаємне використання прикладних космічних технологій.

У ході реалізації цих та, можливо, інших видів міжнародної науково-технічної діяльності необхідно здійснювати заходи з охорони інтелектуальної власності та захисту прав авторів ОПІВ, а також національних інтересів. На цьому акцентує увагу і Угода про асоціацію: «Співробітництво також може включати обмін досвідом у створенні сприятливих умов проведення досліджень та впровадження нових технологій і належного захисту відповідних прав інтелектуальної, промислової та комерційної власності [4]. А відповідно до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво [21] спільні дослідницькі проекти здійснюються лише після того, як учасники проекту затвердять спільний план розпорядження технологіями та визначать механізм розподілу прав на інформацію та інтелектуальну власність, що створюється чи передається між Сторонами, як зазначено в додатках до цієї Угоди».

Розглянемо, яким чином регулюється питання охорони інтелектуальної власності в ході здійснення міжнародної науково-технічної діяльності законодавством України.

Конституція України декларує, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права», а також що «громадянам гарантується свобода наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності». Крім того, «держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством» [2].

Цивільний кодекс України [17] визначає, що «чинний міжнародний договір, який регулює цивільні відносини, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, є частиною національного цивільного законодавства України», а також встановлює загальні вимоги до укладення договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт, але не міжнародних.

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [22] до основних засад внутрішньої політики в гуманітарній сфері відносить, зокрема:

- «реформування та розвиток вітчизняної системи вищої освіти і науки, забезпечення їх інтеграції в європейський та світовий освітній і науковий простір, запровадження принципів та стандартів Болонського процесу у вищих навчальних закладах України;
- забезпечення ефективного захисту відповідно до міжнародних стандартів права інтелектуальної власності, в тому числі авторських і суміжних прав» [22].

Як бачимо з цього аналізу, питанням охорони інтелектуальної власності у ході здійснення міжнародного науко-

во-технічного співробітництва приділено зовсім мало уваги. Вирішити вказану проблему мав би основний профільний у цій сфері Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [23], однак чи вирішив?

Згаданий закон до основних цілей державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності відносить також інтеграцію вітчизняного сектору наукових досліджень і науково-технічних розробок у світовий науковий і Європейський дослідницький простір.

Держава відповідно до цього закону забезпечує правову охорону інтелектуальної власності та створення умов для її ефективного використання, а також встановлення взаємовигідних зв'язків з іншими державами для інтеграції вітчизняної та світової науки, входження вітчизняної науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір [23].

Законом визначено також можливі напрями здійснення міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва, зокрема шляхом:

- «1) проведення спільних наукових досліджень, технічних і технологічних розробок на основі кооперації, спільних науково-технічних програм;
- 2) проведення досліджень та розробок за спільними координаційними угодами;
- 3) виконання робіт, передбачених угодою, однією із сторін якої є організація іноземної держави або міжнародна організація;
- 4) проведення спільних досліджень та розробок з міжнародними колективами спеціалістів, міжнародними інститутами та спільними підприємствами, використання права власності на науковий та науково-технічний (прикладний) результат на основі договорів між суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності;
- 5) взаємного обміну науковою та науково-технічною інформацією, використання об'єднаних міжнародних

- інформаційних фондів, банків даних;
- 6) проведення міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів;
 - 7) взаємного обміну науковими, науково-технічними та науково-педагогічними кадрами, студентами і аспірантами, а також спільної підготовки спеціалістів;
 - 8) участі у міжнародних наукових програмах, зокрема в рамкових програмах Європейського Союзу з досліджень та інновацій» [23].

Окрім того, відповідно до закону «суб'єкти наукової і науково-технічної діяльності можуть брати участь у виконанні міжнародних науково-технічних програм і проєктів та укладати угоди з іноземними організаціями і юридичними особами, брати участь у діяльності іноземних та міжнародних наукових товариств, асоціацій і союзів на правах їх членів, укладати контракти з іноземними організаціями та юридичними особами, брати участь у міжнародних симпозіумах та інших заходах відповідно до законодавства України» [23].

Законом також визначено, що «обмеження у сфері міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва встановлюються законодавством України» [23]. Тобто обмеження можливі, однак які саме не визначено.

Стосовно набуття, охорони та захисту прав інтелектуальної власності на науковий та науково-технічний (прикладний) результат зазначено лише, що ці дії здійснюються відповідно до законодавства. А щодо передачі майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності визначено, що вона здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [24].

Проте вказаний закон визначає порядок передачі майнових прав на технології, створені лише за бюджетні кошти: «Уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій після отримання висновку державної експертизи приймає

рішення щодо погодження трансферу технології, її складових, створених або придбаних за бюджетні кошти, юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам-іноземцям або особам без громадянства» [24]. Однак, якщо створено не за бюджетні кошти, то можна передавати будь-що і будь-кому без всякого погодження та внесення до Державного реєстру переданих технологій.

Крім того, державна експертиза технологій та/або їх складових, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються міжнародним партнерам, проводиться без з'ясування таких важливих з точки зору охорони інтелектуальної власності та захисту державних інтересів питань, як перевірка технологій, їх складових на патентну чистоту та відповідність нормам техногенної та екологічної безпеки, технічного регулювання, міжнародним і національним стандартам.

Законодавство України потребує системного удосконалення, особливо стосовно охорони інтелектуальної власності. Для того щоб Угода про асоціацію та Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво по справжньому запрацювали, необхідно імплементувати їх норми в наше законодавство. Проте імплементуючи положення зазначених угод, необхідно пам'ятати про підводні камені, закладені в цих документах.

Наприклад, якщо між учасниками, залученими до спільного дослідження, існують суперечності щодо інформації або інтелектуальної власності, яка створюється під час спільних досліджень і не оговорена в плані розпорядження технологіями, то кожен учасник має право використовувати інформацію чи інтелектуальну власність з власною метою без територіальних обмежень. Тому при формуванні плану розпорядження технологіями необхідно чітко та якомога повніше визначити інформацію та інтелектуальну власність, щодо яких пови-

нен діяти механізм розподілу прав. Також сторони та їх учасники можуть домовитися, що вся інформація чи її частина, яка створюється, надається чи обмінюється під час спільних досліджень, не повинна розкриватися.

Необхідно також у плані розпорядження технологіями визначити документальну інформацію з обмеженим доступом, яку учасники хотіли б залишити нерозкритою.

Для забезпечення захисту недокументованої інформації з обмеженим доступом або іншої конфіденційної інформації, що представляється на семінарах та інших зустрічах, які організуються в рамках угоди, або інформації, яка з'являється в результаті залучення персоналу, використання технічних засобів або спільних проєктів, необхідно попередньо повідомити учасників про конфіденційний характер інформації [21].

Розглянемо, яким же чином імплементуються зазначені норми в наше законодавство.

У березні 2015 року Кабінет Міністрів України розробив «План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» у 2015 році» [25].

У плані 368 заходів, 5 із них безпосередньо стосуються наукової сфери та інтелектуальної власності. Ці заходи спрямовані, зокрема, на:

- реформування захисту інтелектуальної власності;
- реформування державної політики у сфері науки та досліджень;
- входження України до Європейського дослідницького простору, набуття статусу асоційованого члена Рамкової програми ЄС «Горизонт 2020»;
- розроблення Програми розвитку інновацій;
- захист інтелектуальної власності як необхідна передумова успішної комерціалізації наукових розробок.

У червні 2015 року Верховна Рада України на виконання Угоди про асо-

ціацію схвалила «План законодавчого забезпечення реформ в Україні» [26].

У плані 488 законопроектів. Наукової сфери та інтелектуальної власності стосуються 22 законопроекти, які повинні забезпечити стимулювання розвитку науки та високотехнологічних галузей країни, створення привабливих умов для залучення прямих інвестицій, а також приведення норм цивільного та господарського законодавства у відповідність до міжнародних стандартів у сфері інтелектуальної власності.

У червні 2015 року Кабінет Міністрів України затвердив «План заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 роки» [27]. Цей план передбачав реалізацію 24 заходів для виконання 4 основних завдань:

1. Реформування системи державного замовлення на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.
2. Створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури.
3. Впровадження результатів наукових досліджень, винаходів та технологій, забезпечення реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності.
4. Формування інноваційної культури.

У липні 2015 року Кабінет Міністрів України затвердив «Орієнтовний план законопроектних робіт на 2015 рік» [28]. План містив 102 законопроекти. Наукової сфери стосувалися 5 законопроектів:

- Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування коштів, що надходять як гранти для виконання наукових та науково-дослідних робіт;
- Про внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність»;
- Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності;

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та забезпечення функціонування індустріальних парків;
- Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу».

Інтелектуальної власності стосувалися 3 законопроекти:

- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав в Інтернеті;
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері інтелектуальної власності;
- Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеогам, комп'ютерних програм, баз даних».

У травні 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив «План пріоритетних дій Уряду на 2016 рік» [29]. План містить стратегічні пріоритети цього органу та основні напрями реформ і першочергові заходи, які необхідно здійснити для досягнення стратегічних пріоритетів.

Стратегічними пріоритетами Кабінету Міністрів України є:

- макроекономічна стабілізація;
- створення сприятливих умов для розвитку бізнесу;
- забезпечення верховенства права та протидія корупції;
- підвищення якості державного управління та державних послуг;
- відновлення безпеки держави та громадян.

Основні напрями реформ для досягнення стратегічних пріоритетів:

- I. Підвищення якості державного управління та державних послуг.
- II. Макроекономічна стабілізація та стале економічне зростання.
- III. Модернізація інфраструктури.
- IV. Соціальна і гуманітарна політика.
- V. Забезпечення верховенства права та безпеки громадян, протидія корупції.

VI. Захист суверенітету України і міжнародна політика.

За напрямом макроекономічної стабілізації передбачається розвиток інновацій та перехід до цифрової економіки, а також реформування державної системи охорони інтелектуальної власності. Для досягнення цієї мети визначено такі заходи:

- Схвалення проекту Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року.

- Створення та початок роботи Офісу високих технологій (High Tech Office).

- Приєднання України до європейського звіту про розвиток інновацій (Innovation Union Scoreboard).

- Продовження та поглиблення співпраці з ЄС у сфері розвитку інновацій.

- Удосконалення законодавства у сфері розвитку інновацій.

- Розроблення та виконання програми популяризації науки, інноваційних технологій і розвитку цифрових навичок — «Hi-Tech Nation».

- Створення ефективної структури державного управління сферою інтелектуальної власності та ліквідація корупційних ризиків:

- схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні;

- утворення Національного органу інтелектуальної власності як державної організації на базі державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» та ДСІВ (ліквідація цієї Служби).

Реорганізація системи колективного управління майновими авторськими та суміжними правами.

Спрощення та забезпечення прозорості процедур набуття прав інтелектуальної власності, підвищення надійності охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Підвищення рівня розуміння суспільством, що забезпечення належної охорони та недоторканності прав на об'єкти інтелектуальної власності є потужним стимулом для створення результатів інтелектуальної діяльності, володіння, розпорядження та ефективного використання якими стимулює інноваційний розвиток економіки, стане запорукою підвищення добробуту власників таких прав і суспільства в цілому.

Сприяння розвитку інноваційної економіки.

Наближення національного законодавства до права ЄС у сфері інтелектуальної власності.

У квітні 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року та план пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [30].

У середньостроковому плані визначено ключові показники ефективності досягнення цілей наближення законодавства України до законодавства ЄС у сферах, охоплених Угодою про асоціацію.

Середньостроковий план сфокусовано на поліпшенні всіх аспектів життя громадян шляхом досягнення таких цілей:

- економічне зростання;
- ефективне врядування;
- розвиток людського капіталу;
- верховенство права та боротьба з корупцією;
- безпека та оборона.

У напрямі «Реформа у сфері інтелектуальної власності» визначено виконання завдань, передбачених Концепцією реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні та планом заходів з її реалізації.

Також передбачено розробити та запровадити законодавчі зміни, спрямовані на формування умов для розвитку високих технологій та інновацій, широке впровадження інноваційних технологій у всіх галузях економіки та стимулювання інноваційної діяльності, а

також «втримування» інноваторів, учених, стартапів, інноваційного бізнесу в Україні та залучення талановитих іноземних інноваторів.

У серпні 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив Орієнтовний план законопроектних робіт на 2017 рік [31]. У плані передбачено розроблення всього 53 законопроектів, і лише один стосується інтелектуальної власності — «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини у сфері авторського права та суміжних прав з метою підвищення ефективності протидії та профілактики зазначених правопорушень». Розробниками цього законопроекту визначено МВС України та Національна поліція.

У жовтні 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив «Орієнтовний план законопроектних робіт на 2018 рік» [32]. У плані передбачено розроблення всього 40 законопроектів, два з яких стосуються наукової сфери:

- Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2018–2022 роки;
- Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу».

Про інтелектуальну власність навіть не згадується.

Як бачимо, запалу у депутатів і чиновників вистачило лише на два роки, протягом яких вони намагалися удосконалити законодавство у науковій сфері та сфері інтелектуальної власності. Як згадані плани виконувалися — це питання іншого дослідження, проте деякі висновки можна зробити лише з того, що плани затверджувалися майже в кінці того року, в якому передбачалося їх виконувати.

Причин цього може бути багато, проте одна, на наш погляд, ключова — нерозуміння державними чиновниками важливості забезпечення належного захисту національних інтересів загалом, а щодо інтелектуальної власності

при міжнародному науково-технічному співробітництві — зокрема.

Охорона інтелектуальної власності при здійсненні міжнародного співробітництва повинна забезпечуватися насамперед двосторонніми угодами з цього питання, які мають укладатися при започаткуванні співробітництва у будь-якій сфері, як і угоди про захист таємної інформації. Зазначені угоди повинні визначати основні принципи укладання договорів (контрактів) і бути спрямовані на взаємну охорону інформації, недопущення порушення прав на результати інтелектуальної діяльності при їх використанні в ході співробітництва.

Тобто міжнародне співробітництво з кожною державою має бути комплексним і регулюватися не однією угодою про співробітництво у визначеній сфері, а також угодами про науково-технічне, про військово-технічне співробітництво, про захист інформації та про охорону інтелектуальної власності.

З часу незалежності Держава України є учасником понад 3 тис. міжнародних угод [33], із яких понад 300 стосуються співпраці у сфері науки, і лише близько 40 угод — у сфері охорони інтелектуальної власності.

Варто наголосити, що саме у міждержавних угодах повинно здійснюватися узгодження на державному рівні порядку взаємної охорони інтелектуальної власності в процесі співробітництва.

Однак саме Кабінет Міністрів України явив яскравий приклад ігнорування національних інтересів щодо інтелектуальної власності у сфері міжнародного співробітництва. Своєю постановою від 6 січня 2010 р. № 3 [34] Уряд дозволив передачу до капіталу спільного українсько-бразильського підприємства — бінаціональної компанії «Алкантара Циклон Спейс» науково-технічної продукції загальною вартістю 15 542 800 доларів США, розробленої державним підприємством «Конструкторське бюро «Південне» імені М. К. Янгеля» на замовлення Національного космічного агентства.

Перелік науково-технічної продукції містить 1514 найменувань, проте жодної згадки про інтелектуальну власність немає, попри те що до переліку входять такі об'єкти права інтелектуальної власності як ескізні проекти, технічні завдання тощо, а також патентний формуляр і звіт про патентні дослідження.

Оскільки відсутні міждержавні угоди щодо охорони інтелектуальної власності, то і на рівні безпосередніх учасників міжнародного науково-технічного співробітництва при укладенні договорів про співробітництво здебільшого не здійснюється узгодження порядку охорони та розподілу прав на ОПІВ, що створені кожною зі сторін. Не визначається також порядок використання попередньої (проприоритарної) інтелектуальної власності, а також взаємодія з використанням ОПІВ, що створені третьою стороною.

Ці помилки, що призводять до порушення прав інтелектуальної власності, проявляються ще на етапі проведення переговорів, пов'язаних з укладанням міжнародних договорів (контрактів) про науково-технічне співробітництво. Учасники переговорів, можливо навіть не розуміючи своєї помилки, розкривають деталі своїх ноу-хау, які потім можуть бути використані іншою стороною. Продовжується це на етапах участі на виставках і ярмарках та інших рекламних заходах.

Учені теж припускаються помилок, коли у виступах на конференціях і семінарах розкривають свої наукові результати без попереднього здійснення заходів з оформлення їх ОПІВ. Доволі поширеним є і пряме порушення законодавства, коли здійснюється патентування ОПІВ у іноземних державах без попереднього подання заявки в Україні. А це завдає шкоди не лише самим учасникам співпраці, а й національним інтересам держави.

Тому при адаптації законодавства згідно з європейськими нормами необхідно передбачити здійснення відповідних заходів з попередження та недо-

пушення вказаних вище помилок і порушень, а також із захисту як інтересів та прав учених і авторів ОПІВ, так і національних інтересів щодо інтелектуальної власності.

Тим більше, що навіть в Угоді про асоціацію визначено загальні винятки, що дозволяють будь-якій зі Сторін здійснювати або забезпечувати виконання заходів, які:

- а) необхідні для захисту громадської безпеки, громадської моралі або для забезпечення громадського порядку;
- б) необхідні для забезпечення захисту життя та здоров'я людей, тварин або рослин;
- в) необхідні для забезпечення дотримання законів або правил, які не є несумісними з положеннями цієї Глави, зокрема положення, які пов'язані із безпекою [4].

Необхідно лише проявити державницький підхід і правильно застосувати зазначені положення для захисту національних інтересів.

Висновки і пропозиції. Зважаючи на вищевикладене, доходимо висновку, що в Україні здійснюється процес адаптації вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності до

права ЄС і положень Угоди про асоціацію. Проте на цьому шляху є чимало викликів і загроз для національних інтересів України. Щоб їх мінімізувати, необхідно наближувати українське законодавство до норм Євросоюзу не лише стосовно питань удосконалення охорони окремих ОПІВ, а й комплексно, системно забезпечувати захист національних інтересів при здійсненні міжнародного співробітництва в усіх сферах, особливо у науково-технічній.

З цією метою необхідно внести зміни та доповнення до низки законів України. Зокрема, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [23] пропонуємо доповнити окремим розділом стосовно здійснення охорони інтелектуальної власності при міжнародному науково-технічному співробітництві.

Доцільно також розробити типові договори з охорони інтелектуальної власності при міжнародному науково-технічному співробітництві, а також рекомендації науковцям і авторам ОПІВ стосовно порядку дій у процесі участі в цьому співробітництві та механізми забезпечення своїх прав на результати інтелектуальної діяльності. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України»: постанова Верховної Ради України від 24.05.2017 р. № 2069. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2069-19>.
2. Конституція України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
3. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
6. Орлюк О. П., Андрощук Г. О., Горнісевич А. М., Федорова Т. Ю. Законодавство Європейського Союзу та держав-членів Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності: науково-практичне видання / за заг. ред.

- О. П. Орлюк. Київ : НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит-Поліграф, 2010. 262 с.
7. Штефан О. Проблеми реалізації угоди TRIPS в національному законодавстві України. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 2. 2006 р. С. 15–26, № 3. С. 16–22.
 8. Гумега О. Досвід європейських країн у процесі вдосконалення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 6. 2015 р. С. 87–95.
 9. Андросчук Г. Європейська стратегія охорони промислової власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 4. 2013 р. С. 32–42, № 5. 2013 р. С. 50–61.
 10. Лузан А. Проблеми правової охорони винаходів у європейському науково-технічному просторі. Теорія і практика інтелектуальної власності. 4/2016. С. 88–95.
 11. Криволапчук В., Филь С. Правова охорона географічних зазначень у контексті угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 3. 2018 р. С. 51–59.
 12. Андросчук Г., Афян А. Угода про асоціацію з ЄС: наслідки для інституту географічних зазначень в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 6. 2014 р. С. 48–59.
 13. Дегтяренко Ю. В. Актуальні та проблемні питання законодавства України у сфері охорони сортів рослин у співвідношенні з угодою про асоціацію з ЄС. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 5. 2018 р. С. 75–82.
 14. Троцька В. Запобігання та виявлення плагіату у вищій освіті (за матеріалами досліджень у ЄС та Україні). Теорія і практика інтелектуальної власності. № 5. 2016 р. С. 29–38.
 15. Троцька В. Цифрові музеї та обмеження майнових прав авторів: законодавство і практика ЄС. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 5. 2018 р. С. 18–29.
 16. Кадетова О. До питання про характеристику та шляхи розвитку законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 1. 2018 р. С. 88–97.
 17. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
 18. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003.
 19. Олефір А. Правове регулювання інтелектуальної власності й інноваційних відносин в Угоді про асоціацію України та ЄС. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014 р. № 5. С. 79–94, № 6. С. 94–108.
 20. Зайківський О. Проблеми розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності. Реформування патентного законодавства: етика, мораль, право : зб. наук. пр. наук.-практ. конф. / НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. Київ, Інтерсервіс, 2018. 100 с. С. 22–42.
 21. Угода про співробітництво у сфері науки і технологій між Україною та Європейським Співтовариством.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194.
 22. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
 23. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
 24. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 р. № 143.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
 25. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» у

- 2015 році : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 р. № 213-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80#n9>.
26. План законодавчого забезпечення реформ в Україні : постанова Верховної Ради України від 04.06.2015 р. № 509.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-19>.
27. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 р. № 575-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80>.
28. Про затвердження орієнтовного плану законопроектних робіт на 2015 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2015 р. № 781-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2015-%D1%80>.
29. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2016 р. № 418-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/418-2016-%D1%80#n9>.
30. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80#n13>.
31. Про затвердження орієнтовного плану законопроектних робіт на 2017 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 534-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2017-%D1%80#n7>.
32. Про затвердження орієнтовного плану законопроектних робіт на 2018 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2018 р. № 754-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/754-2018-%D1%80>.
33. Міждержавні угоди України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
34. Питання передачі науково-технічної продукції до капіталу спільного українсько-бразильського підприємства бінаціональної компанії «Алкантара Циклон Спейс»: постанова Кабінету Міністрів України від 06.01.2010 р. № 3. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243240482>.
1. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: «Aktualni pytannia zovnishnoi polityky Ukrainy» : postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24.05.2017 r. № 2069. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2069-19>.
2. Konstytutsiia Ukrainy.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-vr>.
3. Bezzub I. Suchasnyi stan i perspektivy ukrainskoi yevrointehratsii. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.
4. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odnii storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
5. Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
6. Orliuk O. P., Androshchuk H. O., Hornisevych A. M., Fedorova T. Yu. Zakonodavstvo Yevropeiskoho Soiuzu ta derzhav-chleniv Yevropeiskoho Soiuzu u sferi intelektualnoi vlasnosti : naukovo-praktychne vydannia / za zah. red. O. P. Orliuk. Kyiv : NDI IV NAPrNU, Lazuryt-Polihraf, 2010. 262 c.
7. Shtefan O. Problemy realizatsii uhody TRIPS v natsionalnomu zakonodavstvi Ukrainy. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 2. 2006 r. S. 15–26, № 3. S. 16–22.
8. Humeha O. Dosvid yevropeiskyykh krain u protsesi vdoskonalennia tsyvilno-pravovoho zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 6. 2015 r. S. 87–95.

9. Androshchuk H. Yevropeiska stratehiia okhorony promyslovoi vlasnosti. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 4. 2013 r. S. 32–42, № 5. 2013 r. S. 50–61.
10. Luzan A. Problemy pravovoi okhorony vynakhodiv u yevropeiskomu naukovotekhnichnomu prostori. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 4/2016. S. 88–95.
11. Kryvolapchuk V., Fyl S. Pravova okhorona heohrafichnykh zaznachen u konteksti uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 3. 2018 r. S. 51–59.
12. Androshchuk H., Afian A. Uhoda pro asotsiatsiiu z YeS: naslidky dlia instytutu heohrafichnykh zaznachen v Ukraini. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 6. 2014 r. S. 48–59.
13. Dehtiarenko Yu. V. Aktualni ta problemni pytannia zakonodavstva Ukrainy u sferi okhorony sortiv roslyn u spivvidnoshenni z uhodoiu pro asotsiatsiiu z YeS. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 5. 2018 r. S. 75–82.
14. Trotska V. Zapobihannia ta vyiavlennia plahiatu u vishchii osviti (za materialamy doslidzhen u YeS ta Ukraini). *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 5. 2016 r. S. 29–38.
15. Trotska V. Tsyfrovi muzei ta obmezhennia mainovykh prav avtoriv: zakonodavstvo i praktyka YeS. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 5. 2018 r. S. 18–29.
16. Kadietova O. Do pytannia pro kharakterystyku ta shliakhy rozvytku zakonodavstva u sferi intelektualnoi vlasnosti v Ukraini. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 1. 2018 r. S. 88–97.
17. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
18. Heneralna uhoda z taryfiv i torhivli 1994 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003.
19. Olefir A. Pravove rehuliuвання intelektualnoi vlasnosti y innovatsiinykh vidnosyn v Uhodi pro asotsiatsiiu Ukrainy ta YeS. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2014 r. № 5. С. 79–94, № 6. S. 94–108.
20. Zaikiivskyi O. Problemy rozvytku derzhavnoi systemy okhorony intelektualnoi vlasnosti. *Reformuvannia patentnoho zakonodavstva: etyka, moral, pravo : zb. nauk. pr. nauk.-prakt. konf. / NDI intelektualnoi vlasnosti NAPrN Ukrainy*. Kyiv, Interservis, 2018. 100 s. S. 22–42.
21. Uhoda pro spivrobotnytstvo u sferi nauky i tekhnolohii mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Spivtovarystvom. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194.
22. Pro zasady unutrishnoi i zovnishnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
23. Pro naukovu i naukovotekhnichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
24. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii : Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 r. № 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
25. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z vykonannia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy ta Stratehii staloho rozvytku «Ukraina–2020» u 2015 rotsi : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04.03.2015 r. № 213-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80#n9>.
26. Plan zakonodavchoho zabezpechennia reform v Ukraini : postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 04.06.2015 r. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-19>.
27. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii reformuvannia derzhavnoi polityky v innovatsiinii sferi na 2015–2019 roky : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04.03.2015 r. № 575-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80>.

28. Pro zatverdzhennia oriyentovnoho planu zakonoproektnykh robot na 2015 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.07.2015 r. № 781-r.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2015-%D1%80>.
29. Pro zatverdzhennia planu priorytetnykh dii Uriadu na 2016 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.05.2016 r. № 418-r.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/418-2016-%D1%80#n9>.
30. Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorytetnykh dii Uriadu na 2017 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.04.2017 r. № 275-r.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80#n13>.
31. Pro zatverdzhennia oriyentovnoho planu zakonoproektnykh robot na 2017 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.08.2017 r. № 534-r.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2017-%D1%80#n7>.
32. Pro zatverdzhennia oriyentovnoho planu zakonoproektnykh robot na 2018 rik : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.10.2018 r. № 754-r.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/754-2018-%D1%80>.
33. Mizhderzhavni uhody Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
34. Pytannia peredachi naukovo-tekhnichnoi produktsii do kapitalu spilnogo ukrain-sko-brazylskoho pidpriemstva binatsionalnoi kompanii «Alkantara Tsyklon Speis»: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.01.2010 r. № 3.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243240482>.

Надійшла до редакції 25.06.2019 року

Зайковский А., Онистрат А. Относительно влияния нарушений прав интеллектуальной собственности на обороноспособность государства. Рассмотрен процесс адаптации законодательства Украины к законодательству ЕС и его влияние на национальные интересы. Проанализировано законодательство Украины по урегулированию вопросов охраны интеллектуальной собственности при организации международного научно-технического сотрудничества. Указано на необходимость усовершенствования законодательства по обеспечению защиты национальных интересов.

Ключевые слова: евроинтеграция, интеллектуальная собственность, национальные интересы, международное научно-техническое сотрудничество, объекты права интеллектуальной собственности

Zaykivskiy O., Onistrat O. National interests concerning intellectual property in the european integration process. The process of adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation and its influence on national interests is considered. The legislation of Ukraine concerning the regulation of issues of intellectual property protection in the implementation of international scientific and technical cooperation is analyzed. The necessity of improvement of the legislation on protection of national interests is indicated.

The winding path that Ukraine was walking through to Europe eventually led to a straight line. However, there are many obstacles on this straight line that Ukraine needs to overcome to join the community of democratic European states. One of these obstacles is the discrepancy of our legislation with European standards, including in the area of intellectual property.

However, when implementing the legislative reform in the field of intellectual property, one should proceed from the understanding that the national interests should be in the center of attention.

Since the objects of intellectual property rights are created mainly in the course of scientific and scientific and technical activities, this is the area where it is necessary to ensure their proper protection, especially during the international scientific and technical cooperation

Intellectual property protection during the international cooperation should be ensured, first and foremost, by bilateral agreements on this issue, which should be entered into with the initiation of cooperation in any sphere, as well as agreements on the protection of classified information. These agreements should define the basic principles for the conclusion of contracts (contracts) and be aimed at mutual protection of information, prevention of violation of rights to the results of intellectual activity when used in cooperation.

Since the interstate agreements on intellectual property protection are absent, so at the level of direct participants in international scientific and technical cooperation, in concluding agreements on cooperation, in most cases, there is no harmonization of the order of protection and distribution of rights for intellectual property rights objects created by each of the parties.

Therefore, when adapting the legislation in accordance with European norms, it is necessary to introduce appropriate measures to prevent and avoid the above-mentioned errors and violations in international scientific and technical cooperation and to protect both the interests and rights of scientists and authors of intellectual property rights objects and national interests concerning intellectual property.

Key words: European integration, intellectual property, national interests, international scientific and technical cooperation, objects of intellectual property rights

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175710>
УДК 343.375(477)

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ТА МВС УКРАЇНИ

Володимир Криволапчук,
*директор Державного науково-дослідного інституту
МВС України, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9449-2242>*

У статті розкрито зміст діяльності Національної поліції та МВС України як суб'єктів правової охорони інтелектуальної власності. Розглянуто структурні підрозділи Національної поліції України та установи у системі МВС України, які уповноважені здійснювати захист прав інтелектуальної власності. Висвітлено види адміністративних правопорушень і злочинів проти порушення прав інтелектуальної власності. Конкретизовано основні проблеми, з якими стикаються правоохоронці у боротьбі з контрафактною та піратською продукцією.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, захист, порушення прав, Національна поліція України, МВС України

Незаконне використання та реалізація прав інтелектуальної власності (далі — ПІВ) перетворилося для суспільства на реальну небезпеку системного характеру. Нинішній стан порушень ПІВ не тільки завдає фінансових збитків їх правовласникам, а й загрожує економічній безпеці нашої держави в цілому та підриває її авторитет на міжнародній арені.

Сучасне кримінальне законодавство визначає суспільно небезпечні діяння проти порушення ПІВ диспозиціями статей Основної частини Кримінального кодексу України (далі — КК України). Так, злочинами визначаються: пору-

шення прав на об'єкти авторського права та суміжних прав (ст. 176); порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральних мікросхем, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію (ст. 177); незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203¹); незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут неза-

Світлана Филь,
*старший науковий співробітник
науково-організаційного відділу Державного
науково-дослідного інституту МВС України,
кандидат юридичних наук
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8196-313X>*

конно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок (ст. 216); незаконне використання знака для товарів і послуг (торговельної марки), фірмового (комерційного) найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (географічних зазначень) (ст. 229); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232) [1].

Адміністративна відповідальність за порушення ПІВ застосовується у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), зокрема при: порушенні прав на об'єкти права інтелектуальної власності (ст. 51²); незаконному розповсюдженні примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних (ст. 164⁹); порушенні законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, матриць, експорт, імпорту обладнання чи сировини для їх виробництва (ст. 164¹³); порушенні умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁷); наведенні завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁸) [2].

Національна поліція України (далі — НПУ) здійснює фіксацію вчинення цих адміністративних правопорушень шляхом складання протоколу та відкриває кримінальні провадження за фактом порушення ПІВ, передбачених статтями Основної частини КК України.

Про неефективність протидії порушенням ПІВ засвідчує тенденція зменшення направлення до суду проваджень, порушених за статтями, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на ПІВ. Так, за даними,

оприлюдненими Генеральною прокуратурою України, річних єдиних звітів про кримінальні правопорушення 2013 р., лише 11,8 % проваджень було направлено до суду, 2014 р. — 16,8 %, 2015 р. — жодного, 2016 р. — 15,0 %, 2017 р. — 33,8 %, 2018 р. — 21,5%. Крім того, за шість останніх років майже 68 % справ щодо порушення прав у сфері інтелектуальної власності закрито за ч. 1 п. 1, 2, 4 і 6 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України [3].

Спостерігається й тенденція до закриття справ про адміністративні правопорушення проти порушення прав на об'єкти ПІВ (ст. 51² КУпАП) та за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних (ст. 164⁹ КУпАП). Так, за даними Державної статистики України у 2014 р. у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення та закінченням строків накладення адміністративного стягнення було закрито 23 % справ, із них 39 % за ст. 51² КУпАП та 23 % за ст. 164⁹ КУпАП, у 2015 р. — 24 % (35 % та 18 % відповідно), у 2016 р. — 31 % (39 % та 23 % відповідно), у 2017 р. — 40 % (47 % та 32 % відповідно). До того ж, за період 2014–2017 рр. відмічається зменшення фіксації адміністративних правопорушень за фактом порушення прав у сфері інтелектуальної власності у 17,25 раза [4].

Питання захисту ПІВ правоохоронними органами було предметом дослідження таких вчених: Н. В. Волкової, В. Д. Гулкевича, М. М. Дімітрова, Ю. М. Дьоміна, І. М. Коросташової, А. А. Ломакіної, А. С. Нерсесяна, О. В. Новікова, О. С. Парамонової, С. М. Тітова, О. М. Тропіної, В. А. Свириди, В. Б. Харченка, О. Ш. Чомахашвілі, А. В. Чукаєвої та інших. Незважаючи на широкий спектр дослідження правознавцями сфери інтелектуальної власності, питання захисту ПІВ органами поліції не знайшло достатнього висвітлення у правовій науці, що де-

термінує подальше його вивчення. Тож, метою статті є розкриття змісту діяльності НПУ, спрямованої на захист ПІВ та висвітлення основних проблем, із якими стикаються поліцейські у боротьбі з контрафактною та піратською продукцією.

Для забезпечення правової охорони ПІВ в Україні одночасно зі створенням та вдосконаленням нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності була утворена структура органів державного управління інтелектуальної власності. Наразі до неї входять державні та судові органи, наділені відповідними повноваженнями у сфері інтелектуальної власності, наукові та освітні установи, громадські організації та інші структури, що беруть активну участь у реалізації державної політики у цій сфері та вирішенні широкого кола завдань з надання правової охорони, управління, реалізації та захисту ПІВ.

Сприяння захисту ПІВ від неправних посягань є одним із завдань українських органів поліції, проявом їх правоохоронної сутності. НПУ як центральний орган виконавчої влади служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки [5, ст. 1]. У суспільному житті держави роль НПУ реалізується через адміністративну діяльність. Від її ефективності суттєво залежить стан правопорядку в цілому, адміністративно-правова охорона громадського порядку та забезпечення безпеки суспільства, забезпечення особистої безпеки громадян, боротьба зі злочинністю, захист конституційних прав і свобод, законних інтересів, прав та інтересів юридичних осіб.

На сьогодні у структурі НПУ є два підрозділи, що забезпечують захист прав інтелектуальної власності, зокрема Департамент захисту економіки, який бере участь у проведенні заходів із запобігання і виявлення кримінальних правопорушень у сфері економіки та інте-

лектуальної власності та Департамент кіберполіції, який уповноважений протидіяти порушенням прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет.

Департамент захисту економіки та Департамент кіберполіції НПУ було створено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 830 як міжрегіональні територіальні органи Національної поліції [6]. Відповідно до покладених завдань Департамент захисту економіки НПУ: організовує і координує роботу територіальних підрозділів з протидії злочинам у сфері економіки та інтелектуальної власності; бере участь у проведенні заходів із запобігання і виявлення кримінальних правопорушень у сфері економіки, а також порушень у сфері інтелектуальної власності.

Департамент кіберполіції НПУ відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у сфері протидії кіберзлочинності та порушенню авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет [7]. Основними завданнями цього підрозділу є: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; сприяння у порядку, передбаченому чинним законодавством, іншим підрозділам Національної поліції у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень. Ефективність діяльності кіберполіції підтверджується й тим, що впродовж 2018 р. за фактом порушення авторського права і суміжних прав було заблоковано 42 кінотеатри, а за січень-лютий 2019 р. ще 94 кінотеатри [8].

Крім адміністративно- та кримінально-правових заходів протидії порушенню ПІВ, які здійснюються працівниками органів поліції, Експертна служба Міністерства внутрішніх справ

України разом із державними спеціалізованими установами судової експертизи Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України і Державної прикордонної служби України здійснює судово-експертну діяльність у сфері інтелектуальної власності [9, ст. 7].

Експертна служба МВС України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, діяльність якої спрямовується і координується МВС України та безпосередньо підпорядковується Міністру внутрішніх справ України. До неї входять Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (далі — ДНДЕКЦ МВС України) та територіальні підрозділи — науково-дослідні експертно-криміналістичні центри. Відповідно до покладених на неї завдань із забезпечення судово-експертної діяльності Експертна служба МВС України:

- здійснює організаційно-управлінське та науково-методичне забезпечення судово-експертної діяльності, у тому числі розробляє методики проведення судових експертиз, стандарти, технічні регламенти, державні класифікатори, методичні рекомендації, довідкові посібники, програмні продукти;
- проводить судову експертизу в кримінальному, виконавчому провадженні, адміністративних, цивільних та господарських справах, справах про адміністративні правопорушення, а також забезпечує в установленому порядку участь спеціалістів Експертної служби МВС в слідчих (розшукових) діях;
- проводить експертні дослідження на договірних засадах з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб з урахуванням обмежень, передбачених Законом України «Про судову експертизу»;
- веде базу даних реєстру атестованих судових експертів Експертної

служби МВС, передає в установленому порядку інформацію до державного Реєстру атестованих судових експертів;

- організовує роботу Експертно-кваліфікаційної комісії МВС України з проведення атестації, присвоєння особам та позбавлення осіб кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів судового експерта;
- здійснює наукову та науково-технічну діяльність у галузі судової експертизи [10].

Для кваліфікації дій обвинуваченого як злочину проти прав на об'єкти ПІВ та розрахунку розміру матеріальної шкоди, яку завдано порушенням ПІВ, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України призначається судова експертиза у сфері інтелектуальної власності за експертною спеціальністю «Експертиза у сфері інтелектуальної власності». Такий вид експертизи поділяється на підвиди судових експертиз, що збігаються з назвами об'єктів ПІВ. Залежно від підвиду такої експертизи розділяються види експертних спеціальностей. До них належать дослідження, пов'язані з літературними, художніми творами, комп'ютерними програмами, компіляціями даних (базами даних), виконаннями, фонограмами, відеограмами, програмами (передачами) організацій мовлення, винаходами, корисними моделями, промисловими зразками, сортами рослин, породами тварин, комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями, топографіями інтегральних мікросхем, комерційною таємницею (ноу-хау), раціоналізаторськими пропозиціями, та економічні дослідження у сфері інтелектуальної власності.

Для забезпечення експертної діяльності з питань інтелектуальної власності у ДНДЕКЦ МВС України сформовано відділ досліджень у сфері інтелектуальної власності лабораторії досліджень

у сфері інформаційних технологій. Загалом у Експертній службі МВС України працюють експерти, що проводять експертні дослідження щодо факту порушення прав на об'єкти промислової власності, об'єкти авторського права і суміжних прав, комерційної таємниці, ноу-хау, а також дослідження ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет. За даними Міністерства юстиції України майже 45 % атестованих судових експертів у сфері інтелектуальної власності працюють у МВС України [11].

Ефективність розслідування кримінальних порушень у сфері інтелектуальної власності також залежить від висновку кваліфікованого експерта за фактом порушення прав. Тож їх брак украї негативно позначається на такій діяльності. Так, за даним Реєстру атестованих судових експертів [11], нині лише 96 експертам присвоєно кваліфікацію судових експертів з промислової власності та 94 — експертів з авторського права і суміжних прав. З них близько 80 % працює у Мін'юсті України, а решта — у МВС України та як самозайняті особи господарської діяльності. На сьогодні кількість таких експертів є недостатньою в Україні, про що свідчить наявність лише одного фахівця, якому надано право проводити експертизу топографії інтегральних мікросхем, та шести — сортів рослин і порід тварин. Окрім того, як стверджує С. А. Петренко, в Україні існує незбалансований розподіл таких експертів по областях. Найвищою є їх концентрація в Києві, що, на думку науковця, недоцільно з позиції розвитку не лише судової експертизи об'єктів ПІВ, а й цієї сфери взагалі в областях [12, 81–82].

Для проведення зазначеної експертизи судові експерти, яким присвоюється кваліфікація відповідно до Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів, працівники науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту України [13] використовують методики проведення судо-

вих експертиз, які підлягають обов'язковій атестації та державній реєстрації згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595 [14]. За даними Реєстру методик проведення судових експертиз, на сьогодні в Україні лише сім методик для проведення експертизи у сфері інтелектуальної власності пройшли атестацію, а саме: для дослідження літературних творів, креслень як об'єктів авторського права, оптичних носіїв, що містять об'єкти авторського права та суміжних прав, винаходів та корисних моделей, раціоналізаторських пропозицій, комерційних таємниць і ноу-хау та визначення ознак контрафактності лазерних компакт-дисків, аудіо- та відеокасет [15]. Одну із атестованих методик для проведення досліджень оптичних носіїв, що містять об'єкти авторського права та суміжних прав, було розроблено ДНДЕКЦ МВС України. З огляду на перелік атестованих методик слід зазначити, що в проведенні експертизи стосовно об'єктів ПІВ, які не охоплені вказаними методиками, експерт змушений керуватися власними знаннями в цій сфері для надання обґрунтованого висновку, а це може призводити як до суттєвих порушень чинного законодавства, так і до спірності його висновку.

Відсутність єдиних методик дослідження може стати підґрунтям для проведення повторних експертиз в інших установах, що спричинить затягування судового процесу (Г. К. Дорожко і Н. В. Марченко) [16, 116–120]; призвести до обрання експертом помилкового шляху дослідження, результатом якого стане необґрунтований висновок (А. С. Штефан) [17, 73]; викликати суперечки під час проведення експертизи, зокрема в методологічних підходах (Ю. Г. Охромеев) [18]. Тож, для підвищення якості експертизи у сфері інтелектуальної власності та усунення вищезазначених проблем науковці пропонують упровадити єдині методики для дослідження всіх наявних об'єктів ПІВ.

Загалом підготовка фахівців з правової охорони та захисту ПІВ має свої складності, пов'язані зі скасуванням 4 березня 2015 р. Міністерством освіти і науки України обов'язкового викладання навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» у закладах вищої освіти III–IV рівнів акредитації незалежно від їх підпорядкування і форм власності для студентів, які навчаються за освітньо-професійними програмами спеціаліста і магістра [19]. Як наслідок — викладання цієї дисципліни не заборонено, проте дозволено закладам вищої освіти вирішувати на власний розсуд, чи вводити її до своїх навчальних планів. І лише визнаючи брак кваліфікованих фахівців для комплектування кадрового складу працівників підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності закладам вищої освіти та наукових установ, Міністерство освіти і науки України 6 жовтня 2015 р. запровадило обов'язкове викладання у вищих курсах з основ інтелектуальної власності для студентів технічних та природничих спеціальностей [20]. Однак відкритим питанням залишається обов'язковість викладання такого курсу майбутнім працівникам правоохоронних органів, на яких безпосередньо будуть покладені обов'язки захисту ПІВ від порушень і протиправних посягань.

З метою підвищення кваліфікації майбутніх спеціалістів правоохоронних органів 17 березня 2017 р. для реалізації Проекту з підготовки фахівців по боротьбі з кіберзлочинністю та піратством було підписано Меморандум про співпрацю між Державною службою інтелектуальної власності (нині її повно-

важення здійснює Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) та Національною академією внутрішніх справ (далі — НАВС). У рамках цього меморандуму співпраці створено на базі НАВС курси з підготовки правоохоронців за спеціалізацією, що спрямована на захист ПІВ, і вони стануть платформою для розробки нової освітньої програми, за якою відбуватиметься навчання правників нової генерації, покликаних захистити інноваційний потенціал України [21].

Незважаючи на позитивний момент у додатковому вивченні студентами та курсантами основ захисту ПІВ, зауважимо, що такий навчальний спеціальний курс викладатиметься в Україні лише на базі НАВС і, до того ж, він розрахований на підготовку лише спеціалістів у боротьбі з кіберзлочинністю та піратством, тобто майбутніх фахівців із захисту авторського права і суміжних прав, а не промислової власності.

Отже, враховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що НПУ та МВС України сприяють захисту майнових прав власників об'єктів ПІВ шляхом застосування заходів виявлення та припинення фактів порушення ПІВ. Утім, недостатній рівень знань у сфері інтелектуальної власності правоохоронців, відсутність єдиних методик проведення експертиз за фактом порушення ПІВ та низька чисельність експертів у системі МВС України з питань інтелектуальної власності негативно позначаються на боротьбі з контрафактною та піратською продукцією. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.*
2. *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.*
3. *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=*

- 112661&libid=100820&c=edit&_c# (дата звернення: 22.04.2019).
4. Адміністративні правопорушення в Україні. Статистичний бюлетень. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzlochyn_u.htm (дата звернення: 21.04.2019).
 5. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
 6. Про утворення територіального органу Національної поліції: постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 830. Офіційний вісник України. 2015. № 84. С. 66. Ст. 2810.
 7. Про затвердження Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 10 листопада 2015 р. № 85.
 8. Департамент кіберполіції Національної поліції України. URL: <https://cyberpolice.gov.ua> (дата звернення: 23.04.2019).
 9. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.
 10. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 листопада 2015 р. № 1343. Офіційний вісник України. 2015. № 92. С. 342. Ст. 3149.
 11. Реєстр атестованих судових експертів. URL: <http://rase.minjust.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2019).
 12. Петренко С. А. Місце судової експертизи у справах із захисту прав інтелектуальної власності та удосконалення судово-експертної діяльності. Інтелектуальна власність в Україні: погляд з XXI століття : матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 верес. 2014 р.). Черкаси : Чабаненко, 2014. С. 80–85.
 13. Про затвердження Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 30 грудня 2011 р. № 3660/5. Офіційний вісник України. 2012. № 3. С. 151. Ст. 105.
 14. Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз : постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595. Офіційний вісник України. 2008. № 49. С. 33. Ст. 1585.
 15. Реєстр методик проведення судових експертиз. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2019).
 16. Дорожко Г. К. Судовий експерт у сфері інтелектуальної власності. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. № 1 (10). Т. 2. С. 116–120.
 17. Штефан А. С. Судова експертиза об'єктів авторського права : проблемні питання незалежності експерта. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2009. № 3. С. 72–80.
 18. Охромеев Ю. Г. Деякі аспекти проведення судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. 2009. № 1 (27).
 19. Про визнання такими, що втратили чинність, накази Міністерства освіти і науки України : наказ Міністерства освіти і науки України від 4 березня 2015 р. № 235. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3635-> (дата звернення: 23.04.2019).
 20. До листа МОН від 25 вересня 2015 р. № 1/10-3263 : доручення Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2015 р. № 35364/8/1-15.
 21. В Україні на базі національної академії внутрішніх справ готуватимуть спеціалістів по боротьбі з кіберзлочинністю та піратством. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/6544_V_Ukraini_na_bazi_Nacionalnoi_akademii_vnutrishnih_sprav_gotuvatimut_specialistiv_po_borotbi_z_kiberzlochinnistyu_ta_piratstvom.htm (дата звернення: 23.04.2019).

1. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25–26. St. 131.*
2. *Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 r. № 8073-X. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSS. 1984. № 51. St. 1122.*
3. *Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820&c=edit&_c# (data zvernennia: 22.04.2019).*
4. *Administratyvni pravoporushennia v Ukraini. Statystychnyi biuleten. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzlochyn_u.htm (data zvernennia: 21.04.2019).*
5. *Pro Natsionalnu polit siiu : Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 r. № 580-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2015. № 40–41. St. 379.*
6. *Pro utvorennia terytorialnoho orhanu Natsionalnoi polit sii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 zhovtnia 2015 r. № 830. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2015. № 84. S. 66. St. 2810.*
7. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Departament kiberpolitsii Natsionalnoi polit sii Ukrainy : nakaz Natsionalnoi polit sii Ukrainy vid 10 lystopada 2015 r. № 85.*
8. *Departament kiberpolitsii Natsionalnoi polit sii Ukrainy. URL: <https://cyberpolice.gov.ua> (data zvernennia: 23.04.2019).*
9. *Pro sudovu ekspertyzu : Zakon Ukrainy vid 25 liutoho 1994 r. № 4038-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 28. St. 232.*
10. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ekspertnu sluzhbu Ministerstva vnurishnikh sprav Ukrainy : nakaz Ministerstva vnurishnikh sprav Ukrainy vid 03 lystopada 2015 r. № 1343. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2015. № 92. S. 342. St. 3149.*
11. *Reiestr atestovanykh sudovykh ekspertiv. URL: <http://rase.minjust.gov.ua> (data zvernennia: 15.03.2019).*
12. *Petrenko S. A. Mistse sudovoi ekspertyzy u spravakh iz zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti ta udoskonalennia sudovo-ekspertnoi diialnosti. Intelektualna vlasnist v Ukraini: pohliad z KhKhI stolittia : materialamy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 25–26 veres. 2014 r.). Cherkasy : Chabanenko, 2014. S. 80–85.*
13. *Pro zatverdzhennia Poriadku prysvoiennia kvalifikatsiinykh klasiv sudovykh ekspertiv pratsivnykam naukovo-doslidnykh ustanov sudovykh ekspertiv Ministerstva yustytsii Ukrainy : nakaz Ministerstva yustytsii Ukrainy vid 30 hrudnia 2011 r. № 3660/5. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2012. № 3. S. 151. St. 105.*
14. *Pro zatverdzhennia Poriadku atestatsii ta derzhavnoi reiestratsii metodyk provedennia sudovykh ekspertiv : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 lypnia 2008 r. № 595. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2008. № 49. S. 33. St. 1585.*
15. *Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertiv. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (data zvernennia: 15.03.2019).*
16. *Dorozhko H. K. Sudovi ekspert u sferi intelektualnoi vlasnosti. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. 2014. № 1 (10). T. 2. S. 116–120.*
17. *Shtefan A. S. Sudova ekspertyza obektiv avtorskoho prava : problemni pytannia nezalezhnosti eksperta. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2009. № 3. S. 72–80.*
18. *Okhromieiev Yu. H. Deiaki aspekty provedennia sudovoi ekspertyzy u sferi intelektualnoi vlasnosti. Intelektualna vlasnist. 2009. № 1 (27).*
19. *Pro vyznannia takymy, shcho utratyly chynnist, nakazy Ministerstva osvity i nauky Ukrainy : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 4 bereznia 2015 r. № 235. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3635-> (data zvernennia: 23.04.2019).*
20. *Do lysta MON vid 25 veresnia 2015 r. № 1/10-3263 : doruchennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 zhovtnia 2015 r. № 35364/8/1-15.*

21. V Ukraini na bazi natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav hotuvatymut spetsialistiv po borotbi z kiberzlochynnistiu ta piratstvom. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/6544_V_Ukraini_na_bazi_Nacionalnoi_akademii_vnutrishnih_sprav_gotuvatimut_specialistiv_po_borotbi_z_kiberzlochinnistiu_ta_piratstvom.htm (data zvernennia: 23.04.2019).

Надійшла до редакції 11.06.2019 року

Криволапчук В., Филь С. Защита прав интеллектуальной собственности Национальной полицией и МВД Украины. В статье раскрыта деятельность Национальной полиции и МВД Украины как субъектов правовой охраны интеллектуальной собственности. Рассмотрены структурные подразделения Национальной полиции Украины и учреждения в системе МВД Украины, уполномоченные осуществлять защиту прав интеллектуальной собственности. Освещены виды административных правонарушений и преступлений против нарушения прав интеллектуальной собственности. Конкретизированы основные проблемы, с которыми сталкиваются полицейские в борьбе с контрафактной и пиратской продукцией.

Ключевые слова: права интеллектуальной собственности, защита, нарушение прав, Национальная полиция Украины, МВД Украины

Kryvolapchuk V., Fyl S. Protection of the rights of intellectual property of the National police and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The article describes the content of the activities of the National Police and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as subjects of legal protection of intellectual property. It was clarified that in the structure of the National Police of Ukraine the Department of Economic Protection has been established, which is carrying out measures for the detection and termination of the facts of violation of intellectual property rights and the Department of Cyberpolicies, which provides counteraction to infringement of copyright and related rights on the Internet. The types of administrative offenses and crimes against the violation of intellectual property rights are considered. It was found out that administrative responsibility is stipulated for infringement of rights to objects of intellectual property right, illegal distribution of copies of copyright works, violation of copyright and related rights on the Internet and violation of legislation regulating the production, export, import of disks for laser reading systems. It was established that criminal liability is stipulated for violation of rights to objects of copyright and related rights, industrial property objects and illicit circulation of disks for laser reading systems and control marks. It is substantiated that insufficient level of knowledge in the field of intellectual property of police officers, lack of common methods of conducting expert appraisals on the fact of violation of intellectual property rights and low number of experts in the field of intellectual property is negatively reflected in the fight against counterfeit and pirated goods.

Key words: intellectual property rights, protection, violation of rights, National Police of Ukraine, the MIA of Ukraine

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ)

Олена Бахарева,
*науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України*

У статті досліджено проблеми кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності у сфері промислової власності (промислових зразків, винаходів та корисних моделей) за Кримінальним кодексом України. Розглянуто і проаналізовано норми, що містять розділ V цього кодексу. Здійснено аналіз підходів науковців до питань винесення норм кримінального кодексу стосовно відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у сфері промислової власності за межі розділу V КК України.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, власність, інтелектуальна власність, злочини щодо інтелектуальної власності, злочини у сфері промислової власності

Вступ. Інтелектуальна власність має особливе місце в системі законодавства.

Інтелектуальна власність — це результат творчої діяльності людини: винаходи в усіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, знаки обслуговування, фірмові знаки, комерційні позначення, інформаційна продукція, селекційні досягнення тощо. Інтелектуальна власність — це творча діяльність, тобто цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю, і відповідно така творча діяльність має бути належним чином захищена [1].

Основна частина. Вважаємо за необхідне зупинитися на питаннях кримінального захисту прав на такі об'єкти промислової власності як винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Говорячи про інтелектуальну власність, неможливо обійти питання власності як такої. Отже, власність — матеріальне чи інтелектуальне

майно, яке перебуває у володінні власника [2]. Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. Інтелектуальна діяльність — це творча діяльність, а творчість — це цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим ціннішими є результати його творчої діяльності — інтелектуальна власність. Для людини характерні два види творчості — художня і технічна. Результатом художньої творчості є літературні та художні твори. Результатом технічної творчості — винаходи, торговельні марки, комерційні таємниці тощо [3].

Винахід (корисна модель) — це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології [4].

Промисловий зразок — це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання [5].

Одним із пріоритетних завдань держави на сучасному етапі розвитку України є проблема вдосконалення кримінально-правового захисту права інтелектуальної власності. Крім того, необхідність виконання вказаного завдання обумовлена прагненням підвищення міжнародного авторитету України та міжнародних зобов'язань держави у сфері інтелектуальної власності [6].

Злочинності у сфері інтелектуальної власності притаманний високий рівень латентності, а використання нових технологій забезпечує правопорушникам одержання значних прибутків, що актуалізує потребу вдосконалення правового регулювання кримінально-правової охорони інтелектуальної власності. Варто наголосити, що залежно від того, якими саме кримінально-правовими засобами охороняється право інтелектуальної власності, можна вести мову про ступінь захищеності в нашій країні конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності [6].

За перше десятиріччя незалежності в Україні проводилася робота щодо криміналізації окремих діянь і вдосконалення окремих правових норм Кримінального кодексу УРСР (1960 р.), що передбачали відповідальність за посягання на певні об'єкти права інтелектуальної власності. Проте жодного разу не було спроби систематизувати зазначені норми в структурі його Особливої частини, хоча економічні та політичні перетворення і зміна ідеологічних настанов потребували суттєвих змін у кримінально-правовому захисті інтелектуальної власності [6].

Кримінально-правова охорона як власності, так і інтелектуальної власності — це створення та організація державою відповідних інституцій, які мають на меті виявляти можливість вчинення правопорушень, здійснювати їх профілактику та вживати дієвих заходів впливу на порушників, тобто забез-

печити власнику безперешкодне право володіти, користуватися, управляти власністю та відчужувати власність, право отримувати дохід, а також визначити конкретні інші правомочності, відповідно до чинного законодавства. Необхідність ефективної кримінально-правової охорони зазначених категорій для України зумовлюється обраною нею стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, що повинен спиратися, насамперед, на активізацію власного потенціалу [7].

Варто більш детально зупинитися на нормах Кримінального кодексу України (далі — КК України), які передбачають відповідальність за злочини проти інтелектуальної власності та, зокрема, злочини проти промислової власності. Так, ст. 177 КК України «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію» передбачає відповідальність за незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або інше умисне порушення права на ці об'єкти [8]. При цьому зазначена стаття міститься у Розділі V КК України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина».

Крім того, КК України містить низку норм, якими встановлено відповідальність за злочини проти інших об'єктів інтелектуальної власності. Зокрема, це ст. 176 (Порушення авторського права і суміжних прав), що віднесена до того ж розділу кодексу, а також ст. 203-1 (Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), ст. 229 (Незаконне використання знаків для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікова-

ного зазначення походження товару), що віднесені до Розділу VI «Злочини у сфері господарської діяльності».

Означені злочини проти інтелектуальної власності віднесені до різних розділів КК України та не розглядаються як самостійні види злочинів. Зокрема, це два розділи: «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» (ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав», ст. 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію»). Так, порушення авторського права й суміжних прав (ст. 176) та порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин і раціоналізаторську пропозицію (ст. 177) трактуються як злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини та громадянина. Проте очевидно, що злочинні діяння проти прав на зазначені об'єкти інтелектуальної власності не порушують ані виборчих, ані трудових, ані навіть «інших особистих прав людини та громадянина». Серед них відсутнє право на результати інтелектуальної творчої діяльності. Воно визнане частиною культурних прав і свобод, які окреслюють юридичні можливості людини та громадянина у сфері культури, а гарантії свободи творчості закріпила Конституція України, зокрема право на результати інтелектуальної творчої діяльності людини та громадянина. Таким чином, за наявності в чинному КК України норм, спрямованих на запобігання злочинам проти інтелектуальної власності, є нагальна потреба вирішення низки теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з визначенням їх місця в системі Особливої частини КК України, оскільки ці злочини утворюють свою відокремлену самостійну групу злочинних посягань. Такий підхід дає би змогу усунути наявні протиріччя,

підвищити ефективність кримінально-правових гарантій конституційного права на охорону прав інтелектуальної власності, чітко розмежувати злочини, правильно кваліфікувати та диференціювати покарання за їх вчинення [6].

Хоча є й інші підходи для розмежування норм у КК України, де порушення, пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності, пропонують внести в Главу VI КК України «Злочини проти власності». З цим не можна погодитися, адже «предметом злочину проти власності виступає конкретна річ, а предметом злочинів проти інтелектуальної власності — результати свідомої інтелектуальної творчої діяльності людини. Отже, на відміну від речей як предмета злочинів проти власності, предмет злочину проти інтелектуальної власності завжди має нематеріальну форму. Таким чином, пропозиція щодо перенесення кримінальних правопорушень проти інтелектуальної власності до розділу VI Особливої частини КК України є безпідставною» [7].

Крім іншого, у чинному кримінальному кодексі відсутні склади злочинів, предметом яких є такі об'єкти інтелектуальної власності як «наукове відкриття» та «порода тварин», що у свою чергу унеможлиблює застосування кримінально-правового порядку захисту прав інтелектуальної власності на ці об'єкти [6].

Висновки. Вважаємо за доцільне виділити такі підсумки дослідження.

По-перше, оскільки стосовно злочинів, про які йдеться в розділі 5 КК України, ані ст. 176 (Порушення авторського права і суміжних прав), ані ст. 177 (Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію) не містять ознак порушення виборчих, трудових та інших особистих прав людини та громадянина, є абсолютно логічним, що ці склади злочинів не повинні зазначатися у вказаному розділі.

По-друге, оскільки злочини, які містять розділ 6 КК України, а саме ст. 203-1 (Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), ст. 229 (Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару), ст. 231 (Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю), ст. 232 (Розголошення комерційної або банківської таємниці), відносяться до порушень прав інтелектуальної власності та враховуючи, що розділ 5 КК України містить склади злочинів, які не зазначені у вказаному розділі, є логічним виділити окремий розділ у КК України щодо порушень у сфері інтелектуальної власності.

При цьому, новий розділ повинен містити склади злочинів, предметом яких є такі об'єкти інтелектуальної

власності, як «наукове відкриття» та «порода тварин», адже на сьогодні неможливим є застосування кримінально-правового порядку захисту прав інтелектуальної власності на ці об'єкти.

Зауважимо, що пропозиція внесення злочинів проти інтелектуальної власності до Глави VI КК України «Злочини проти власності» є безпідставною, оскільки «предметом злочину проти власності виступає конкретна річ, а предметом злочинів проти інтелектуальної власності — результати свідомої інтелектуальної творчої діяльності людини. Отже, на відміну від речей як предмета злочинів проти власності, предмет злочину проти інтелектуальної власності завжди має нематеріальну форму». ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Бахарева О. В. Охорона зображення: свідоцтво на знак чи попереднє використання? Журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності». № 5. 2017. 0,8 а.а.).
 2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
 3. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Інст. інтел. власн. і права, 2005. 108 с.
 4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 7. ст. 32).
 5. «Про охорону прав на промислові зразки»: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 34.
 6. Ломакіна А. А. Актуальні проблеми кримінально-правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Національний вісник Ужгородського університету. 2015. С. 35.
 7. Дорохіна Ю. А. Систематизація кримінально-правової охорони прав на об'єкти власності та об'єкти інтелектуальної власності: окремі питання розуміння. Вісник кримінологічної асоціації України. 2015. № 2 (10). С. 82.
 8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
-
1. Bakhareva O. V. Okhorona zobrazhennia: svidotstvo na znak chy poperednie vykorystannia? Zhurnal «Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti». № 5. 2017. 0,8 а.а.).

2. Vikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
3. Tsybulov P. M. *Osnovy intelektualnoi vlasnosti : navch. posib. Kyiv : Inst. intel. vlasn. i prava, 2005. 108 s.*
4. *Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli : Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3687-XII (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1994. № 7. st. 32).*
5. «*Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky*»: *Zakon Ukrainy vid 15 hrudnia 1993 r. № 3688-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 34.*
6. Lomakina A. A. *Aktualni problemy kryminalno-pravovoi okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini. Natsionalnyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. 2015. S. 35.*
7. Dorokhina Yu. A. *Systematyzatsiia kryminalno-pravovoi okhorony prav na obiekty vlasnosti ta obiekty intelektualnoi vlasnosti: okremi pytannia rozuminnia. Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 2015. № 2 (10). С. 82.*
8. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25–26. St. 131.*

Надійшла до редакції 20.06.2019 року

Бахарева Е. Проблемы уголовно-правовой охраны прав интеллектуальной собственности (промышленной собственности). В статье исследованы проблемы уголовно-правовой охраны прав интеллектуальной собственности в сфере промышленной собственности (промышленных образцов, изобретений и полезных моделей) по Уголовному кодексу Украины. Рассмотрены и проанализированы нормы, которые содержит раздел V этого кодекса. Проведен анализ подходов ученых в вопросах вынесения норм уголовного кодекса касательно ответственности за нарушение прав интеллектуальной собственности в сфере промышленной собственности за пределы раздела V УК Украины.

Ключевые слова: уголовно-правовая охрана, собственность, интеллектуальная собственность, преступления в отношении интеллектуальной собственности, преступления в сфере промышленной собственности

Bahareva E. Problems of criminal legal protection of intellectual property rights in the field of industrial property. The article deals with the problems of criminal law protection of intellectual property rights in the field of industrial property (industrial designs, inventions and utility models) under the Criminal Code of Ukraine. During the writing of the article were considered and analyzed the rules contained section V of the Criminal Code of Ukraine. The analysis of approaches of scientists concerning issues of passing the norms of the criminal code of Ukraine concerning the responsibility for violation of intellectual property rights in the field of industrial property outside the scope of Section V of the Criminal Code of Ukraine is carried out.

Keywords: Criminal defense, property, Intellectual Property, Intellectual Property Crimes, industrial property crimes

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175712>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВИХ І ТЕХНОПАРКОВИХ СТРУКТУР НІМЕЧЧИНИ

Тетяна Постригань,*доцент Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького,
кандидат юридичних наук, адвокат*

Стаття розкриває важливі правові аспекти створення та діяльності наукових і технопаркових структур у Німеччині. Автором розглянуто законодавство Німеччини з питань діяльності університетів, механізмів підтримки інновацій, податкових пільг, захисту прав на інтелектуальну власність, отриману при державному фінансуванні розробок тощо. Простежено розвиток наукових і технопаркових структур Німеччини. Розглянуті інноваційні структури, їх особливості. Проведено аналіз досліджень учених щодо державно-правового регулювання вищої освіти, дослідних закладів, технологічних парків. Охарактеризовано сучасний стан і тенденції діяльності наукових і технопаркових структур Німеччини.

Ключові слова: науковий парк, технологічний парк, правове регулювання, високі технології, інновація

Мета статті: визначити правові аспекти німецької моделі наукових і технологічних парків.

Окремі аспекти аналізу проблем у правовому регулюванні діяльності наукових і технопаркових структур Німеччини розглядали такі науковці: Є. Войнова, А. Загородній, Н. Погребняк, І. Підричева, Н. Осадча та інші.

Найкращі західні університети (Великої Британії, Франції, Німеччини, Іспанії, Італії) є науковими центрами, у яких працює наукова еліта світу і головна увага в науковій роботі приділяється фундаментальним дослідженням [1].

У США найбільшого поширення набули технологічні, дослідницькі та дослідницькотехнологічні парки, у Великій Британії найчастіше це наукові парки, у Німеччині — наукові та технологічні парки, у Франції та Японії — технополіси, у Китаї — високотехнологічні парки [2].

Серед країн Європи лише Німеччина фактично змогла за останні п'ять років збільшити обсяг своїх зобов'язань відносно державних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі — НДДКР). Валові витрати на НДДКР охоплюють як державні, так і приватні інвестиції в ці роботи [3].

На сайті ЮНЕСКО визначено такі наукові парки Німеччини:

1. Науковий парк Адлерсхоф.
2. ADT (Arbeitsgemeinschaft Deutscher Technologie und Grunderzentren).
3. Технопарк VASnet Projekt.
4. Місто наук Бремен и Бременхавен.
5. Міжнародний університет Бремен Науковий парк.
6. Наукове місто Ульм.
7. Науковий парк Саар.
8. Науковий парк Вюрцбург.
9. Технопарк Siemens Аугсбург.
10. Технопарк GMD.
11. Технопарк Kamen GMBH.

12. Технопарк Брауншвейг.

13. Технопарк Еттлінген. [4].

Система організації науки в Німеччині досить складна. Вона охоплює близько 1 тис. державних науково-дослідних установ, які отримують бюджетне фінансування, а також різні центри досліджень та інновацій, що фінансуються промисловими концернами. У деяких сферах діяльності та в окремих регіонах ці наукові інституції та промислові підприємства об'єднуються в мережі та кластери. У науковій сфері зайнято понад 600 тис. працівників, а загальні внутрішні витрати на дослідження і розробки у 2013 році становили приблизно 80 млрд євро, причому третина цієї суми — це витрати державного бюджету ФРН. Основними компонентами державного дослідницького простору Німеччини є чотири самоврядні наукові інституції — Товариство Макса Планка, Асоціація Лейбніца, Асоціація Гельмгольца і Товариство Фраунгофера, федеральні дослідні інститути при міністерствах, Фонд досліджень Німеччини, Рада з природничих і гуманітарних наук, які фінансуються передусім федеральним урядом і частково урядами земель; понад 400 університетів, а також наукові установи, що фінансуються урядами земель [5].

Як зазначає Є. І. Войнова, у Німеччині надаються цільові безплатні субсидії підприємствам, що освоюють нову технологію, дотації на підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу (не більше ніж 5 співробітників від кожної фірми), а саме: на стажування у вищих наукових закладах, наукових інститутах, інших державних чи приватних науково-дослідних організаціях на термін до 3-х років; упроваджені цільові кредити фірмам, що вкладають кошти в модернізацію підприємства, освоєння випуску нових товарів, а також у заходи щодо раціонального використання енергії в обсязі до 50 % коштів, що вкладає власник фірми; держава сплачує витрати на технічну експертизу проєктів, оцінку можливо-

стей патентування результатів проведення НДДКР, до 80 % витрат на інженерні та інші консультації; існують пільгові кредити малим і середнім підприємствам, що вступають у промислову кооперацію з іншими фірмами; пільгові кредити передбачаються фірмам, що впроваджують ЕОМ, терміном на 15 років; надаються субсидії малим та середнім фірмам для придбання майна (до 7,5 % від вартості придбаного майна) з метою досягнення економії витрат енергії; передбачаються дотації в розмірі 20 % придбаного чи утвореного майна в межах його вартості малим підприємствам на інвестування в НДДКР під час придбання патентів і рухомого майна, а також на час вкладень у нерухоме майно, що використовується для НДДКР; надаються дотації малим та середнім фірмам на наукові дослідження або розроблення нової технології для виготовлення продукції в розмірі 30 % договірної чи контрактної суми проєкту; виплачуються дотації до 50 % вартості робіт підприємствам з кількістю зайнятих до 1 тис. осіб на науково-дослідні роботи, що виконуються за їх замовленням у навчальних і науково-дослідних закладах; упроваджена система страхування кредитів, яка гарантує приватним банкам 80 % вартості позик на 15-23 роки; фірми з обмеженою відповідальністю, що займаються НДДКР, повністю звільняються від податку; використовується прискорена амортизація 10 % витрат виробництва нового обладнання; надаються дотації наукомістким підприємствам, що існують не більше двох роки і нараховують не більше 10 зайнятих в обсязі 75 % витрат, пов'язаних з їх створенням чи розвитком; передбачені дотації комунальній владі, навчальним, науково-дослідним установам, торгово-промисловим палатам на створення технологічних центрів в обсязі 75 % витрат, що виникають на стадії планування і підготовки, а також на стадії безпосереднього будівництва центру; надається податкова

знижка на приватні інвестиції у НДДКР до 7,5 % [6].

Фінансова підтримка інновацій у Німеччині здійснюється за допомогою грантів.

Нормативним актом, що регулює умови та порядок надання грантів для здійснення НДДКР, є Фінансове регулювання вільної держави Баварії (Баварське фінансове регулювання — ВауНО) від 8 грудня 1971 року.

Стаття 44 Фінансового регулювання вільної держави Баварії (Баварське фінансове регулювання — ВауНО) передбачає порядок надання грантів. Відповідальним органом за гранти є Міністерство фінансів.

Баварське фінансове регулювання передбачає норму, відповідно до якої Одержувач гранту повинен надати докази його цільового використання.

Крім того, повинно бути встановлено право на аудит компетентної служби або її представника. Адміністративні положення, що стосуються доказів використання та перевірки Верховним аудиторським судом, приймаються за погодженням з останнім.

Юридичним особам відповідно до їх приватного права за їх згодою можуть бути надані повноваження для виконання адміністративних завдань у галузі надання грантів від свого імені та у формах дії публічного права за умови, що вони гарантують належне виконання покладених на них адміністративних завдань і кредит у суспільних інтересах. Присудження та позбавлення повноважень є обов'язком державного міністерства, відповідального за грант. Нагорода потребує згоди Міністерства фінансів, яке відповідає за фінанси. Кредит підлягає нагляду з боку компетентного державного міністерства [7].

Увага федерального уряду стосовно фінансування досліджень зосереджена на шести пріоритетних завданнях майбутнього в рамках сучасної високотехнологічної стратегії зі зміцнення інноваційної потужності Німеччини. Це галузі досліджень з високим потенціалом для

інновацій, які також відображені в поточних федеральних програмах фінансування. Крім основних гравців — Федерального міністерства освіти та наукових досліджень (BMBF) і Федерального міністерства економіки і технологій (BMWi) — існують інші федеральні підрозділи, які сприяють дослідженням та інноваціям. Це, зокрема, Федеральне міністерство оточуючого середовища (BMUB), Федеральне міністерство транспорту та цифрової інфраструктури (BMVI), Федеральний інститут будівництва, міського та регіонального планування (BBSR), Федеральне управління з міграції та біженців (BAMF). Вони також просувають теми за межами високотехнологічної стратегії, орієнтованої на технології. Федерация втрачає понад 6 млрд євро на рік на фінансування проектів НДДКР та дослідження департаментів (джерело: Федеральний звіт про наукові дослідження та інновації, 2014 рік).

Окрім міністерств, які часто просувають орієнтовані на додатки проекти з високим потенціалом для сучасної економічної експлуатації, існує Національний дослідницький Фонд Німеччини (DFG), який фінансується федеральним урядом (58 %) і федеральними штатами (42 %) (джерело: Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень). Він в основному просуває науково-орієнтовані дослідницькі проекти в галузі вищої освіти і, як правило, без необхідної участі суб'єктів з ненаукового сектору.

Предметне фінансування федерального уряду звичайно проводиться через тендер один раз на рік. Виключенням є FH-Invest із повторним тендером раз на два роки.

Окрім регулярно повторюваних програм, є інші тендери, які підлягають певним строкам. Вони оголошуються на сайтах таких закладів:

- Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень (BMBF);
- Федеральне міністерство економіки і технологій (BMWi);

• Рада з фінансування від федерального уряду.

Гранти зазвичай включають гранти для фінансування пов'язаних з проектом витрат або фіксованих ставок по проекту.

До неспецифічних субсидій зазвичай належать субсидії на витрати, пов'язані з проектом (персонал, інвестиції, семінари тощо) [8].

У вільному штаті Баварія програми фінансування надають технічним коледжам і коледжам прикладної науки можливість привнести прикладну науку в питання розвитку компаній.

Розглянемо діяльність наукових парків на прикладі ОТН Regensburg. ОТН Regensburg є одним із науково-дослідницьких університетів прикладних наук у Баварії та з 2013 року отримує звання Технічного університету. Ostbayerische Technische Hochschule Regensburg прикріплений у формі наукового парку (Gründerzentren).

ОТН Regensburg має підтримку на дослідження за цільовими програмами на рівні землі Баварія, на рівні Федерації, на рівні фондів підтримки розвитку та досліджень.

Крім співробітництва з великою промисловістю, ОТН Regensburg надає особливого значення співробітництву з малими та середніми компаніями, а також із муніципальними закладами.

Щоб рекламувати себе, компанії отримують не більше 50 % витрат у якості підтримки. Для науково-дослідних

закладів можливе більш високе фінансування. Однак просування всієї мережі може становити не більше 50 % [9].

Огляд поточних досліджень і розробок в ОТН Regensburg наданий Щорічним журналом «Forschung».

Численні національні та міжнародні дослідницькі проекти перебувають у координації та участі ОТН Regensburg.

Його широка мережа вбачається в численних угодах про співробітництво між бізнесом і промисловістю, університетами та неуніверситетськими дослідницькими інститутами, а також із державним сектором на регіональному, надрегіональному та міжнародному рівнях [10].

Висновок. Таким чином, фінансування та підтримка наукових досліджень, наукових і технопаркових структур Німеччини здійснюється на рівні Федерації, земель, фондів підтримки розвитку та досліджень, надаються дотації малим та середнім фірмам на наукові дослідження, передбачені податкові пільги, пільгові кредити та грантові програми. Вищі навчальні заклади здійснюють співробітництво з великою промисловістю, особливе значення надають співпраці з малими та середніми компаніями, а також із муніципальними закладами. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Погребняк Н. М. Вища університетська освіта за кордоном: основні моделі, кваліфікації, наукові компетенції. *Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Проблемы педагогики средней и высшей школы»*. Том 26 (65). 2013. № 2. С. 87–98.
2. Ірина Підоричева, Наталія Осадча. Перспективи спрощення законодавства з питань формування та розвитку в Україні паркових утворень. *Журнал «Віче»*, №18, вересень 2015.
3. *Science Policy and Capacity Building. Science Parks around the World / Матеріали ЮНЕСКО*. URL: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/sciencetechnology/universityindustrypartnerships/scienceparksaroundtheworld>.

4. Наукові парки в Європі. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-parks-around-the-world/science-parks-in-europe/>.
 5. Найкращі рішення приймаються на засадах здорового глузду і позитивного досвіду. Інтерв'ю з академіком НАН України А. Г. Загороднім (витяг). Вісник НАН України. 2016. № 3. С. 3–10.
 6. Є. І. Войнова. Інновації в системі міжнародних економічних відносин : навч.-метод. посіб. Одеса ОНУ, 2014. С. 106.
 7. (BayRS IV, стр. 664) BayRS 630-1-F. Gründerzentren wie die Techbase fallen unter das Förderrecht. Folgende Gesetze sind hier relevant: BayHO (Bayerische Haushaltsordnung – BayHO)
<http://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayHO-114>.
 8. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bund.html>.
 9. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bayern.html>.
 10. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bayern.html#panel-29722-0>.
1. Pohrebniak N. M. Vyshcha universytetska osvita za kordonom: osnovni modeli, kvalifikatsii, naukovi kompetentsii. Ucheniye zapysky Tavrycheskoho natsyonal'nogo unyversyteta imeny V.Y. Vernadskoho. Seriya «Problemy pedahohyky srednei y vysshei shkol'». Tom 26 (65). 2013. № 2. S. 87–98.
 2. Iryna Pidorycheva, Nataliia Osadcha. Perspektyvy sproshchennia zakonodavstva z pytan formuvannia ta rozvytku v Ukraini parkovykh utvoren. Zhurnal «Viche», №18, veresen 2015.
 3. Science Policy and Capacity Building. Science Parks around the World / Materialy YuNESKO. URL: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/universityindustry-partnerships/scienceparksaroundtheworld>.
 4. Naukovi parky v Yevropi. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-parks-around-the-world/science-parks-in-europe/>.
 5. Naikrashi rishennia pryimaiutsia na zasadaKh zdorovoho hluzdu i pozytyvnoho dosvidu. Interviu z akademikom NAN Ukrainy A. H. Zahorodnim (vytyah). Visnyk NAN Ukrainy. 2016. № 3. S. 3–10.
 6. Іє. І. Войнова. Інновації в системі міжнародних економічних відносин : навч.-метод. посіб. Одеса ОНУ, 2014. С. 106.
 7. (BayRS IV, стр. 664) BayRS 630-1-F. Gründerzentren wie die Techbase fallen unter das Förderrecht. Folgende Gesetze sind hier relevant: BayHO (Bayerische Haushaltsordnung – BayHO)
<http://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayHO-114>.
 8. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bund.html>.
 9. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bayern.html>.
 10. ОТН Регенсбург : URL: <https://www.oth-regensburg.de/forschung/forschungsfoerderung/foerderprogramme/bayern.html#panel-29722-0>.

Надійшла до редакції 15.06.2019 року

Постригань Т. Правовое регулирование научных и технопарковых структур Германии. Стаття раскрывает важные правовые аспекты создания и деятельности научных и технопарковых структур в Германии. Автором рассмот-

рено законодательство Германии по вопросам деятельности университетов, механизмов поддержки инноваций, защиты прав на интеллектуальную собственность, полученную при государственном финансировании разработок и т. д. Прослежено развитие научных и технопарковых структур Германии. Рассмотрены инновационные структуры, их особенности. Проведен анализ исследований ученых касательно государственно-правового регулирования высшего образования, исследовательских учреждений, технологических парков. Охарактеризовано современное состояние и тенденции деятельности научных и технопарковых структур Германии.

Ключевые слова: научный парк, технологический парк, правовое регулирование, высокие технологии, инновация

Postrighan T. Legal regulation of scientific and technopark structures of Germany. The article reveals important aspects of the creation and activities of scientific and technopark structures in Germany. The author examined the legislation of Germany on the activities of universities, mechanisms for supporting innovation, protecting the rights to intellectual property, obtained under state financing of developments and other issues. The author traces the development of scientific and technopark structures in Germany. Innovative structures and their features are considered. The analysis of researches of scientists concerning state-legal regulation of higher education, research institutions, technological parks is carried out.

The modern condition and tendencies of activity of scientific and technopark structures in Germany are characterized. The author states that financial support for innovation in Germany is carried out through grants. The Bavarian Financial Regulation stipulates that the grant recipient must provide evidence of the targeted use of the grant. In addition, the right to audit the competent service or its representative should be established. The author notes that, with regard to research funding, the federal government focuses on six priority tasks of the future within the framework of a modern high technology strategy to strengthen Germany's innovative capacity. These are research areas with high potential for innovation, which are also reflected in current federal funding programs.

Key words: scientific park, technological park, high technologies, legal regulation, innovation

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175713>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ*

Геннадій Андрошук,
*головний науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України,
кандидат економічних наук, доцент*

У статті подано економіко-правовий аналіз стану і тенденцій розвитку технологій штучного інтелекту (далі — ШІ). Проаналізовано вплив ШІ на розвиток суспільства, економічний ефект, методи і галузі застосування, стан розробок у світі та Україні. Досліджено наукову та винахідницьку активність у сфері ШІ, роль охорони інтелектуальної власності (патентного і авторського права), забезпечення балансу конкуруючих інтересів. Узагальнено практику державного регулювання діяльності у сфері ШІ в промислово розвинених країнах і країнах ЄС. Виявлено проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: штучний інтелект, технології, авторське право, патентна активність, винаходи, інтелектуальна власність

Практика регулювання діяльності у сфері ШІ в ЄС. Із технологічним розвитком ШІ загострилися питання правового регулювання. Найбільш практичні заходи в цій сфері вживаються в Європейському Союзі. Європарламент 16 лютого 2017 року ухвалив Резолюцію 2015/2103(INL) щодо цивільно-правового регулювання робототехніки з рекомендаціями для Європейської Комісії (англ. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)) [20]. Аналіз змісту документа дає змогу виділити кілька основних блоків питань. Це, зокрема, основні суспільні, економічні, етичні та правові проблеми й виклики, які необхідно врегулювати у зв'язку з

розвитком робототехніки та ШІ; питання регулювання розробки та використання робототехніки на сучасному етапі; вимоги щодо стандартизації при розробці відповідних технологій; питання контролю за прийняттям рішень при використанні технологій робототехніки та ШІ; створення інституціолізованої системи контролю у сфері робототехніки та ШІ; питання цивільно-правової відповідальності у зв'язку з розробкою та використанням робототехніки та ШІ; забезпечення захисту персональних даних при використанні цих технологій [21].

Варто зазначити, що ця резолюція є одним із перших реальних кроків на шляху до законодавчого закріплення стандартів розробки та використання ШІ. Попри те що вона має рекоменда-

* Продовження. Початок у попередньому номері.

ційний характер, її положення дають можливість сформулювати уявлення про те, що буде лежати в основі норм, які регламентуватимуть відповідну діяльність у найближчій перспективі. Наступним важливим кроком є закріплення цих аспектів на законодавчому рівні, як це зараз роблять на Заході, де давно є розуміння прямого впливу інновацій на загальні показники розвитку держави.

Програма з розвитку ШІ в ЄС. Європейський Союз розпочав масштабну програму з розвитку ШІ AI4EU (Штучний інтелект для ЄС). Програма AI4EU об'єднує 79 провідних дослідницьких інститутів, малих і середніх підприємств, великих корпорацій із 21 країни, з метою створення координаційного центру для розвитку ресурсів ШІ, включно з базою даних, обчислювальними потужностями, засобами та алгоритмами [22]. Це дасть змогу запропонувати послуги та надати підтримку потенційним користувачам цієї технології, допомогти їм провести відповідні випробування та інтегрувати ШІ у виробничі процеси, послуги та продукти. Єврокомісія окремо наголошує, що AI4EU є платформою, відкритою для співпраці, яка надає можливість для перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців, що залучаються до її реалізації.

Проект, лідером якого є французька компанія Thales, отримав загальне фінансування в обсязі 20 млн євро на наступні три роки. Відповідну стратегію розвитку штучного інтелекту Єврокомісія представила у квітні 2018 року. Згідно з нею комісія має намір залучити інвестиції в розвиток і дослідження ШІ на суму не менше 1,5 млрд євро на 2018–2020 роки. Загальна сума громадських і приватних інвестицій у цю сферу в цілому по ЄС повинна сягнути 20 млрд євро до кінця 2020 року. До програми розвитку ШІ залучені всі країни-члени, а також Норвегія та Швейцарія.

Етичні керівні принципи ЄС із розробки і використання ШІ. Щоб ефективно застосовувати новітні технології, люди повинні їм довіряти.

Саме тому Європейська Комісія розробила сім ключових вимог до ШІ у межах проекту з визначення на практиці етичних принципів, за якими він повинен розвиватись у Європі. Про це йдеться в інформації, оприлюдненій 8 квітня 2019 року на сайті Єврокомісії [23]. Вимоги створено на основі роботи Групи експертів високого рівня з ШІ, утвореної у 2018 році. Наголошується, що етичний вимір ШІ не є предметом розкоші і не те, чим можна нехтувати. Лише за умови довіри суспільство зможе сповна використовувати технології ШІ.

Так, ШІ можна залучити у багатьох сферах. Зокрема в охороні здоров'я, споживанні енергії, безпеці автомобільної техніки, фермерстві, боротьбі з кліматичними змінами, моніторингу фінансових ризиків, боротьбі зі злочинністю тощо.

У вирішенні правових та етичних питань з цього приводу Єврокомісія дотримується правила «трьох кроків». Спочатку слід визначити ключові вимоги до ШІ, якому можна довіряти, згодом — обговорити їх із представниками промисловості та користувачами, і зрештою — повинно відбутися міжнародне погодження щодо розбудови ШІ виключно в інтересах людини.

Так, європейські експерти визначили сім ключових вимог, яким має відповідати ШІ.

Людське посередництво і контроль. ШІ повинен передбачати контроль з боку людини, розроблятися з повагою до інтересів суспільства та прав людини, а також не обмежувати право людини самостійно ухвалювати рішення і не вводити її в оману.

Надійність та безпека. Усі такі системи мають бути достатньо стабільними у разі помилок і збоїв у системі на всіх етапах їх функціонування.

Конфіденційність та керування даними. Люди повинні мати повний контроль над власними даними, які не повинні використовуватися проти людини.

Прозорість. Людина повинна мати можливість відслідковувати роботу всіх систем ШІ.

Різноманітність, недискримінація та справедливість. ШІ повинен урахувати всі людські особливості, можливості та потреби і бути доступним для всіх.

Соціальне та економічне благополуччя. ШІ повинен використовуватися для вкорінення позитивних соціальних змін і посилювати екологічну відповідальність.

Підзвітність. Повинні бути створені механізми, що забезпечать відповідальність і підзвітність за системи ШІ та їхні результати.

Хоча ці принципи не мають юридичної сили, вони можуть слугувати основою створення законодавчої бази від ЄС. У рамках проекту експерти підготували список питань, які повинні допомогти виявити потенційно слабкі місця і небезпеки.

Як наголошується в документах, Єврокомісія прагне винести цей підхід щодо розбудови «етичного» ШІ на глобальне обговорення, оскільки новітні технології та алгоритми не знають кордонів. Для досягнення цієї мети ЄС зміцнює двосторонню співпрацю з ключовими міжнародними партнерами, зокрема з Японією, Канадою, Сінгапуром; ініціює обговорення зазначеного питання у форматі G7 і G20; залучає до таких дискусій міжнародні компанії та організації. За оцінкою Єврокомісії, яка міститься у Стратегії ЄС щодо розвитку ШІ, прийнятій у квітні 2018 р., обсяг державних і приватних інвестицій у цю галузь у європейських країнах може сягати 20 млрд євро щороку, принаймні протягом наступних 10 років.

Поширення технологій ШІ та їх застосування європейськими стартапами. Британська інвестиційна фірма MMC Ventures нещодавно опублікувала доповідь, присвячену поширенню технологій ШІ та їх застосуванню європейськими стартапами [24]. У цілому в 13 країнах, на які припадає

майже 90 % ВВП ЄС (серед них Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія), діє понад 2,8 тис. стартапів, які заявляють, що працюють зі ШІ. Водночас MMC Ventures на підставі інформації, що є в публічному доступі, інтерв'ю з керівниками тощо дійшла висновку, що для 40 % цих стартапів немає жодних підтверджень застосування ШІ, наприклад, у використовуваному ними ПЗ або розробках. Тому, за підрахунками MMC Ventures, лише близько 1,6 тис. європейських стартапів дійсно працює зі ШІ. Багато компаній фактично не використовують його, хоча чимало з них планують розробки у сфері ШІ і машинного навчання, адже такі компанії зможуть залучати більше інвестицій і більше вартуватимуть. Так, середня сума, інвестована у 2018 році в ШІ-стартапи, була на 15 % більшою, ніж в інші стартапи, що працюють із ПЗ. Оскільки нині складно дати чітке визначення, що саме стосується ШІ, цим поняттям описують низку технологій: від досить простого ПЗ, що використовується для автоматизації процесів, до нейронних мереж і технологій машинного навчання. Не завжди це роблять самі стартапи, іноді їх так називають різні аналітичні сайти, а потім ця інформація поширюється.

Останніми роками частка стартапів, що працюють над розробками в цій сфері, різко зросла: якщо у 2013 році зі ШІ працював тільки кожен 50-й стартап, то нині — кожен 12-й. У 2018 році 8 % створених стартапів працювали зі ШІ, у 2015-му — 3 %. Через популярність цього напрямку перед інвесторами постає завдання зрозуміти, чи дійсно конкретний стартап працює над розробками у сфері ШІ. MMC Ventures проаналізувала також найбільш популярні серед стартапів у цій галузі, регіони і напрями діяльності. Найбільше таких стартапів діє у Великій Британії (479), Франції (217), Німеччині (196), Іспанії (166) і Нідерландах (103). Що стосується сфер діяльності, то найбільше стартапів працює над розробка-

ми, пов'язаними з медициною і підтримкою здоров'я: 21 % стартапів, які працюють з іноземними інвестиціями, це медичні, фітнес-та інші подібні додатки. Далі йдуть фінансові технології — 18 %, медіа та розваги — 12 % і ритейл — 11 %. За функціями найбільше маркетингових програм (23 %), за ними — користувацькі сервіси (16 %) і IT-сервіси (16 %).

Зарубіжна практика державного регулювання діяльності у сфері ШІ.

Останнім часом усе більше країн розробляють національні стратегії з ШІ. Так, 17 країн, разом із Канадою, Китаєм, Данією, Францією, Індією, Південною Кореєю і Тайванем, уже оголосили про свої стратегії зі ШІ. До того ж деякі з них інвестують у цю сферу мільярди доларів. Китай, наприклад, інвестував у цей технологічний напрям понад 10 млрд дол., Південна Корея — 2 млрд дол., Франція — 1,5 млрд [25].

Президент США Дональд Трамп 11 лютого 2019 р. своїм указом «Виконавчий наказ про підтримку американського лідерства в штучному інтелекті» (Executive Order on Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence) доручив федеральним агентствам поліпшити можливості країни в галузі ШІ [26], а також допомогти людям, чия робота замінюється автоматизацією. Указом створюється Американська Ініціатива ШІ, яка буде зосереджена на п'яти сферах:

Дослідження і розробки. Федеральним фінансуючим агентствам буде запропоновано «розставити пріоритети в інвестиціях ШІ» в їх розподіл.

Ресурси. Дослідники ШІ повинні мати доступ до федеральних даних, алгоритмів і комп'ютерної обробки.

Стандарти. Стандарти, що стимулюють розробку «надійних, міцних, що заслуговують на довіру, безпечних, тих, які переносяться, і сумісних систем ШІ», будуть встановлені Управлінням з наукової і технічної політики Білого дому і Національним інститутом стандартів і технологій.

Підготовка працівників. Агентства навчатимуть людей готуватися до змін, пов'язаних зі ШІ, включаючи автоматизацію, за допомогою стажувань, стипендій і програм навчання.

Міжнародні зв'язки. США будуть співпрацювати в галузі ШІ з іншими країнами, однак забезпечать розвиток технології таким чином, щоб вона відповідала американським «цінностям та інтересам».

В указі йдеться, що досягнення в галузі ШІ потрібні при одночасному захисті американських технологій, економічної та національної безпеки, громадянських свобод, недоторканності приватного життя і американських цінностей. У документі наводиться також всеохопне визначення: *(А) термін «штучний інтелект» означає повний обсяг федеральних інвестицій у ШІ, включно з: НДДКР основних методів і технологій ШІ; системами-прототипами ШІ; застосуванням та адаптацією методів ШІ; архітектурною та системною підтримкою ШІ; і кіберінфраструктурою, наборами даних і стандартами для ШІ.*

Німеччина. Стратегія в галузі розвитку ШІ була прийнята федеральним урядом 14 листопада 2018 року в Потсдамі на засіданні, присвяченому цифровим технологіям [27]. Програма була спільно розроблена і представлена Федеральним міністерством економіки і енергетики, Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень і Федеральним міністерством праці і соціальних питань. Здійснення стратегії розраховане на термін до 2025 року, і уряд країни планує інвестувати в неї близько 3 млрд євро. Ще 3 млрд розробники розраховують отримати від приватних інвесторів. Найбільший у Німеччині та один із найбільших у світі некомерційних наукових інститутів у сфері інноваційних технологій — Німецький дослідний центр зі штучного інтелекту (Deutsches Forschungszentrum für Künstliche Intelligenz, DFKI). Він був заснований у 1988 році та має у

своєму розпорядженні філії в містах Кайзерслаутерн, Саарбрюкен, Бремен і Берлін. DFКІ проводить дослідження в багатьох галузях сучасного ШІ: розпізнавання зображень і образів, управління знаннями, інтелектуальна візуалізація і моделювання, мовленнєві та мовні технології, інтелектуальні інтерфейси та робототехніка. Його робота і дослідження частково фінансуються урядовими організаціями, частково — великими компаніями.

Ізраїль. Управління з інновацій, орган, який відповідає за розробку національної політики в галузі технологій, нещодавно попередило, що так звана «нація стартапів» «відстає в гонці за технологічне домінування на основі ШІ» і без виділення відповідних ресурсів та інструментів ризикує програти іншим країнам [25].

«Гонка за лідерство в технологіях, заснованих на ШІ, уже розпочалася», — зазначив генеральний директор Ізраїльського Управління з інновацій Аарон Аарон в інтерв'ю The Times of Israel після випуску Управлінням свого річного звіту за 2018–2019 роки. «ШІ буде з нами протягом дуже багатьох років, і без масштабної національної програми для Ізраїлю ми відстанемо від решти світу», — зазначив генеральний директор. Він також додав, що Ізраїль «повинен скоротити розрив» із країнами, які роблять величезні інвестиції в інфраструктуру ШІ. Управління закликає до «консолідації всіх секторів — уряду, наукових кіл і промисловості — для створення концепції та стратегії з ШІ для ізраїльської економіки».

Ізраїльська стратегія повинна вирішити низку ключових завдань, включно з посиленням наукових досліджень у галузі ШІ; стимулюванням людського капіталу в цьому секторі; розвитком комп'ютерних та інформаційних інфраструктур для НДДКР в інтересах як наукових кіл, так і промисловості; сприянням упровадженню технологій ШІ у всіх галузях промисловості. Уряду необхідно брати участь в розробці техноло-

гії ШІ, оскільки вона потребує значних і довгострокових інвестицій в інфраструктуру, що зазвичай буває занадто дорогою для компаній, а також тому, що потрібна нормативна база для забезпечення плавного переходу процесу прийняття рішень від людей до машин.

«Перехід до прийняття рішень, які приймають алгоритми, особливо в критичних галузях, потребує відповідного регулювання», — йдеться у звіті. «У ШІ рішення приймаються машинами. У результаті відбувається зміна концепції винуватості», — зазначено в документі. «Держава Ізраїль стикається з серйозними проблемами в галузі інновацій у період, коли ШІ стає центральною технологічною платформою нашого покоління. В останні роки чимало країн, багатих на ресурси, усвідомили силу інновацій як ключ до економічного зростання і вкладають величезні кошти в інновації та дослідження. Ці проблеми будуть займати центральне місце в діяльності Управління з інновацій в найближчі роки», — зазначив голова Ізраїльського Управління з інновацій Амі Аппельбаум. У попередніх технологічних хвилях цифрової революції Ізраїль завжди був серед країн, які торують шлях уперед — як у сфері взаємодії, де ключову роль відіграла оборонна промисловість, так і у сфері програмного забезпечення, де роль лідера належить академічним дослідникам. У звіті зазначено, що уряд відіграв ключову роль у просуванні вказаних галузей, і він надалі повинен робити це для прискорення розвитку технологій ШІ.

Відповідно до звіту Дослідницького центру IVC та адвокатської групи ZAG-S & W про фінансування ізраїльського високотехнологічного сектору за 2018 рік, компанії-розробники ПЗ, що спеціалізуються на технологіях ШІ, залучили в цілому 1,89 млрд дол. у 171 угоду у 2018 році, порівняно з 1,5 млрд дол. у 2017-му і 397 млн дол. у 2013 році.

«Незважаючи на суттєву загрозу, створювану зростаючою глобальною

конкуренцією, ми вважаємо, що Ізраїль має прекрасні шанси стати технологічним лідером в епоху ШІ», — ідеться в доповіді. Інноваційна екосистема Ізраїлю «зріла і складна», його академічні кола мають навички роботи з комп'ютерами, а країна володіє кваліфікованим людським капіталом з підприємцями, які «вирізняються своєю сміливістю і інноваціями» [25].

Стратегії **Великої Британії, Франції, Канади, Індії** містять вказівки «враховувати економічні, етичні та соціальні наслідки досягнень у галузі ШІ» і рекомендують відкрите законодавство про захист даних, перенесення даних і довіру до даних. Британська стратегія також зазначає, що «великі компанії, які контролюють величезні обсяги даних, не повинні ставати надмірно потужними», а французька передбачає «недопущення непрозорої приватизації ШІ або його потенційно деспотичного використання».

У **Китаї** існує Національний стандарт збору персональних даних, у якому розглядаються питання, аналогічні тим, що містяться в Загальних положеннях Європейського Союзу про захист даних (GDPR). У липні 2017 року Державна рада КНР опублікувала детальну стратегію з перетворення Китаю до 2030 року на «лідера і глобальний центр інновацій у галузі штучного інтелекту». Вона містить у собі питання інвестування в дослідження і розробки, які «будуть зміцнювати за допомогою ШІ національну оборону, забезпечувати і захищати національну безпеку».

Водночас Урядова Військово-промислова комісія **Російської Федерації** визначила головною метою роботизувати до 2025 року 30 % військової техніки. Нещодавно Президент РФ доручив Уряду розробити національну стратегію в галузі ШІ. Термін виконання доручення — 15 червня 2019 року.

Загалом на сьогодні урядові структури різних країн занепокоєно говорять про необхідність розробки відпо-

відних національних стратегій, програм і регулювання ШІ на законодавчому рівні.

Висновки. Штучний інтелект (*Artificial intelligence, AI*) — це наукові знання і технологія створення інтелектуальних машин, програм, сервісів, додатків тощо. Він дає можливість техніці виконувати функції, які вважаються прерогативою людини. ШІ покликаний оптимізувати діяльність компанії, відкрити раніше недоступні горизонти, скоротити витрати, здобути конкурентну перевагу і дати людям можливість творити, позбавити їх від рутини. ШІ — широке поняття, яке містить у собі безліч напрямів, методологій, інструментів, алгоритмів і систем.

Згідно з даними дослідження McKinsey Global Institute, недовіра компанії до ШІ, з усіма його ризиками та ймовірними фінансовими втратами, відходить у минуле [28]. Так, наприкінці 2018 року 94 % з усіх опитаних керівників компаній у різних країнах світу заявили, що користь ШІ для бізнесу однозначно переважає будь-які його недоліки. При цьому 37 % із них вважають такі технології кращою перспективою для своїх підприємств. На думку топ-менеджерів великих гравців ринку, у найближчі роки ШІ стане єдиним і найкращим інструментом для просування та розвитку продуктів і послуг. За даними аналітичного моделювання, ШІ може здійснити додатковий внесок у щорічне зростання ВВП на 1,2 % протягом як мінімум наступного десятиріччя. У цілому, до 2030 року ШІ може забезпечити додаткову глобальну економічну активність у розмірі 13 трлн дол., що зумовить збільшення його повсюдного внеску в усі галузі поряд із упровадженням інших перетворюючих технологій. Станом на сьогодні ШІ вносить у світовий ВВП 1 трлн доларів. Аналітики також припускають, що близько 70 % компаній у всьому світі приймуть принаймні одну форму ШІ до 2030 року в рамках масштабування своєї діяльності, а значна

частина великих підприємств буде використовувати повний спектр наявних інновацій для посилення діючих напрямів бізнесу [28].

Інформація про стан і тенденції розвитку технології ШІ може допомогти в розробленні майбутніх норм регулювання цього сектору. Представлені аналітичні висновки дають новий цінний матеріал для розуміння динаміки інноваційних процесів у галузі ШІ. Вони свідчать, що ШІ відіграє все більшу роль у низці технологічних та інших видів діяльності. Потенційні наслідки технологій ШІ для розвитку суспільства зрозумілі вже сьогодні, і далі вони будуть лише наростати. Тому питання розвитку ШІ слід розглядати в тісному зв'язку з очікуваними наслідками від упровадження цих технологій для зайнятості, економіки та суспільства в цілому.

Проблеми, що стримують розвиток ШІ в Україні: відсутність стратегії розвитку ШІ, вітчизняної інфраструктури для його роботи і слабка поінформованість бізнесу про фундаментальні наукові розробки в галузі ШІ, недостатній для впровадження ШІ рівень цифровізації компаній, відсутність налагодженої на високому рівні роботи з даними, а також неправильне розуміння керівництвом певних аспектів упровадження в компанії ШІ. Загалом, урядовим структурам необхідно оперативніше приймати рішення, які дадуть їм змогу йти в ногу з процесами у сфері ШІ і впливати на еволюцію технологій ШІ. Зацікавленим відомствам слід розробляти комплекс оптимальних заходів регулювання, щоб отримати від упровадження технологій ШІ максимально позитивні результати. Особливу увагу варто приділити розробці стратегій, програм, законів та інструментів регулювання сфери ШІ, що дасть змогу вирішувати правові й етичні проблеми; питанням доступу до цифрових даних, прав власності на такі дані і впливу нових процесів на систему ІВ; питанням підготовки кадрів, що мають необхідну кваліфікацію, а також інвести-

ційній стратегії та фінансуванню відповідних розробок.

Підсумовуючи викладене, варто нагадати слова академіка В. М. Глушкова про «інтелектуальні» можливості ШІ [29]:

«Навряд чи можна сумніватися, що в майбутньому усе більш і більш значуща частина закономірностей навколишнього світу буде пізнаватися і використовуватися автоматичними помічниками людини. Але настільки ж безсумнівно і те, що усе найбільш важливе в процесах мислення і пізнання завжди буде належати людині. Справедливість цього висновку обумовлена історично.

...Людство не є простою сумою людей. Інтелектуальна і фізична міць людства визначається не тільки сумою людських м'язів і мозку, але і всіма створеними ним матеріальними і духовними цінностями. У цьому розумінні ніяка машина і ніяка сукупність машин, що є у кінцевому рахунку продуктом колективної діяльності людей, не можуть бути «розумнішими» за людство в цілому, тому що при такому порівнянні на ваги з одного боку кладеться машина, а з іншого — усе людство разом із створеною ним технікою, що включає, зрозуміло і машину, яка розглядалася.

Слід зазначити також, що людині історично завжди буде належати остаточна оцінка інтелектуальних, так само як і матеріальних цінностей, у тому числі і тих цінностей, що створюються машинами, так що й у цьому розумінні машина ніколи не зможе перевершити людини.

Таким чином, можна зробити висновок, що в чисто інформаційному плані кібернетичні машини не тільки можуть, але й обов'язково повинні перевершити людину, а в ряді, поки ще відносно вузьких галузей, вони роблять це вже сьогодні. Але в плані соціально-історичному ці машини є і завжди залишаться не більш ніж помічниками і знаряддями людини». ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Павел Сісяк. Штучний інтелект — революція, надія чи утопія? URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution>.
2. Анастасія Сосніна. Штучний інтелект як наука та технологія створення інтелектуальних роботів. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/shtuchnyj-intelekt-yak-nauka-ta-tehnolohiya-stvorennya-intelektualnyh-robotiv>.
3. Шевченко А. И. К вопросу о создании искусственного интеллекта. Штучний інтелект, 2016. № 2. С. 7–15.
4. Sizing the prize What's the real value of AI for your business and how can you capitalise? URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf>.
5. WIPO Technology Trends 2019 Artificial Intelligence URL: goo.gl/QsGeu4.
6. James Nurton The IP behind the AI boom. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/01/article_0001.html.
7. Число китайских патентов в области ИИ выросло на 190 % за 5 лет. URL: <http://news.finance.ua/ru/news/-/394184/chislo-kitajskih-patentov-v-oblasti-ii-vyroslo-na-190-za-5-let>.
8. WIPO Launches State-of-the-Art Artificial Intelligence-Based Image Search Tool for Brands. URL: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2019/article_0005.html.
9. Стас Юрасов. Искусственный интеллект в Восточной Европе : Украина — в лидерах. URL: <https://tech.liga.net/technology/article/iskusstvennyu-intellekt-ukraina-kak-nas-vidyat-iz-londona>.
10. Шевченко А. І. Дослідження штучного інтелекту в Україні : здобутки та перспективи. URL: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/artificial_intelligence_Shevchenko_TV_interview.pdf.
11. Марченко О. О., Никоненко А. О., Россада Т. В., Мельников Є. А. Система визначення авторства тексту. Штучний інтелект, 2016, № 2. С. 77–85.
12. Каждый пятый украинец считает : искусственный интеллект — угроза. URL: <https://tech.liga.net/technology/novosti/kajduy-pyatyy-ukrainets-schitaet-iskusstvennyu-intellekt-ugroza>.
13. Україні потрібна Національна стратегія розвитку штучного інтелекту, — Юрій Чубатюк. URL: https://ukr.lb.ua/society/2018/12/11/414650_ukraini_potribna_natsionalna.html.
14. Ryan Abbott I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law. URL: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3522&context=bclr>.
15. Боденгаузен Г. Паризька конвенція з охорони промислової власності : коментар / пер. з англ., передм. та наук. ред. Г. О. Андрощука. Київ : Парламентське видавництво, 2018. 264 с.
16. Mark Summerfield The Impact of Machine Learning on Patent Law, Part 2: 'Machine-Assisted Inventing'. URL: https://blog.patentology.com.au/2018/01/the-impact-of-machine-learning-on_21.html.
17. Зинаида Кунаковская. Люди больше не нужны : роботы тоже займутся искусством. Что делает искусственный интеллект на арт-рынке. URL: <https://rb.ru/longread/ai-art>.
18. Компания Huawei дописала «Неоконченную симфонию» Шуберта при помощи искусственного интеллекта. URL: <https://itc.ua/blogs/kompaniya-huawei-dopisala-neokonchennuyu-simfoniyu-shuberta-pri-pomoshhi-iskusstvennogo-intellekta/>.
19. Andres Guadamuz Artificial intelligence and copyright. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html.
20. Андрощук Г. О. Право роботів. Інтелектуальна власність в Україні. 2017. № 11. С. 73–74.
21. Городиський І. М. Тенденції розвитку правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі. URL: <http://aphd.ua/publication-388/>.

22. *Artificial Intelligence: The AI4EU project launches on 1 January 2019.*
URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/artificial-intelligence-ai4eu-project-launches-1-january-2019>.
23. *Artificial intelligence: Commission takes forward its work on ethics guidelines.*
URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1893_en.htm.
24. *Startup Ranking – official web-site.* URL: <https://www.startupranking.com/>.
25. *Управление по технологиям предупреждает, что Израилю необходима национальная концепция искусственного интеллекта (ИИ), в противном случае есть риск отставания.* URL: <https://lechaim.ru/news/ upravlenie-po-tehnologiyam-preduprezhdaet-hto-izrailyu-neobhodima-natsionalnaya-kontseptsiya-iskusstvennogo-intellekta-ii-v-protivnom-sluchae-est-risk-otstavaniya/>.
26. *Executive Order on Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence.*
URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-maintaining-american-leadership-artificial-intelligence/>.
27. *Німеччина вкладе 6 млрд у розвиток штучного інтелекту.*
URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/171118-nimechchyna-vklade-6-mld-u-rozvytok-shtuchnogo-intelektu>.
28. *McKinsey Quarterly The economics of artificial intelligence April 2018 | Commentary.*
URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-analytics/our-insights/the-economics-of-artificial-intelligence>.
29. *Глушков В. М. Мышление и кибернетика. Вопросы философии. 1963. № 1. С. 36–48.*
1. *Paviel Sisiak. Shtuchnyi intelekt — revoliutsiia, nadiia chy utopiia?*
URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution>.
2. *Anastasiia Sosnina. Shtuchnyi intelekt yak nauka ta tekhnolohiia stvorennia intelektualnykh robotiv.* URL: <https://naub.ua.edu.ua/2013/shtuchnyj-intelekt-yak-nauka-ta-tehnolohiya-stvorennia-intelektualnykh-robotiv>.
3. *Shevchenko A. Y. K voprosu o sozdanyy yskusstvennogo yntelekta. Shtuchnyi intelekt, 2016. № 2. С. 7–15.*
4. *Sizing the prize Whats the real value of AI for your business and how can you capitalise?* URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf>.
5. *WIPO Technology Trends 2019 Artificial Intelligence* URL: goo.gl/QsGeu4.
6. *James Nurton The IP behind the AI boom.*
URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/01/article_0001.html.
7. *Chyslo kytaislykh patentov v oblasti YY vyroslo na 190 % za 5 let.*
URL: <http://news.finance.ua/ru/news/-/394184/chislo-kitajskih-patentov-v-oblasti-ii-vyroslo-na-190-za-5-let>.
8. *WIPO Launches State-of-the-Art Artificial Intelligence-Based Image Search Tool for Brands.* URL: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2019/article_0005.html.
9. *Stas Yurasov. Yskusstvennyi yntellekt v Vostochnoi Evrope : Ukrayna — v liderakh.* URL: <https://tech.liga.net/technology/article/iskusstvennyi-intellekt-i-ukraina-kak-nas-vidyat-iz-londona>.
10. *Shevchenko A. I. Doslidzhennia shtuchnogo intelektu v Ukraini : zdotuky ta perspektyvy.* URL: http://www.nas.gov.ua/text/pdf/News/artificial_intelligence_Shevchenko_TV_interview.pdf.
11. *Marchenko O. O., Nykonenko A. O., Rossada T. V., Melnykov Ye. A. Systema vyznachennia avtorstva tekstu. Shtuchnyi intelekt, 2016, № 2. С. 77–85.*
12. *Kazhdyi piatyi ukrainets schytaet : yskusstvennyi yntellekt — uhroza.*
URL: <https://tech.liga.net/technology/novosti/kajdy-pyatyi-ukrainets-schitaet-iskusstvennyi-intellekt-uhroza>.
13. *Ukraini potribna Natsionalna stratehiia rozvytku shtuchnogo intelektu, — Yurii Chubatiuk.* URL: https://ukr.lb.ua/society/2018/12/11/414650_ukraini-potribna-natsionalna.html.

14. Ryan Abbott *I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law*. URL: <https://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3522&context=bclr>.
15. Bodenhausen H. *Paryzka konventsiiia z okhorony promyslovoi vlasnosti : komentar / per. z anhl., peredm. ta nauk. red. H. O. Androshchuka. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo, 2018. 264 s.*
16. Mark Summerfield *The Impact of Machine Learning on Patent Law, Part 2: 'Machine-Assisted Inventing*. URL: https://blog.patentology.com.au/2018/01/the-impact-of-machine-learning-on_21.html.
17. Zynayda Kunakovskaia. *Liudy bolshe ne nuzhny : roboty tozhe zaimutsia yskusstvom. Chto delaet yskusstvennyi yntellekt na art-rynke*. URL: <https://rb.ru/longread/ai-art/>.
18. Kompaniya Huawei dopysala «Neokonchennuiu symfonyiu» Shuberta pry pomoshchy yskusstvennogo yntellekta. URL: <https://itc.ua/blogs/kompaniya-huawei-dopysala-neokonchennuyu-simfonyiu-shuberta-pri-pomoshhi-iskusstvennogo-intellekta/>.
19. Andres Guadamuz *Artificial intelligence and copyright*. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html.
20. Androshchuk H. O. *Pravo robotiv. Intelektualna vlasnist v Ukraini. 2017. № 11. S. 73–74.*
21. Horodyskyi I. M. *Tendentsii rozvytku pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu v Yevropeiskomu Soiuzi*. URL: <http://aphd.ua/publication-388/>.
22. *Artificial Intelligence: The AI4EU project launches on 1 January 2019*. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/artificial-intelligence-ai4eu-project-launches-1-january-2019>.
23. *Artificial intelligence: Commission takes forward its work on ethics guidelines*. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1893_en.htm.
24. *Startup Ranking — official web-site*. URL: <https://www.startupranking.com/>.
25. *Upravlenye po tekhnolohiyam preduprezhdaet, chto Yzrayliu neobkhodyma natsionalnaia kontseptsyia yskusstvennogo yntellekta (YY), v protyvnom sluchae est risk otstavaniya*. URL: <https://lechaim.ru/news/upravlenie-po-tehnologiyam-preduprezhdaet-cto-izrailyu-neobhodima-natsionalnaya-kontseptsyia-iskusstvennogo-intellekta-ii-v-protivnom-sluchae-est-risk-otstavaniya/>.
26. *Executive Order on Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence*. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/executive-order-maintaining-american-leadership-artificial-intelligence/>.
27. *Nimechchyna vklade 6 mlrd u rozvytok shtuchnoho intelektu*. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/171118-nimechchyna-vklade-6-mlrd-u-rozvytok-shtuchnogo-intelektu>.
28. *McKinsey Quarterly The economics of artificial intelligence April 2018 | Commentary*. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-analytics/our-insights/the-economics-of-artificial-intelligence>.
29. Hlushkov V. M. *Myshlenye y kibernetika. Voprosy fylosofyi. 1963. № 1. S. 36–48.*

Надійшла до редакції 23.04.2019 року

Андрощук Г. Тенденции развития технологий искусственного интеллекта: экономико-правовой аспект. В статье представлен экономико-правовой анализ состояния и тенденций развития технологий искусственного интеллекта (ИИ). Проанализировано влияние ИИ на развитие общества, экономический эффект, методы и области применения, состояние разработок в мире и Украине. Исследована научная и изобретательская активность в сфере ИИ, роль охраны интеллектуальной собственности (патентного и авторского права), обеспечение баланса конкурирующих интересов. Обобщена практика государственного

регулювання діяльності в сфері ІІ в промислово розвинутих країнах і країнах ЄС. Виявлені існуючі проблеми і запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключевые слова: штучний інтелект, технології, авторське право, патентна активність, винаходи, інтелектуальна власність

Androshchuk G. Trends in the development of artificial intelligence technologies: the economic and legal aspect. The economic-legal analysis of the state and trends of the development of technologies of artificial intelligence (AI) has been carried out. The influence of AI on the development of society, economic effect, methods and the field of application, the state of developments in the world and Ukraine are analyzed. In the next decade, AI will become the main market trend and the best business tool. The contribution of intellectual technologies to global GDP is estimated at 15.7 trillion. dollars In the next 5–10 years, China will be the leader in the successful operation and adaptation of AI technologies. According to analysts, the most benefit from AI technologies will be in the areas of financial services, retail and medicine.

The scientific and inventive activity in the sphere of AI, the role of protection of intellectual property (patent and copyright), and the maintenance of the balance of competing interests are researched. Recently, the number of inventions based on AI has sharply increased. The leaders in the number of such inventions are American companies IBM and Microsoft. This growth is due to the fact that in recent years AI has evolved from the theoretical concept into a real product that gains the world market. Since the advent of AI in the 50's of the last century, inventors and researchers have applied for almost 340 thousand inventions based on AI (as of the end of 2016) and published more than 1.6 million scientific articles. The transport sector, including autonomous vehicles, is one of the sectors with the highest rates of growth in the application of AI. China has become a global leader in increasing the number of patents in the AI sphere over the past five years.

By the number of companies working in the sphere of AI, Ukraine is among the three leaders among the countries of Eastern Europe. There are 57 AI companies in Ukraine and it has 11 investors

Generalized practice of state regulation of activity in the sphere of AI in industrialized countries and EU countries. More and more countries are developing national AI strategies. Thus, 17 countries, including Canada, China, Denmark, France, India, South Korea and Taiwan, have already announced their AI strategies. Some of them invest billions of dollars in this area. China, for example, has invested more than \$ 10 billion in this technological trend, followed by South Korea — \$ 2 billion and France — \$ 1.5 billion. Governmental structures from different countries are concerned about the need to develop relevant national strategies, programs and regulation of AI legislative level. Identified existing problems and suggested ways to solve them. Problems constraining the development of AI in Ukraine: the absence of a strategy for the development of AI, the domestic infrastructure for its work and the weakness of the business about existing fundamental scientific developments in the field of AI, insufficient for the implementation of AI level of digitalization of companies, the lack of a high level of data work, and is also a misunderstanding of the implementation guidance in the AI company

Key words: artificial intelligence, technology, copyright law, patent activity, inventions, intellectual property

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175714>
УДК 340.6

ЗМІНА НОРМАТИВНОЇ ПАРАДИГМИ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Христина Терешко,
*асистент кафедри медичного права Львівського
національного медичного університету
імені Данила Галицького
ID ORCID: 0000-0003-3460-266X*

Проведено аналіз нормативних змін у трансплантології, пов'язаних із прийняттям Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Розкрито право неповнолітніх осіб бути донорами гемопоетичних стовбурових клітин за умови їх поінформованості та отримання від них згоди. Досліджено законодавчі положення про порядок отримання згоди та відмови від трансплантації донорами та їхніми законними представниками.

Ключові слова: трансплантація, донор, гемопоетичні стовбурові клітини, анатомічні матеріали, інформація, згода на донорство, трансплант-координатор

Першого січня 2019 р. введено в дію Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [1] (далі — Закон), який прийшов на зміну морально застарілому та малоефективному Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів». Новий Закон регулює питання трансплантації людських органів та інших анатомічних матеріалів для збереження життя інших людей.

У світовій медичній практиці трансплантація від померлого донора відбувається на підставі принципів вираження волі потенційного донора. Їх поділяють на презумпцію згоди та презумпцію незгоди. У першому випадку особа за свого життя подає заяву про її небажання стати донором у разі смерті. За відсутності такої заяви вважається, що згоду стати донором надано за замовчуванням. За презумпцією незгоди — навпаки, особа має документально оформити свою згоду стати до-

нором після смерті. Згідно з п. 19 Директиви ЄС № 2010/45/ЄС «Про стандарти якості та безпеки людських органів, призначених для трансплантації» від 7 липня 2010 року основними принципами є принцип добровільності та безкорисності, а також баланс можливого ризику і прогнозованої користі [2]. Отже, кожна особа повинна виважено прийняти рішення стосовно можливості стати донором після своєї смерті.

Відповідно до положень нового Закону кожна повнолітня дієздатна особа може дати письмову згоду стати донором органів та/або анатомічних матеріалів після своєї смерті. Після дачі дозволу на таку особу оформлюється картка потенційного донора державного зразка. Затвердження порядку надання згоди, єдиного зразка та порядку оформлення картки потенційного донора, внесення до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації відомостей про осіб, які надали таку згоду, провадить центральний орган виконавчої влади,

що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Відомості про надання такої згоди є конфіденційною інформацією.

Безумовно, цей Закон покликаний зменшити рівень смертності серед важкохворих людей і забезпечити реалізацію конституційних прав людини на життя та охорону здоров'я. Вказаний Закон заснований на презумпції незгоди, яка передбачає, що кожна людина апріорі не згодна віддати свій орган, і якщо вона хоче стати донором, то повинна особисто підписати відповідну згоду.

Нововведеннями у Законі є:

- Можливість за життя дати згоду на донорство після смерті. Так, 27 грудня 2018 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», якою затвердив Порядок надання письмової згоди живого донора на вилучення у нього анатомічних матеріалів та письмової відмови від раніше наданої такої згоди, письмової згоди або незгоди чи відкликання наданої раніше згоди на вилучення анатомічних матеріалів з тіла особи для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів після визначення її стану як незворотна смерть, а також подання письмової заяви про призначення, зміну чи відкликання повноважного представника та Порядок отримання письмової згоди на вилучення з тіла померлої особи анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів [3].
- Обмін органами між живими донорами, які не є рідними. Так зване «перехресне донорство». За життя жертвувати органи може повнолітня дієздатна особа. Проте це заборонено вагітним, іноземцям та особам без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, хворим (які страждають на тяжкі психічні

розлади або мають захворювання, що можуть передатися реципієнтові або зашкодити його здоров'ю, крім випадків наявності поінформованої згоди реципієнта), людям, які утримуються в місцях позбавлення волі, а також тим, хто вже раніше надав орган або його частину на трансплантацію.

- Запровадження інституту трансплант-координатора — зв'язкового між донором і реципієнтом. Трансплант-координатор — це працівник закладу охорони здоров'я, який виявляє потенційного донора, встановлює наявність у Єдиній державній інформаційній системі трансплантації інформації про презумпцію згоди або незгоди на посмертне донорство, організує вилучення, зберігання й перевезення анатомічних матеріалів людини, взаємодіє із закладами охорони здоров'я, які займаються трансплантацією.
- Створення Єдиної державної системи трансплантації, за якою, зокрема, підбиратимуть пару донор-реципієнт. Нововведенням є те, що будуть створені дві бази даних: з інформацією про осіб, які потребують трансплантації, та про тих, хто є потенційним донором і погодився на вилучення органів після смерті. Ця система в автоматичному режимі визначатиме імунологічно сумісних донора та пацієнта і в разі смерті донора в найкоротші терміни проводитиметься операція. Слід зазначити, що відсутність сформованої Єдиної державної системи трансплантації і стало найбільшим каменем спотикання на шляху до повноцінного розвитку трансплантації в Україні в нових нормативних умовах.

В Україні 31 березня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування

трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 28 лютого 2019 року [4].

Законом визначено, що до початку роботи Єдиної державної інформаційної системи трансплантації, але не пізніше 1 січня 2020 року, положення цього закону щодо використання вказаної системи для організації надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації не застосовуються. Натомість організація трансплантації здійснюється на основі інформації, що міститься на паперових носіях. Також до початку роботи Єдиної державної інформаційної системи трансплантації та протягом наступних трьох місяців з дня початку її роботи рішення про можливість або неможливість застосування для трансплантації анатомічного матеріалу від донора-трупа приймається консилиумом лікарів закладу охорони здоров'я, до листа (списку) очікування якого включено реципієнта, по чергово, згідно з таким листом очікування.

- Ще одним цікавим законодавчим положенням стало визначення кола осіб, які є близькими родичами в розумінні Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». До такого переліку включили двоюрідних братів і сестер, дядьків, тіток, племінників, що дасть змогу розширити коло осіб для родинного донорства. Законом передбачено, що сімейний лікар може отримувати згоду на посмертне донорство та матиме право вносити таку інформацію до Єдиної державної інформаційної системи трансплантації, а також визначено можливість донорства кісткового мозку від повнорідних братів або сестер віком до 18 років.
- Окрім того, документом конкретизовано, що дозволяється лише міжнародний обмін анатомічними матеріалами, а щодо гемопоетичних стовбурових клітин — дозволяється їх купівля-продаж. Водночас, внесено зміни до ст. 290 Цивільного

кодексу України, а відтак, надається право на донорство гемопоетичних стовбурових клітин у випадках, передбачених законом, особам віком до 18 років.

Слід зазначити, що попри те, що Законом надано право бути донором гемопоетичних стовбурових клітин особам до 18 років, питання отримання згоди на донорство та надання інформації чітко не визначено. Законодавець розділяє живих донорів на три групи за віковим критерієм: 1) повнолітні дієздатні донори; 2) донори віком від 14 до 18 років; 3) донори до 14 років.

Відповідно до ч. 4 ст. 14 Закону у повнолітньої дієздатної фізичної особи може бути вилучено анатомічні матеріали лише за наявності її добровільної та усвідомленої згоди на донорство анатомічних матеріалів, наданої у письмовому вигляді. Згода на вилучення анатомічних матеріалів надається після надання особі лікарем об'єктивної та доступної інформації про можливість та виникнення ускладнень для її здоров'я, а також про її права у зв'язку з донорством. У письмовій згоді живий донор зазначає про свою поінформованість щодо можливих наслідків вилучення у нього анатомічних матеріалів. У цьому разі в Законі дуже чітко окреслено ознаки суб'єкта донора — це повноліття та дієздатність. Умовами вилучення анатомічних матеріалів у живого донора визначено надання об'єктивної та доступної інформації та отримання письмової згоди.

У разі якщо донором гемопоетичних стовбурових клітин є особа, яка не досягла 14 років, згода на вилучення у неї гемопоетичних стовбурових клітин надається у письмовому вигляді її батьками або іншими законними представниками цієї особи. У разі якщо донором гемопоетичних стовбурових клітин є особа віком від 14 до 18 років, згода на вилучення у неї гемопоетичних стовбурових клітин надається нею, а також її батьками або іншими законними представниками цієї особи у письмовому

вигляді. У разі якщо донором гемопоетичних стовбурових клітин є особа віком до 18 років, інформація про можливість виникнення ускладнень для її здоров'я, а також про її права у зв'язку з донорством також надається батькам цієї особи або її іншим законним представникам. У разі донорства гемопоетичних стовбурових клітин особою віком до 18 років інформація про поінформованість щодо можливих наслідків вилучення у неї гемопоетичних стовбурових клітин також зазначається у письмовій згоді батьків цієї особи або інших законних представників. Із нормативного регулювання випливає, що донором гемопоетичних стовбурових клітин може бути і неповнолітня особа, якій надається об'єктивна та доступна інформація, така ж інформація надається її батькам або іншим законним представникам. За осіб до 14 років згоду надають батьки або інші законні представники, а щодо осіб від 14 до 18 років, то згода береться подвійна: від батьків і від донора. Проте, не до кінця врегульованим є порядок відмови від раніше даної згоди на вилучення гемопоетичних стовбурових клітин, адже в самому Законі є лише банкетна норма про те, що порядок надання письмової згоди живого донора та згоди батьків або інших законних представників живого донора на вилучення у нього анатомічних матеріалів та письмової відмови від раніше наданої такої згоди, а також їх зразок встановлюються Кабінетом Міністрів України. Варто зазначити, що відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина. Вважаємо, що право на згоду на донорство та право на відмову від раніше даної згоди повинно бути закріплено саме на рівні закону.

Відповідно до Порядку надання письмової згоди живого донора на вилучення у нього анатомічних матеріалів та письмової відмови від раніше на-

даної такої згоди, письмової згоди або незгоди чи відкликання наданої раніше згоди на вилучення анатомічних матеріалів з тіла особи для трансплантації та/або виготовлення біоімплантів після визначення її стану як незворотна смерть, а також подання письмової заяви про призначення, зміну чи відкликання повноважного представника (далі — Порядок), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 27 грудня 2018 року № 1211 [3], «у живого донора віком до 18 років може бути вилучено гемопоетичні стовбурові клітини виключно за наявності добровільної та усвідомленої згоди, наданої законним представником такого донора у письмовому вигляді шляхом подання заяви за формою згідно з додатком 9, та за умови проведення трансплантації такого анатомічного матеріалу повнорідному брату або повнорідній сестрі донора. Особа, яка надала згоду на таке донорство, до моменту вилучення гемопоетичних стовбурових клітин у будь-який час має право відмовитися від такої згоди шляхом подання заяви за формою згідно з додатком 10». Отож, якщо Закон передбачає подвійну згоду на донорство щодо осіб віком від 14 до 18 років, то у вищезазначеному Порядку йдеться лише про згоду законних представників. Очевидно, що при конкуренції двох документів з різною юридичною силою перевагу, безумовно, матиме Закон, а не постанова, відтак, згода повинна все ж братися і в неповнолітньої особи у віці від 14 до 18 років, і в її батьків чи інших законних представників.

Однак, коли йдеться про відмову від раніше даної згоди, оскільки в Законі немає прямої норми щодо порядку її надання, то необхідно застосовувати норми Порядку, який визначає право особи, яка надавала згоду на таке донорство, у будь-який час відмовитися від такої згоди. Оскільки згода щодо до-

норства неповнолітньої особи у віці від 14 до 18 років є подвійною, то і відмова, очевидно, теж має бути подвійною. Проте такого нормативного положення у вищезазначеному Порядку немає, а сама затверджена форма заяви є малоінформативною і не містить положень про подвійну відмову. Відповідно до п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 4 квітня 1997 року (Україною нератиф., лише підписана) «думка неповнолітньої особи враховується як визначальний чинник, важливість якого збільшується пропорційно віку та ступеню зрілості цієї особи». Ураховуючи позицію, закріплену в міжнародних стандартах, доцільним, на нашу думку, було б усе-таки більше уваги приділити в Законі положенням про інформування, отримання згоди та відмови саме від неповнолітнього з 14 до 18 років.

Аналіз ст. 14 Закону та Порядку дає підстави стверджувати, що спеціальне законодавство більш детально регулює інформаційну сферу різних за віком суб'єктів трансплантації, адже, приміром, Цивільний кодекс України містить положення, які дисонують між собою: «повнолітня фізична особа має право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я. Надання медичної допомоги фізичній особі, **яка досягла чотирнадцяти років**, провадиться за її згодою. **Повнолітня дієздатна** фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитися від лікування». Прийнятий Закон зробив чималий прорив у законо-

давчому регулюванні трансплантології, проте і надалі не до кінця нормативно визначеними залишаються деякі питання відмови від раніше даної згоди на донорство.

Трансплантація є цивілізаційним показником розвитку системи надання медичної допомоги у державі, а готовність її громадян до пожертви власних анатомічних матеріалів у разі смерті чи за життя є ознакою високої свідомості та становлення здорового громадянського суспільства зі стійкими громадянськими принципами.

Прийняття Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» — це лише перший крок на «тернистому» шляху до розвитку трансплантації в Україні. Держава повинна забезпечити здійснення активної інформаційної політики у сфері застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині, спрямованої на формування позитивного ставлення до прижиттєвого та посмертного донорства анатомічних матеріалів шляхом інформування населення про трансплантацію як безальтернативний метод надання медичної допомоги, що використовується для порятунку життя і відновлення здоров'я людини, у тому числі через соціальну рекламу, та підвищення обізнаності населення щодо правового регулювання відносин у сфері застосування трансплантації та провадження діяльності, пов'язаної з трансплантацією. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 р. № 2427.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.
2. Про стандарти якості і безпеки людських органів призначених для трансплантації : Директива №2010/45/ЄС Європейського парламенту і Ради Європи від 07.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b38.
3. Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплан-

- тації анатомічних матеріалів людини»: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1211.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2018-%D0%BF>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 28.02.2019 р. № 2694. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-19>.
 1. Pro zastosuvannya transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni : Zakon Ukrainy vid 17.05.2018 r. № 2427.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.
 2. Pro standarty yakosti i bezpeky liudskykh orhaniv pryznachenykh dlia transplantatsii : Dyrektyva №2010/45/ES Yevropeiskoho parlamentu i Rady Yevropy vid 07.07.2010 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b38.
 3. Deiaki pytannia realizatsii Zakonu Ukrainy «Pro zastosuvannya transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni»: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.12.2018 r. № 1211.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2018-%D0%BF>.
 4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zastosuvannya transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni : Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 r. № 2694. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-19>.

Надійшла до редакції 14.06.2019 року

Терешко К. Изменение нормативной парадигмы трансплантологии в Украине: некоторые аспекты. Проведен анализ нормативных изменений в трансплантологии, связанных с принятием Закона Украины «О применении трансплантации анатомических материалов человеку». Раскрыто право несовершеннолетних быть донорами гемопоэтических стволовых клеток при их осведомленности и получения от них согласия. Исследованы законодательные положения о порядке получения согласия и отказа от трансплантации донорами и их законными представителями.

Ключевые слова: трансплантация, донор, гемопоэтические стволовые клетки, анатомические материалы, информация, согласие на донорство, трансплант-координатор

Tereshko K. Changing normative paradigm of transplantation in Ukraine: some aspects. On January 01, 2019, the Law of Ukraine «On the Application of Transplantation of Anatomical Materials to Man» came into force, which replaced the «morally» obsolete and ineffective Law of Ukraine «On Transplantation of Organs and Other Anatomical Materials». The new law regulates issues related to the transplantation of human organs and other anatomical materials to save the lives of others.

In the world of medical practice, transplantation from a deceased donor takes place on the basis of the principles of expressing the will of a potential donor. They are divided on the presumption of consent and the presumption of disagreement. In the first case, the person in his life filed a statement about her reluctance to become a donor in case of death. In the absence of such an application, it is considered that the consent to become a donor is granted by default. By presumption of disagreement — on the contrary, a person must document his consent to become a donor after death.

Key words: transplantation, donor, anatomical materials, information, consent for donation, transplant coordinator

DOI: <https://doi.org/10.33731/42019.175715>

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ (НАБУТТЯ) МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Олена Тверезенко,

*завідувач сектору використання та передачі
прав інтелектуальної власності*

*економіко-правового відділу НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

Стаття присвячена аналізу законодавчих актів України, що визначають підстави виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності, дослідженню проектів законів у цій сфері та підготовці рекомендацій з удосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності із зазначених питань.

Ключові слова: підстави набуття цивільних прав, первинні та вторинні суб'єкти права інтелектуальної власності, набуття прав інтелектуальної власності, виникнення прав інтелектуальної власності

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна отримала інструмент і дороговказ для своїх перетворень [10].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402-р затверджено Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Відповідно до зазначеної концепції вдосконалення національного законодавства та його гармонізація із законодавством ЄС здійснюватиметься, зокрема, шляхом внесення змін до законодавства щодо правової охорони об'єктів авторського права та суміжних прав, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, комерційних позначень (торговельних марок, географічних зазначень, фірмових найменувань) з урахуванням досвіду держав Євросоюзу [11].

На сьогодні до Верховної Ради України подано проекти законів щодо удосконалення законодавства України стосовно охорони прав на географічні зазначення [13] та компонування напівпровідникових виробів [12], які прийнято за основу. Крім того, законопроекти щодо авторського права і суміжних прав [16] та стосовно охорони прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та торговельні марки [15] рекомендовано Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти прийняти у першому читанні. Тобто, очікується суттєве реформування сфери інтелектуальної власності. Разом з тим, вказані законопроекти не пропонують удосконалити правовідносини щодо визначення підстав виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності.

Проблемам виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності присвятили свої праці, зокрема, такі українські вчені: О. Басай, С. Бур-

лаков, Я. Демченко, В. Дмитришин, Л. Майданник, Н. Мироненко, Ю. Осіпова, І. Якубівський, Н. Яріна. Разом з тим, не всі аспекти виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності досліджені, зокрема, йдеться про особливості застосування термінів «виникнення прав» і «набуття прав» у сфері інтелектуальної власності; недостатньо досліджено особливості похідних підстав набуття майнових прав інтелектуальної власності. Крім того, ученими не досліджувалися положення проектів нормативно-правових актів, якими пропонується змінити правовідносини у сфері інтелектуальної власності. З огляду на зазначене виникла необхідність дослідити законодавство України стосовно підстав набуття (виникнення) майнових прав інтелектуальної власності та пропозицій з удосконалення такого законодавства.

Метою цього дослідження є визначення:

- співвідношення термінів «виникнення майнових прав інтелектуальної власності» та «набуття майнових прав інтелектуальної власності»;
- юридичних фактів, які є підставами виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності;
- належності підстав виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності до первісних чи до похідних;
- узгодженості із законодавством України у сфері інтелектуальної власності положення законопроекту «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо регулювання правовідносин які виникають у випадку добросовісного набуття майна» (реєстр. № 7394 від 13.12.2017 р.) стосовно добросовісного набуття майнових прав інтелектуальної власності [14].

Метою дослідження є також підготовка рекомендацій з удосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності із зазначених питань.

Перш ніж дослідити правовідносини стосовно виникнення (набуття) майнових прав інтелектуальної власності потрібно з'ясувати, як співвідносяться терміни «виникнення майнових прав інтелектуальної власності» та «набуття майнових прав інтелектуальної власності».

Терміни «виникнення прав» і «набуття прав» мають ширше значення, ніж терміни «виникнення майнових прав інтелектуальної власності» та «набуття майнових прав інтелектуальної власності», і включають інші види виникнення цивільних прав. У Цивільному кодексі України (далі — ЦК України) терміни «виникнення прав» і «набуття прав» застосовуються як синоніми. Наприклад, у ст. 11 ЦК України застосовано термін «виникнення прав»: «цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки». Водночас, у ст. 202 ЦК України використано термін «набуття прав»: «правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків» [2].

Зауважимо, що у ст. 422 ЦК України терміни «виникнення майнових прав інтелектуальної власності» та «набуття майнових прав інтелектуальної власності» застосовуються як синоніми, до речі, як і в Законі України «Про охорону прав на сорти рослин» [3].

Термін «виникнення прав» застосовується до об'єктів авторського права і суміжних прав, при якому не вимагається здійснювати будь-які формальності, а саме — не потрібно реєструвати права на відповідний об'єкт для отримання можливості реалізовувати свої права інтелектуальної власності. У чинному законодавстві в цій сфері не застосовується термін «набуття прав». У деяких проектах законів у сфері авторського права і суміжних прав використовується термін «набуття прав». Так,

у ст. 9 проекту закону про авторське право і суміжні права від 12.03.2019 р. № 10143 використовується термін «набуття прав» щодо відносин набуття прав на твори на підставі договору [16].

У законодавстві України, що регулює сферу промислової власності, окрім правовідносин щодо сортів рослин, термін «виникнення прав» не використовується. При цьому термін «набуття прав» застосовується лише в ЦК України і не застосовується в спеціальному законодавстві. З метою приведення спеціальних законів у сфері промислової власності до вимог ЦК України до зазначених законів пропонується внести зміни у тому числі в частині використання терміна «набуття майнових прав інтелектуальної власності» [15].

Відповідно до ст. 422 ЦК України право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених цим кодексом, іншим законом чи договором [2].

Згідно з ч. 2 ст. 11 ЦК України підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
- 4) інші юридичні факти [2].

Вважаємо, що положення, зазначені у ч. 2 ст. 11 ЦК України, не узгоджуються із законодавством України у сфері інтелектуальної власності та потребують доопрацювання з огляду на таке:

- авторським правом охороняються не лише літературні та художні, а й інші об'єкти [2; 4];
- об'єкти суміжних прав, як і твори, є результатом творчої діяльності, однак право на такі об'єкти виникає не на підставі їх створення. Право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення, право інтелектуальної власності на фоно-

граму чи відеограму виникає з моменту її вироблення, а право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її першого здійснення (ст. 37 ЦК України) [2];

- права на винаходи, як і права на корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, не виникають, а набуваються і не на підставі створення таких об'єктів, а на підставі отримання відповідного патенту або свідоцтва [2; 5; 6; 8];
- права на сорти рослин та породи тварин виникають (набуваються) не на підставі створення таких об'єктів, а на підставі отримання відповідного патенту [2; 3].

Як зазначає О. Басай, підстави виникнення прав інтелектуальної власності залежно від суб'єктів цього права розподіляють на підстави виникнення права інтелектуальної власності у первинних суб'єктів права інтелектуальної власності та підстави виникнення права інтелектуальної власності у вторинних суб'єктів інтелектуальної власності [18, 155]. Такої ж думки дотримується і Н. Мироненко [21, 12].

Законодавством України у сфері авторського права та суміжних прав закріплено термін «первинний суб'єкт» авторського права чи суміжних прав. Відповідно до статей 11 та 37 Закону України «Про авторське право і суміжні права» первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору, первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення [2; 4].

У законодавстві України у сфері промислової власності не використовується термін «первинний суб'єкт». Законами в цій сфері передбачено, що право на реєстрацію відповідного об'єкта має автор або його правонаступник, однак цей лише право на подання заявки такий об'єкт. Майнові права інтелектуальної власності на певний об'єкт промислової

власності можуть не належати автору. Первинним суб'єктом таких прав є власник охоронного документа (патенту, свідоцтва). Це впливає з положень законодавства, хоча й не закріплено ні в чинному законодавстві в цій сфері, ні у законопроектах [12; 15].

У статтях 429 та 430 ЦК України встановлено, що майнові права на службові об'єкти права інтелектуальної власності належать роботодавцю та автору спільно, а на об'єкти права інтелектуальної власності, створені за замовленням, належать замовнику та автору спільно. Чинна редакція статей 429 та 430 ЦК України використовує саме термін «належать». Тобто до роботодавця і замовника не переходять майнові права від автора, а «виникають» у роботодавця або замовника в силу закону. Однак, у законодавчих актах України у сфері інтелектуальної власності роботодавця та замовника не називають первинними суб'єктами. У роботодавця та замовника, на відміну від автора твору, не виникає особистих майнових прав інтелектуальної власності на відповідний об'єкт. Разом з тим, у силу закону, а саме положень ст. 429 та ст. 430 ЦК України, роботодавець та замовник набувають майнові права інтелектуальної власності.

Статтею 421 ЦК України встановлено, що суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього кодексу, іншого закону чи договору. Таким чином, роботодавець та замовник є первинними суб'єктами права інтелектуальної власності. Такої думки дотримуються й деякі українські науковці, у тому числі О. Басай [18, 156].

Водночас положення ч. 1 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ч. 1. ст. 435 ЦК України встановлюють, що лише автор твору є первинним суб'єктом. Отже, ч. 1

ст. 11 цього закону та ч. 1. ст. 435 ЦК України не узгоджується зі ст. 429 та ст. 430 ЦК України. Таким чином, у статтях 429 та 430 ЦК України необхідно замінити правову конструкцію стосовно належності прав інтелектуальної власності роботодавцю і замовнику положеннями щодо переходу таких прав від автора до роботодавця і замовника на підставі закону.

Аналіз чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності та наукової літератури в цій сфері свідчить, що термін «вторинні суб'єкти інтелектуальної власності» законодавчо не закріплений і використовується лише в доктрині права інтелектуальної власності. При цьому, вітчизняні науковці відносять до вторинних суб'єктів інтелектуальної власності правонаступників, які набули майнові права інтелектуальної власності на підставі договору, заповіту, реорганізації юридичної особи [19, 148; 21, 17; 20, 26] та інших юридичних фактів. Вважаємо, що у цьому разі повинен застосовуватися саме термін «набуття прав інтелектуальної власності», а не термін «виникнення прав», як це зазначає О. Басай [18, 157]. При цьому, зазначені підстави в доктрині права інтелектуальної власності відносять до похідних підстав набуття прав інтелектуальної власності [18, 157; 19, 145]. У якості критерію розмежування первинних і похідних способів набуття права власності слід ураховувати критерій узгодженості волі. Первинні способи не пов'язані з волею попереднього власника, похідні — засновуються на волевиявленні останнього [19, 149].

Ураховуючи зазначене, можемо зробити такі висновки:

- терміни «виникнення майнових прав інтелектуальної власності» та «набуття майнових прав інтелектуальної власності» є синонімами;
- термін «виникнення прав» застосовується щодо первинних суб'єктів авторського права та суміжних прав;

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

- термін «набуття прав» застосовується до первинних суб'єктів промислової власності та до вторинних суб'єктів права інтелектуальної власності;
- замовник та роботодавець є первинними суб'єктами права інтелектуальної власності виходячи зі ст. 429 та ст. 430 ЦК України.

Проектом Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо регулювання правовідносин, які виникають у випадку добросовісного набуття майна» (реєстр. № 7394 від 13.12.2017 р.) пропонується законодавчо закріпити ще одну підставу набуття майнових прав інтелектуальної власності: «У разі укладення відплатного договору про передання майнових прав інтелектуальної власності особою, якій вони не належать, відповідні права виникають у добросовісного набувача за умови, що особа, якій ці права належать, добровільно вчинила дії з передання цих прав» [14]. Стосовно цієї норми зауважуємо таке.

Відповідно до статей 177, 190 та 199 ЦК України майнові права інтелектуальної власності не є майном у розуміння ЦК України, тож ці правовідносини не є предметом регулювання цього законопроекту, оскільки такий проект регулює правовідносини щодо добросовісного набуття майна, а не майнових прав інтелектуальної власності.

Конституцією України встановлено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41) [1].

За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах (ст. 1113 ЦК України) [2].

Тобто, передати майнові права інтелектуальної власності іншій особі може лише суб'єкт права інтелектуальної

власності (власник). У іншому випадку такий договір може бути визнаний недійсним, у зв'язку з тим що не відповідає вимогам закону.

Запропоновані законопроектом положення статті 427¹ ЦК України є нелогічними, оскільки не зрозуміло, кому власник передає права, але найголовніше, що в такій редакції ці положення можуть призвести до масових зловживань правом добросовісного набувача прав інтелектуальної власності і стати таким же небезпечним явищем для вітчизняної економіки, як і «патентний тролінг».

Вважаємо, що потрібно захищати власника прав інтелектуальної власності, а добросовісний правонаступник повинен подбати про те, щоб упевнитися, що він укладає договір саме із суб'єктом права інтелектуальних власностей. Тобто ризики повинні залишатися саме за правонаступником і ліцензіатом, а держава має сприяти отриманню необхідної інформації. Такою інформацією в тому числі є відкриті реєстри щодо об'єктів промислової власності, які розміщені на сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [22] та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» [23]. Такі бази даних покликані хоч трохи знизити рівень «незнання» правонаступника. Можна зменшити ризики правонаступника та ліцензіата, ввівши певні санкції для «правоволодільця» у договорі.

Окрім того, з метою захисту інтересів добросовісних набувачів майнових прав інтелектуальної власності, як і добросовісних ліцензіатів та добросовісних користувачів за договором комерційної концесії, доцільно у главах 75 і 76 ЦК України прописати положення, аналогічні ст. 660 ЦК України (щодо обов'язків покупця і продавця у разі пред'явлення третьою особою позову про витребування товару) та ст. 661 ЦК України (стосовно відповідальності продавця у разі відсудження товару у покупця).

У ЦК України доцільно ввести такі істотні умови договорів про передання майнових прав інтелектуальної влас-

ності, ліцензійних договорів, договорів комерційної концесії та договорів застави майнових прав інтелектуальної власності:

- 1) зобов'язання особи, що передає майнові права інтелектуальної власності (надає право на використання об'єкта права інтелектуальної власності або надає майнові права інтелектуальної власності у заставу):
 - надати документи, які підтверджують, що такій особі належать майнові права інтелектуальної власності;
 - відшкодувати збитки, що можуть бути завдані особі, якій передаються права інтелектуальної власності (надається право на використання об'єкта права інтелектуальної власності або надаються майнові права інтелектуальної власності у заставу) у зв'язку з виконанням такою особою відповідного договору;
- 2) у разі укладання договору щодо розпорядження майновими правами на корисні моделі (промислові зразки) умови про те, що особа, якій передаються права інтелектуальної власності (надається право на використання об'єкта права інтелектуальної власності або надаються майнові права інтелектуальної власності у заставу) розуміє, що патент на корисну модель (промисловий зразок) видається під відповідальність власника патенту без проведення кваліфікаційної експертизи;
- 3) у разі укладання договору щодо розпорядження майновими правами на комерційну таємницю (ноу-хау) умови про те, що особа, якій передаються права інтелектуальної власності (надається право на використання об'єкта права інтелектуальної власності або надаються майнові права інтелектуальної власності у заставу) розуміє, що майнові права на таку комерційну таємницю (ноу-хау) можуть

бути припиненні у разі недотримання особою, що передає права інтелектуальної власності (надає право на використання об'єкта права інтелектуальної власності або надає майнові права інтелектуальної власності у заставу), умов конфіденційності щодо такої комерційної таємниці (ноу-хау).

Таким чином, проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо регулювання правовідносин які виникають у випадку добросовісного набуття майна» (реєстр. № 7394 від 13.12.2017 р.), поданий народним депутатом України Ю. В. Бубликом, не узгоджується зі ст. 41 Конституції України, цивільним законодавством України, може призвести до порушень прав власників та інших осіб, зокрема, заставодержателів та заставодавців, наймачів тощо. Новація щодо добросовісного набуття майнових прав інтелектуальної власності не узгоджується з правовою природою правовідносин у сфері інтелектуальної власності та не враховує особливостей набуття майнових прав інтелектуальної власності.

Слід погодитися з О. Басай стосовно того, що «окремі положення чинного законодавства, які визначають підстави набуття цивільних прав у сфері інтелектуальної власності, потребують уточнення та конкретизації» [17, 389].

Таким чином, наведене дослідження дає підстави запропонувати зміни до ЦК України в частині встановлення підстав виникнення (набуття) прав інтелектуальної. **З метою приведення ст. 11 ЦК України до вимог законодавства України у сфері інтелектуальної власності пропонуємо:**

у назві та тексті ст. 11 ЦК України слово «виникнення» замінити словами «виникнення (набуття)»;

ч. 2 ст. 11 ЦК України викласти у такій редакції:

«2. Підставами виникнення (набуття) цивільних прав та обов'язків, зокрема, є:

- 1) договори та інші правочини;
 - 2) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
 - 3) інші юридичні факти, у тому числі встановлені статтею 422 цього Кодексу.»
- Пропонуємо ст. 422 ЦК України викласти у такій редакції:
- «1. Підставами виникнення (набуття) права інтелектуальної власності є:
- 1) створення об'єкта авторського права;
 - 2) перше здійснення виконання, вироблення фонограми чи відеограми, перше здійснення передачі (програми) організації мовлення;
 - 3) отримання патенту на винахід, корисну модель, промисловий зразок, свідоцтва на торговельну марку, географічне зазначення, компоновання інтегральної мікросхеми;
 - 4) визнання торговельної марки добре відомою в Україні;
 - 5) визнана пропозиції, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення раціоналізаторською;
 - 5) перше використання комерційного найменування;
 - 6) правомірне визначення інформації комерційною таємницею;
 - 7) встановлення невідомих раніше об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання;
 - 8) створення об'єкта права інтелектуальної власності у зв'язку з виконанням трудового договору;
 - 9) створення об'єкта права інтелектуальної власності у зв'язку з виконанням договору про створення за замовленням та використанням об'єкта права інтелектуальної власності;
 - 11) договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності;
 - 12) внесення майнових прав інтелектуальної власності в якості вкладу до статутного капіталу такої юридичної особи;
 - 12) рішення суду;
 - 13) спадкування майнових прав інтелектуальної власності;
 - 14) інші юридичні факти». ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : Закон України Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 21. Ст. 218.
4. Про авторське право та суміжні права : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.
5. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 32.
6. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 34.
7. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36.
8. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 8. Ст. 28.

9. Про охорону прав на зазначення походження товару : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 32. Ст. 267.
 10. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 4. С. 8. Ст. 67.
 11. Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402-р. Офіційний вісник України. 2016. № 44. С. 48. Ст. 1625.
 12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів : проект закону № 5694 від 23.01.2017.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60977.
 13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень : проект закону № 6023 від 03.02.2017.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61052.
 14. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо регулювання правовідносин які виникають у випадку добросовісного набуття майна : № 7394 від 13.12.2017.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63135.
 15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності : проект закону № 9385 від 10.12.2018.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65108.
 16. Про авторське право і суміжні права : проект закону № 10143 від 12.03.2019.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65661.
 17. Басай О. В. Первинні підстави виникнення прав інтелектуальної власності. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. Т. 12. С. 383–391.
 18. Басай О. В. Підстави виникнення цивільних прав у сфері авторського права. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 2. Т. 1. 2014. С. 155.
 19. Демченко Я. О. Підстави виникнення майнових прав інтелектуальної власності. Право. ua. № 2. 2017. С. 45–152.
 20. Дмитришин В. С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні : навч. посіб. для студ. навч. закл. Київ : Инст. інтел. власн. і права. 2008. 248 с.
 21. Мироненко Н. Поняття суб'єктів права інтелектуальної власності та критерії їх класифікації. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2009. № 2. С. 11–24.
 22. Відомості Державних реєстрів.
URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=44de1e87-ad16-476b-b0aa-8a8a1f8aeb27&tag=VidomostiDerzhavnikhRestriv>.
 23. Бази даних та інформаційно-довідкові системи.
URL : <https://ukrpatent.org/uk/articles/bases2>.
1. Konstytutsiia Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30, St. 141.
 2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. № 40. St. 356.
 3. Pro okhoronu prav na sorty roslyn : Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993. № 21. St. 218.
 4. Pro avtorske pravo ta sumizhni prava : Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 13. St. 64.

5. Pro okhoronu prav na vynakhody ta korysni modeli: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 32.
6. Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky : Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 34.
7. Pro okhoronu prav na znaky dlia tovariv i posluh: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 7. St. 36.
8. Pro okhoronu prav na topohrafiu intehralnykh mikroskhem: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1998. № 8. St. 28.
9. Pro okhoronu prav na zaznachennia pokhodzhennia tovaru: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1999. № 32. St. 267.
10. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020», skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 r. № 5/2015. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2015. № 4. S. 8. St. 67.
11. Kontseptsiia reformuvannia derzhavnoi systemy pravovoi okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini, zatverdzhena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.06.2016 r. № 402-r. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2016. № 44, S. 48. St. 1625.
12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia okhorony prav na komponuvannia napivprovidnykovykh vyrobiv: proekt zakonu № 5694 vid 23.01.2017.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60977.
13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia pravovoi okhorony heohrafichnykh zaznachen : proekt zakonu № 6023 vid 03.02.2017.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=61052.
14. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy shchodo rehuliuвання pravovidnosyn yaki vynykaiut u vypadku dobrosovisnoho nabuttia maina : № 7394 vid 13.12.2017.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63135.
15. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii okremykh polozhen zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu u sferi intelektualnoi vlasnosti : proekt zakonu № 9385 vid 10.12.2018.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65108.
16. Pro avtorske pravo i sumizhni prava : proekt zakonu № 10143 vid 12.03.2019.
URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65661.
17. Basai O. V. Pervynni pidstavy vynyknennia prav intelektualnoi vlasnosti. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia». 2012. T. 12. S. 383–391.
18. Basai O. V. Pidstavy vynyknennia tsyvilnykh prav u sferi avtorskoho prava. Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Vypusk 2. T. 1. 2014. S. 155.
19. Demchenko Ya. O. Pidstavy vynyknennia mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti. Pravo.ua. № 2. 2017. S. 45–152.
20. Dmytryshyn V. S. Rozporiadzhennia mainovymy pravamy intelektualnoi vlasnosti v Ukraini : navch. posib. dlia stud. navch. zakl. Kyiv : Inst. itel. vlasn. i prava. 2008. 248 s.
21. Myronenko N. Poniattia subiektiv prava intelektualnoi vlasnosti ta kryterii yikh klasyfikatsii. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2009. № 2. S. 11–24.
22. Vidomosti Derzhavnykh reiestriv.
URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=44de1e87-ad16-476b-b0aa-8a8a1f8aeb27&tag=VidomostiDerzhavnykhReestriv>.
23. Bazy danykh ta informatsiino-dovidkovi systemy.
URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/bases2>.

Надійшла до редакції 18.06.2019 року

Тверезенко Е. Основания возникновения (приобретения) имущественных прав интеллектуальной собственности. Статья посвящена анализу законодательных актов Украины, устанавливающих основания возникновения (приобретения) имущественных прав интеллектуальной собственности, исследованы проекты законов в этой сфере и подготовлены рекомендации по совершенствованию законодательства Украины в сфере интеллектуальной собственности по указанным вопросам.

Ключевые слова: основания приобретения гражданских прав, первичные и вторичные субъекты права интеллектуальной собственности, приобретение прав интеллектуальной собственности, возникновение прав интеллектуальной собственности

Tverezenko O. Grounds for the emergence (acquisition) of intellectual property rights. The author of the study has determined:

- the correlation between the terms «the emergence of intellectual property rights» and «acquisition of intellectual property rights»;
- legal grounds for the emergence (acquisition) of intellectual property rights;
- primary and derivative grounds for the emergence (acquisition) of intellectual property rights;
- whether the provisions of the bill «On Amendments to the Civil Code of Ukraine regarding the regulation of legal relations arising in the event of a fair acquisition of property» (the registration number 7394 dated 13.12.2017) regarding the good faith acquisition of intellectual property rights are consistent with the legislation of Ukraine in the field of intellectual property.

The article provides recommendations on the improvement of intellectual property legislation of Ukraine regarding the issues above, in particular, recommendations on amending the Civil Code of Ukraine in part of defining:

- some essential terms of intellectual property contracts;
- types of legal facts that are grounds for emergence (acquisition) of intellectual property rights.

Key words: grounds for acquiring civil rights, primary and derivative subjects of intellectual property rights, acquisition of intellectual property rights, emergence of intellectual property rights

Редакція приймає рукописи статей, що раніше не друкувалися, на електронних носіях, набраних у програмі MS Word, обсягом до 12 сторінок (шрифт — Times New Roman, розмір — 14, інтервал — 1,5). Статті повинні відповідати вимогам ДАК України щодо наукових робіт, обов'язково мати рецензію й анотації російською та англійською мовами (з перекладом трьома мовами прізвища й імені автора і назви статті). Прохання до авторів: разом із матеріалами надсилати свою фотографію. Ілюстративний матеріал повинен бути у форматі .tif або .jpg, розміром 300 dpi.

До статей дописувачів, які не мають наукового ступеня, обов'язково повинні додаватися: рецензія доктора наук відповідного фаху, витяг з протоколу засідання кафедри про рекомендацію статті до друку, засвідчені належним чином.

Стаття повинна містити такі відомості (з нового абзацу через один рядок):

1) з лівого краю аркуша одним рядком — прізвище та повне ім'я автора (авторів) українською мовою; науковий ступінь, вчене звання чи інша інформація, що стосується наукової діяльності автора (авторів); назва установи, організації, де працює автор (автори);

2) з лівого краю аркуша вгорі — УДК;

3) посередині наступного рядка — назва статті;

4) з нового абзацу українською мовою анотація (3–4 речення);

5) з нового абзацу ключові слова (до 6 слів або словосполучень) українською мовою;

6) текст статті;

7) список літератури наводять згідно з ДСТУ 8302:2015, оформлюють як прикінцеві примітки, тобто у [], відповідно до вимог до наукових праць. Також автор самостійно перевіряє чи є у кожного використаного джерела літератури електронний ідентифікатор DOI. Якщо він є, то потрібно його вказати. Усі цитати автор зобов'язаний звірити з першоджерелами. Список літератури наводять у порядку згадування в роботі (не потрібно робити текстових посилань у написаному, лише цифри у квадратних дужках (наприклад [12, 43]);

8) після статті з нового абзацу — анотації: російською — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст анотації (3–4 речення), ключові слова (до 6 слів або словосполучень); англійською — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст розширеної анотації (1–1,5 сторінки А4, 3000–5000 знаків), ключові слова (до 6 слів або словосполучень); якщо стаття написана іншою мовою (польською, іспанською тощо) — прізвище та повне ім'я автора (авторів), назва статті, текст анотації мовою статті (3–4 речення), ключові слова (до 6 слів або словосполучень);

9) інформація про автора (авторів).

У файлі статті на наступному аркуші подають відомості про автора (співавторів).

Редакція лишає за собою право на редагування та скорочення рукописів. За достовірність інформації та статистичних даних, які містяться в рукописах, відповідальність несе автор. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Редакція також лишає за собою право повертати матеріали авторам для виправлення виявлених помилок і доопрацювання, скорочувати та редагувати надані тексти. Статті, подані з порушенням вказаних вимог, не публікуються. Листування з дописувачами не ведеться. Автор, який подав матеріали до друку, вважається таким, що погоджується на подальше безоплатне їх розміщення на сайті НДІ інтелектуальної власності та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Відтворення матеріалів журналу або їхніх частин будь-якими засобами чи в будь-якій формі, зокрема і в Інтернеті, без письмового дозволу редакції журналу забороняється. Особисті немайнові права є невідчужуваними та належать авторам статей. Майнові права інших авторів належать цим авторам.

Більш детальна інформація на сайті — www.inprojournal.org

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ !

Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності» виходить один раз на два місяці. Передплатити наш журнал ви зможете в будь-якому поштовому відділенні України, а також за допомогою системи WebMoney на сайті ДП «Преса» — www.presa.ua.

Сподіваємося, що наш журнал стане корисним помічником у вашій справі!

**З глибокою повагою,
редакційна колегія**

Вартість передплати в 2019 році грн					
	Індекс	2 міс.	4 міс.	6 міс.	12 міс.
Фізичні та юридичні особи	23594	250	500	1000	1500

2019 Subscription prices in UAH					
	Index	2 months	4 months	6 months	12 months
Individuals and legal bodies	23594	250	500	1000	1500

Передплату можна оформити за «Каталогом видань України «Преса поштою»:

- на сайті ДП «Преса» www.presa.ua;
- на сайті АТ «Укрпошта» www.ukrposhta.ua;
- у відділеннях поштового зв'язку;
- в операційних залах поштампів;
- в пунктах приймання передплати.